De kloof tussen hobbydierhouders en overheid

Over passie voor dieren en perceptie van wet- en regelgeving die voor landbouwhuisdieren gelden

Siet Sijtsema
Sandra van der Kroon
Elvi van Wijk-Jansen
Majken van Dijk
Birgit de Vos
Gemma Tacken

Projectcode 30240

Oktober 2005

Rapport 7.05.06

LEI, Den Haag

Het LEI beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- ☐ Wettelijke en dienstverlenende taken
- ☐ Bedrijfsontwikkeling en concurrentiepositie
- ☐ Natuurlijke hulpbronnen en milieu
- ☐ Ruimte en Economie
- ☐ Ketens
- ☐ Beleid
- ☑ Gamma, instituties, mens en beleving
- ☐ Modellen en Data

De kloof tussen hobbydierhouders en overheid; Over passie voor dieren en perceptie van wet- en regelgeving die voor landbouwhuisdieren gelden
Sijtsema, S., S. van der Kroon, E. van Wijk-Jansen, M. van Dijk, G. Tacken en B. de Vos
Den Haag, LEI, 2005
Rapport 7.05.06; ISBN 90-8615-023-x; Prijs € 32,50 (inclusief 6% BTW)
145 p, fig., tab., bijl.

Het onderzoek geeft nader inzicht in de belevingswereld van hobbydierhouders. Het reikt handvatten aan om de communicatie van LNV beter te kunnen afstemmen op de informatiebehoefte van hobbydierhouders en om zo veel mogelijk aan te sluiten bij zijn of haar belevingswereld. Uit de wijze waarop hobbydierhouders aankijken tegen de overheid en de wet- en regelgeving die op hun dieren van toepassing is, blijkt dat er sprake is van een kloof tussen de hobbydierhouder en de overheid.

The research provides a further insight into the environment of amateur livestock keepers and provides footholds for the better tailoring of communications by the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality to the need for information experienced by amateur livestock keepers, thus fitting in with the environment of those amateur livestock keepers. The manner in which amateur livestock keepers perceive the government, the legislation and the regulations applicable to them shows that there is a gulf between the amateur livestock keeper and the government.

Bestellingen:
Telefoon: 070-3358330
Telefax: 070-3615624
E-mail: publicatie.lei@wur.nl

Informatie:
Telefoon: 070-3358330
Telefax: 070-3615624
E-mail: informatie.lei@wur.nl

© LEI, 2005
Vermenigvuldiging of overname van gegevens:
☑ toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
☐ niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

Blz.

Woord vooraf 9

Samenvatting 11

Summary 15

1. Inleiding 21
- 1.1 Aanleiding 21
- 1.2 Probleemstelling en doelstelling 21
- 1.3 Doelgroep 22
- 1.4 Opzet van het onderzoek 23
- 1.5 Opbouw van het rapport 23

2. Literatuurstudie 25
- 2.1 De hobbydierhouder 25
  - 2.1.1 Indelingen en indelingscriteria van hobbydierhouders 25
  - 2.1.2 Motieven 26
  - 2.1.3 Basale sociale behoefte 27
  - 2.1.4 Kloof tussen hobbydierhouder en LNV 28
  - 2.1.5 Beleving van wetten en regels 29
- 2.2 Ontbrekende informatie over de hobbydierhouders 30
- 2.3 Communicatie met hobbydierhouders 30

3. Kwalitatief onderzoek 35
- 3.1 Methode en opzet van de workshop 35
- 3.2 Beschrijving van de deelnemers 37
- 3.3 Motieven en basale sociale behoefte van hobbydierhouders 37
  - 3.3.1 Vervulling van basale sociale behoeften 37
  - 3.3.2 Vergelijking van de verschillende landbouwhuisdieren 41
  - 3.3.3 Vergelijking van de landbouwhuisdieren met gezelschapsdieren 43
- 3.4 De sociale omgeving van de hobbydierhouder 43
  - 3.4.1 Directe omgeving 44
  - 3.4.2 Wijdere omgeving 44
- 3.5 Afscheid van het dier 44
  - 3.5.1 Redenen voor het afscheid nemen van een dier 45
  - 3.5.2 Overeenkomsten tussen hobbydierhouders 45
  - 3.5.3 Verschillen tussen hobbydierhouders 45
  - 3.5.4 Beleving van het afscheid in verschillende situaties 46
  - 3.5.5 Vergelijking van landbouwhuisdieren met gezelschapsdieren 50

Blz.

3.6 De perceptie van de overheid 50
3.6.1 Perceptie van de overheid en LNV 50
3.6.2 Perceptie wet- en regelgeving 52
3.6.3 Perceptie van de communicatie van de overheid met de hobbydierhouders 56

4. Kwantitatief onderzoek 59
4.1 Uitvoering kwantitatief onderzoek 59
4.2 Beschrijving van de steekproef 59
4.3 Motieven 65
4.4 Basale sociale behoefte 66
4.4.1 Gehechtheid 66
4.4.2 Sociaal netwerk 67
4.4.3 Bevestiging 69
4.4.4 Het kunnen verzorgen 70
4.4.5 Betrouwbare relatie 71
4.4.6 Bescherming, advies en informatie 72
4.4.7 Deelconclusie 73
4.5 Afscheid nemen van het dier 74
4.5.1 Overlijden als gevolg van ziekte of ouderdom van het dier 75
4.5.2 Niet meer productief 77
4.5.3 Te veel dieren 78
4.5.4 Uitgeselecteerde dieren (fokkerij) 79
4.5.5 Deelconclusie 80
4.6 Beleving van de dood, genezing, slacht en eten van het hobbydier 80
4.6.1 Dood 80
4.6.2 Genezing 80
4.6.3 Slachten van landbouwhuisdieren 80
4.6.4 Eten van het vlees van eigen landbouwhuisdieren 81
4.6.5 Deelconclusie 82
4.7 Wet- en regelgeving 82
4.7.1 Bekendheid met en naleving van regels in relatie tot I&R, preventieve gezondheidszorg en dierziektebestrijding 82
4.7.2 Beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van regels 84
4.7.3 Deelconclusie 86
4.8 Perceptie overheid 89
4.8.1 De rol van de overheid 89
4.8.2 I&R 90
4.8.3 Preventieve gezondheidszorg 93
4.8.4 Dierziektebestrijding 94
4.8.5 Deelconclusie 95

Blz.

4.9 Informatievoorziening over wet- en regelgeving 96
4.9.1 Informatiebronnen 96
4.9.2 Mate van tevredenheid over informatie 98
4.10 Algemene communicatiekanalen 99
4.10.1 Aankoopkanaal van voer 100
4.10.2 Tijdschriften 100
4.10.3 Televisieprogramma's 101

5. Discussie 103
5.1 Bereiken van de doelgroep 103
5.2 Reflectie op de gehanteerde onderzoeksmethodes 104
5.2.1 Reflectie op kwalitatief onderzoek (creatieve sessies) 104
5.2.2 Reflectie op kwantitatief onderzoek (vragenlijst uitgezet via internet) 105
5.3 Verschillen tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek 106
5.3.1 Vervulling van basale sociale behoeften en de motieven van hobbydierhouders 106
5.3.2 Bewondering voor de natuur en onvrede over de huidige samenleving 107
5.3.3 Afscheid van het dier 107
5.4 Perceptie van de overheid en be- en naleving wet- en regelgeving 108
5.5 Variabelen waarmee hobbydierhouders ingedeeld kunnen worden 108
5.6 Concluderende reflectie 109

6**.** **Conclusie en aanbevelingen** 111
6.1 Inleiding 111
6.2 Belangrijke aspecten van wijze waarop hobbydierhouders het houden van landbouwhuisdieren beleven 111
6.3 Kloof tussen hobbydierhouder en overheid 113
6.3.1 Inleiding 113
6.3.2 Na- en beleving van wet- en regelgeving 113
6.3.3 Beleving dier en hobby 116
6.4 Aanbevelingen voor betere communicatie over wet- en regelgeving 117
6.4.1 Inleiding 117
6.4.2 Aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in na- en beleving van wet- en regelgeving 118
6.4.3 Aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in andere aspecten van de kloof tussen hobbydierhouder en overheid 118

Blz.

6.4.4 Aanbevelingen in relatie tot (beter) te benutten communicatiekanalen 119
6.4.5 Aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in de noodzaak van meer tweerichtingsverkeer tussen hobbydierhouder en overheid 119

Literatuur 121

Bijlage
1. Affiche workshop 123
2. 'Ervaringen bij het werven van deelnemers voor de creatieve sessies met hobbydierhouders' 124
3. Draaiboek workshop 'Mensen houden van dieren, u ook?' 125
4. Vragenlijst 129

Woord vooraf

De hobbydierhouderij is een belangrijke vorm van dierhouderij waar het landbouwbeleid van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) betrekking op heeft. Een groot aantal hobbydierhouders, zij die dieren houden zonder landbouwproductiedoeleinden, is zich niet bewust van beleid en wet- en regelgeving dat bestemd is voor hen of is niet bereid deze in de huidige vorm na te leven. Met name in perioden van calamiteiten is dit zichtbaar geworden. Om het beleid en de communicatie erover beter dan nu aan te laten sluiten bij de specifieke situatie en de belevingswereld van de hobbydierhouder, is door LNV gevraagd een onderzoek binnen het DLO-programma Risicomanagement Diergezondheid (428) uit te voeren.

Het onderzoek is uitgevoerd door Sandra van der Kroon, Elvi van Wijk-Jansen, Birgit de Vos (LEI) en Majken van Dijk (ASG). Het projectleiderschap was in handen van Siet Sijtsema en Gemma Tacken (LEI). De opzet van het onderzoek en de tussentijdse resultaten zijn besproken met de stuurgroep waarin Wieke Galama (LNV-Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid), Angelique Nielen (LNV- Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid) en Melanie Verheijden (LNV - Directie Voorlichting) zitting hadden. De auteurs danken de stuurgroepleden voor de prettige samenwerking en de waardevolle discussies en aanwijzingen tijdens de uitvoering van het onderzoek en bij de totstandkoming van het rapport.

Onze dank gaat tevens uit naar een aantal mensen die bijgedragen hebben tot het welslagen van het project. Ronald Nederhoff heeft als tekenaar met mooie schetsen de uitlatingen van de deelnemers vastgelegd en daarmee de discussies in beeldmateriaal omgezet. Tijdens het kwantitatieve onderzoek is samengewerkt met Peter van Arkenbout, Nanda Deen en Ingrid van Amersfoort van Motivaction. En tot slot bedanken we de hobbydierhouders die hun, vaak enthousiaste, bijdrage hebben geleverd aan de creatieve groepsdiscussies en de hobbydierhouders die de vragenlijst hebben ingevuld.

Het was een interessante en inspirerende verkenningstocht om kennis te maken met de hobbydierhouders, hun passie voor dieren en hun percepties van de wet- en regelgeving die op hun landbouwhuisdieren van toepassing is.

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse
Algemeen directeur LEI B.V.

LNV
ZULLEM WE ER EVEN OVER PRATEN !?
..... KOFFIE ?!

Samenvatting

De ervaring van het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is dat de wet- en regelgeving, bestemd voor hobbydierhouders, beperkt tot niet nageleefd wordt. Bovendien ervaart LNV dat de communicatie tussen hen en de hobbydierhouders stroef verloopt en dat een deel van de hobbydierhouders moeilijk bereikbaar is. Deze knelpunten suggereren dat er een kloof bestaat tussen de belevingswereld van specifieke groepen van hobbydierhouders en (het beleid van) LNV. LNV streeft naar beleid en communicatie dat aansluit bij de belangen en de belevingswereld van de hobbydierhouder.

Het doel van het onderzoek is tweeledig. Ten eerste het verkrijgen van meer inzicht in de belevingswereld en de redenen van de hobbydierhouder om bepaalde wet- en regelgeving wel of niet na te leven. Ten tweede het aanreiken van handvatten om de communicatie van LNV beter te kunnen afstemmen op de informatiebehoefte van hobbydierhouders en om zo veel mogelijk te kunnen aansluiten bij zijn of haar belevingswereld. De doelgroep van dit onderzoek vormen houders van één of enkele landbouwhuisdieren (kippen, koeien, varkens, geiten en/of schapen) die bij voorkeur de dieren niet hebben geregistreerd en bij voorkeur niet zijn georganiseerd in een (fok)vereniging. Deze doelgroep is eerder door LNV als zeer moeilijk bereikbaar omschreven.

Allereerst is het kwalitatieve onderzoek uitgevoerd dat als doel had een breed scala van elementen uit de belevingswereld van de hobbydierhouder in beeld te krijgen. Meer specifiek ging het hierbij om inzicht in motieven voor het houden van landbouwhuisdieren, de (invloed van de) sociale omgeving van de hobbydierhouder, redenen waarom afscheid wordt genomen van dieren en de beleving daarvan, de perceptie van de overheid in het algemeen en ten slotte, (de communicatie over) bepaalde wet- en regelgeving in het bijzonder. Ten behoeve hiervan heeft zeven keer de creatieve groepsdiscussie 'Mensen houden van dieren, u ook?' plaatsgevonden met in totaal 35 hobbydierhouders, verspreid over Nederland.

Of de opgedane inzichten uit de kwalitatieve studie gelden voor een grotere groep van hobbydierhouders is getoetst in het kwantitatieve onderzoek. Er zijn in totaal 2.063 hobbydierhouders, die onderdeel uitmaken van een representatief internetpanel, via e-mail benaderd. Na een selectie op basis van het aantal dieren bleven 682 respondenten over die tot de doelgroep behoren (33%). Het overgrote deel van deze hobbydierhouders heeft kippen (91%), 17% heeft geiten, 12% heeft schapen en voor zowel varkens als koeien geldt dat deze dieren door 2% van de hobbydierhouders worden gehouden. Een redelijk groot deel van de houders heeft de dieren niet geregistreerd (houders van varkens 64%, geiten 47%, schapen 25% en koeien 0%). Tevens blijkt dat de meerderheid van de respondenten niet lid is van een (fok)vereniging (86%).[1]

De combinatie van creatieve groepsdiscussies, waarin ruimte was voor het inzichtelijk maken van de rationele en emotionele aspecten van de belevingswereld van de hobbydierhouder en de kwantificering met behulp van een vragenlijst is een waardevolle

[1] Bij de selectie van hobbydierhouders voor het kwantitatieve onderzoek is er geselecteerd op diersoort en het aantal dieren dat de hobbydierhouder heeft en niet op registratie of organisatie.

aanpak gebleken die inzicht geeft in het brede palet en de belangrijkste elementen van de belevingswereld van de hobbydierhouder.

Conclusies

Hoe beleven hobbydierhouders (het houden van) hun landbouwhuisdieren?
Het omgaan met en de verzorging van landbouwhuisdieren spelen een belangrijke rol in het dagelijks leven van de hobbydierhouder. De volgende bevindingen zijn hier illustraties van:

1. gemiddeld heeft een hobbydierhouder iets meer dan 3 diersoorten, hieronder vallen zowel de landbouwhuisdieren als de gezelschapsdieren;
2. de hobbydierhouders houden landbouwhuisdieren vooral vanwege de ontspanning en om praktische redenen;
3. de meeste hobbydierhouders (60 tot 90%) ervaren dat door het houden van landbouwhuisdieren meerdere sociale behoeften ('bevestiging', 'het kunnen verzorgen', 'het hebben van betrouwbare relaties' en 'bescherming advies en informatie') worden vervuld;
4. bij de meeste hobbydierhouders (88%) mogen de dieren (gewoon) oud worden en gaan ze dood als gevolg van ouderdom;
5. wat er met de dode dieren gebeurt, is afhankelijk van de doodsoorzaak en de diersoort. Bij ziekte en ouderdom wordt er voor grote dieren bijvoorbeeld vaker gekozen voor destructie terwijl kleine dieren vaker begraven worden;
6. de meeste hobbydierhouders (75%) eten de eigen dieren niet op;

Hobbydierhouders kunnen op basis van verschillende variabelen gekarakteriseerd worden. Overeenkomstig eerder onderzoek (Treep et al., 2004) blijkt dat hobbydierhouders een diverse groep vormen die zich slechts tot op zekere hoogte laten segmenteren.

Hoe beleven hobbydierhouders de overheid en de wet- en regelgeving die op de landbouwhuisdieren van toepassing is?
De bekendheid met en de naleving van wet- en regelgeving varieert per regel en is afhankelijk van de gehouden diersoort. Het valt op dat de meerderheid van de koeienhouders goed op de hoogte is van de wet- en regelgeving die op hen van toepassing is. Varkens-, geiten-, en schapenhouders zijn bijvoorbeeld veel minder goed op de hoogte van vooral de wet- en regelgeving over I&R en preventieve gezondheidszorg. Van alle hobbydierhouders lijken de geitenhouders de minst goede nalevers van deze regels te zijn.

Tevens blijkt dat de beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid varieert per regel en samenhangt met de gehouden diersoort. Er blijkt dat wanneer hobbydierhouders de wet- en regelgeving duidelijk, nuttig en makkelijk toepasbaar vinden, deze regels ook toepassen. Ontbreekt de duidelijkheid, het nut of vindt men de regels moeilijk toe te passen, dan leidt dat tot minder toepassen van regels.

Bij de interpretatie van deze resultaten over de be- en naleving van wetten en regels dient rekening gehouden te worden met de volgende kanttekeningen, die afhankelijk per onderdeel in meer of mindere mate gelden voor de hobbydierhouders:

1. hobbydierhouders hebben moeite met het accepteren van wet- en regelgeving in die gevallen waarin maar een klein aantal dieren wordt gehouden;
2. hobbydierhouders twijfelen of de wet- en regelgeving wel te controleren is, de kans op controle van naleving van wet- en regelgeving wordt als klein ingeschat;
3. hobbydierhouders kunnen moeilijk uit de voeten met de aangeboden informatie over wet- en regelgeving.

Hoe kan de kloof tussen de belevingswereld van de hobbydierhouder en de wijze waarop de overheid het beleid, wetten en regels vormgeeft en handhaaft beter begrepen worden?
Uit de wijze waarop hobbydierhouders de overheid en de wet- en regelgeving die op hen van toepassing is, beleven, blijkt dat er sprake is van een kloof tussen de hobbydierhouder en de overheid. Deze kloof wordt, blijkens verscheidene specifieke onderdelen uit het onderzoek, tevens veroorzaakt door de volgende algemeen geldende punten:

1. hobbydierhouders ervaren dat hun hobby bijdraagt aan de vervulling van meerdere sociale behoeften terwijl de bejegening van hun hobby door de overheid als erg zakelijk wordt ervaren;
2. hobbydierhouders beschouwen deze hobby als een privé-zaak en hebben om die reden moeite met overheidsbemoeienis;
3. hobbydierhouders gaan ervan uit dat ze verantwoord bezig zijn, maar worden, in hun perceptie, onvoldoende als zodanig bejegend door de overheid;
4. hobbydierhouders vergelijken zichzelf meer met gezelschapsdierhouders dan met nutsdierhouders/commerciële dierhouderij, terwijl zij over het algemeen wel ervaren dat zij door de overheid (middels wet- en regelgeving) als nutsdierhouders bejegend worden.

Aanbevelingen voor het beleid en de communicatie

…naar aanleiding van opgedane inzichten in na- en beleving van wet- en regelgeving:

1. houd rekening met de geconstateerde, aanzienlijke verschillen tussen de houders van de verschillende diersoorten;
2. richt met communicatie de aandacht op de specifieke knelpunten (te weten combinaties van specifieke regels en gehouden diersoort);
3. richt de communicatie vooral op de schapen-, geiten- en kippenhouders, gezien de grote hoeveelheid schapen, geiten en kippen in Nederland én de relatieve onbekendheid van de houders van deze dieren met wet- en regelgeving zoals voor hen bestemd;
4. benadruk in de communicatie richting hobbydierhouders (meer) het belang van traceerbaarheid ofwel herkomst, aangezien dit door 80% van de hobbydierhouders als (zeer) belangrijk wordt ervaren;
5. besteed in de communicatie met hobbydierhouders in zijn algemeenheid meer aandacht aan (uitleg over) het nut, de wijze van controle en de sancties bij niet naleven,

de toepassing van wet- en regelgeving én risico's van het houden van (ook slechts een beperkt aantal) landbouwhuisdieren.

…naar aanleiding van opgedane inzichten in het verschil van beleving van het dier en de hobby tussen hobbydierhouders en overheid:

1. houd in de bejegening van de hobbydierhouder meer rekening met de specifieke functie van het dier voor de hobbydierhouder (in plaats van louter de gehouden diersoort). Het landbouwhuisdier nadert eerder de positie van het gezelschapsdier dan die van een nutsdier;
2. anticipeer in de communicatie met hobbydierhouders meer op de (beleving van de) privé-sfeer (waarbinnen de dieren als een eigen verantwoordelijkheid worden ervaren) die wordt betreden wanneer men de hobbydierhouder op zijn hobby aanspreekt;
3. adresseer hobbydierhouders meer als over het algemeen verantwoordelijk handelende burgers met een maatschappelijke functie;
4. besteed in de communicatie speciale aandacht aan de hobbydierhouders die zich niet bewust zijn van voor hen geldende wet- en regelgeving (dit zijn ten minste 1 op de 5 houders van geiten, schapen en varkens);
5. anticipeer in de communicatie met (vooral laagopgeleide) hobbydierhouders (meer) op de logica van de geboden informatie en eenvoudig taalgebruik.

…in relatie tot (beter) te benutten communicatiekanalen:

Potentiële communicatiekanalen om deze groep hobbydierhouders beter te bereiken zijn ten eerste de dierenarts en ten tweede het internet. Ook zijn er specifieke televisieprogramma's of tijdschriften die door een beperkt deel van de hobbydierhouders gezien of gelezen worden.

…naar aanleiding van opgedane inzichten in de mogelijkheden van meer tweerichtingsverkeer tussen de hobbydierhouder en de overheid:

Een (meer) interactieve manier van communiceren met hobbydierhouders biedt kansen, aangezien deze groep hobbydierhouders de communicatie van LNV overwegend als eenrichtingsverkeer ervaart en daar moeite mee heeft. Voor beleidsambtenaren die zich bezig (gaan) houden met het hobbydierenbeleid is het van belang dat zij gevoel hebben voor wat er links en rechts speelt bij hobbydierhouders, wat hun belevingswereld is (motieven, belangen, behoeften), welke taal zij spreken, enzovoort, voor het creëren van meer draagvlak. Interactie met de doelgroep biedt hiervoor kansen.

Summary

The gulf between amateur livestock keepers and the government; a passion for animals and a perception of legislation and regulations applicable to agricultural animals kept as pets

The experience of the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality is that the legislation and regulations aimed at amateur livestock keepers are not complied with, or only to a limited extent. Moreover, the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality perceives that the communications between them and the amateur livestock keepers are not running smoothly and that some of the amateur livestock keepers are difficult to reach. These problem areas suggest that there is a gulf between the experiences of specific groups of amateur livestock keepers and the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality (and its policies). The Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality aims to deliver policy and communications that connect with the interests and the experiences of the amateur livestock keeper.

The objective of the research has two elements: firstly, to gain more insight into the environment of the amateur livestock keepers and their reasons for compliance and non-compliance with certain legislation and regulations; and secondly to provide footholds for the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality to better tailor communications to the need for information experienced by amateur livestock keepers and thus to link up with the environment of those amateur livestock keepers as far as possible. The target group of this research comprises people keeping one or more agricultural animals (chickens, cows, pigs, goats and/or sheep), preferably those who have not registered their animals and preferably those who are not members of a breeders' association or other type of related association. This target group has previously been described by the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality as being difficult to reach.

First of all, qualitative research was carried out, with the aim of mapping out a broad range of elements from the environment of the amateur livestock keeper. More specifically, this research looked at the motives for keeping agricultural animals as pets, the social environment of the amateur livestock keeper (and the influence of the social environment), reasons why these people eventually stop keeping animals and their experiences of this, the perception of the government in general and, lastly and particularly, certain legislation and regulations and communications regarding these. For the purposes of researching these aspects, seven creative group discussion meetings were held, entitled 'People love (and keep) animals: do you?' attended by a total of 35 amateur livestock keepers from all over the Netherlands.

The quantitative research then tested whether the insights gained through the qualitative study could be applied to a larger group of amateur livestock keepers. In total, 2,063 amateur livestock keepers - drawn from a representative Internet panel - were contacted by e-mail. Once a selection had been made on the basis of the number of animals, 682 respondents remained to form the target group (33%). The vast majority of these amateur livestock keepers keep chicken (91%), 17% have goats, 12% have sheep, 2% keep pigs and 2% keep cows. A fair proportion of the livestock keepers are not registered (keepers of

pigs 64%, goats 47%, sheep 25% and cows 0%). It also emerged that the majority of the respondents are not members of a breeders' association or other type of related association (86%).[1]

The combination of creative group discussions (with scope for gaining insight into the rational and emotional aspects of the environment of the amateur livestock keeper) and the quantification with the aid of a questionnaire turned out to be a valuable approach offering insight into the broad pallet and the most important elements of the environment of the amateur livestock keeper.

Conclusions

How do amateur livestock keepers see their agricultural pets (and the keeping of those animals)?

Dealing with and caring for agricultural animals as pets are important elements in the daily lives of amateur livestock keepers. The following findings are illustrations of this:

1. on average, an amateur livestock keeper has 3.4 types of animals, including both agricultural 'pets' and 'standard' companion pets;
2. The amateur livestock keepers mainly keep agricultural animals for leisure reasons and for practical reasons;
3. Most amateur livestock keepers (60 to 90%) feel that various social needs ('attachment,' 'opportunity for nurturance,' 'reliable alliance' and 'guidance, advice and information') are fulfilled by keeping agricultural animals;
4. The animals of most amateur livestock keepers (88%) are allowed to grow old naturally, and ultimately die of old age;
5. What happens with the dead animals depends on the cause of death and the type of animal. In cases of disease and old age, the larger animals are generally destroyed, whereas smaller animals are often buried;
6. Most amateur livestock keepers (75%) do not eat their own animals.

Amateur livestock keepers can be characterised on the basis of various variables. In keeping with previous research (Treep et al., 2004), it appears that amateur livestock keepers form a varied group, which can only be segmented to a limited extent.

How do amateur livestock keepers perceive the government, the legislation and the regulations applicable to the keeping of agricultural animals as pets?

The level of familiarity and compliance with legislation and regulations varies according to the rule concerned, and is also dependent on the type of animal kept. It is striking that the majority of people keeping cows are well informed about the legislation and regulations applicable to them. Keepers of pigs, goats and sheep, for example, are less well informed about legislation and regulations concerning identification and registration (I&R) and preventative health care. Of all the amateur livestock keepers, it appears that goat keepers are the least compliant with these rules.

[1] The selection of the amateur livestock keepers for the quantitative research took into account the types of animals kept by the amateur livestock keepers rather than whether they were registered or whether those keepers were members of an organisation.

It also appears that the perception of clarity, usefulness and applicability varies for each rule or regulation and is also dependent on the type of animal kept. It seems that amateur livestock keepers comply with the legislation and regulations in more cases if they consider them to be clear, useful and easily applicable. If they are unclear, are perceived not to be useful or if the animal keepers find the rules too difficult to apply, the result is reduced application of the rules.

When interpreting these results on the perception of and compliance with laws and rules, the following points should be taken into account; these apply to the amateur livestock keepers to a greater or lesser extent for each point:

1. amateur livestock keepers have difficulty accepting legislation and regulations in cases in which only a small number of animals are kept;
2. amateur livestock keepers doubt whether checks are actually made on compliance with the legislation and regulations; they estimate the chance of their being checked to be small;
3. amateur livestock keepers find it difficult to understand the information provided on the legislation and regulations.

How can the gulf between the environment of the amateur livestock keeper and the way in which the government designs and applies policy, laws and rules be better understood?
Judging from the way in which amateur livestock keepers perceive the government, the legislation and the regulations applicable to them, there appears to be a gulf between the amateur livestock keeper and the government. As made apparent by various elements of this research, this gulf can also be put down to the following generally applicable points:

1. the perception of amateur livestock keepers is that their hobby contributes to the fulfilment of several social needs, whereas the government appears to treat their hobby as a kind of business;
2. amateur livestock keepers view this hobby as a private matter and for this reason have difficulty with the government's involvement;
3. amateur livestock keepers assume that they are looking after their animals in a responsible manner but feel that the government does not treat them as if this were the case;
4. amateur livestock keepers compare themselves more with keepers of companion animals (pets) than with utility animal keepers or commercial livestock keepers, whereas they generally feel that they are treated as utility animal keepers by the government (by means of legislation and regulations).

Recommendations for policy and communications

…in response to insights gained into the compliance with and perception of legislation and regulations:

1. take into account the considerable differences observed between keepers of different kinds of animals;
2. by means of communication, direct attention to the specific problem areas (namely combinations of specific rules and the types of animals kept);

3. direct communications principally at keepers of sheep, goats and chickens in view of the large numbers of sheep, goats and chickens in the Netherlands as well as the relative unfamiliarity of the keepers of these animals with the legislation and regulations aimed at them;
4. use the communications to emphasise to amateur livestock keepers the importance of the traceability or origins of their animals, as this is perceived by 80% of the amateur livestock keepers as being important or very important;
5. in the communications aimed at amateur livestock keepers, devote more attention to explaining the usefulness, the checking procedures and the sanctions arising from non-compliance, the application of legislation and regulations, and the risks involved in keeping even just a small number of agricultural animals as pets.

…in response to insights gained into the difference in the perceptions of amateur livestock keepers and the government regarding the animal and the hobby:

1. with regards to the treatment of the amateur livestock keeper, take more account of the specific function of the animal for the amateur livestock keeper (instead of just the type of animal kept). The status of the agricultural animal is closer to that of a companion (pet) than that of a utility animal;
2. in communications with amateur livestock keepers, take more account of the personal situation - and the perception of that personal situation (in which the animals are seen as the person's own responsibility) - that is invaded if the amateur livestock keeper is confronted regarding his hobby;
3. address amateur livestock keepers more as generally responsible citizens with a social function;
4. in communications, devote special attention to the amateur livestock keepers who are not aware of the legislation and regulations applicable to them (at least one in five keepers of goats, sheep and pigs);
5. in communications aimed at amateur livestock keepers (particularly those with lower educational backgrounds), take more account of the logic of the information provided and use simple language.

…in relation to the improved use of communication channels:

Potential communication channels for reaching this group of amateur livestock keepers better include (1) the vet and (2) the Internet. There are also specific television programmes and periodicals that are viewed or read by a limited section of amateur livestock keepers.

…in response to the insights gained into the possibilities for more two-way traffic between the amateur livestock keeper and the government:

A more interactive manner of communicating with amateur livestock keepers offers opportunities in view of the fact that this group of amateur livestock keepers largely views communications from the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality as one-way traffic, and has difficulty accepting this. It is important that policy officials occupied with amateur animal keeping policy have a feel for the daily concerns of the amateur livestock keepers, their environment (motives, interests, needs, etc.), the language they speak, and so

forth in order to create more of a support base. Interaction with the target group opens up opportunities for this.

REGISTRATIE
47098
28 JN-FB
KIP MET KENTEKEN ?

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In veel gevallen is de wet- en regelgeving omtrent de veehouderij van toepassing op alle dieren, ook op het deel van de landbouwhuisdieren dat in het bezit is van hobbydierhouders. Hobbydierhouders zijn houders van enkele landbouwhuisdieren die zonder winstoogmerk gehouden worden. In de praktijk blijkt dat de wet- en regelgeving door hobbydierhouders niet altijd nageleefd wordt. Met name in perioden van calamiteiten wordt dit zichtbaar.

Uit een eerdere verkenning, uitgevoerd door het ministerie van LNV, blijkt dat hobbydierhouders weinig kennis hebben van de wet- en regelgeving (Treep et al., 2004). Bovendien wordt deze wet- en regelgeving over het algemeen als onduidelijk en moeilijk uitvoerbaar ervaren. Hierbij kan gedacht worden aan de administratieve lastendruk. Naast de algemene aspecten van regelgeving zijn er ook een aantal specifieke onderdelen van het diergezondheidsbeleid die knelpunten geven. Ten eerste zijn dat de ruimingen tijdens crisisperioden en het non-vaccinatiebeleid. Ten tweede is dat de 'preventieve gezondheidszorg'. In een aantal regelingen en hygiënevoorschriften stuiten hobbydierhouders op praktische problemen, zoals bijvoorbeeld het voorschrift om bij vijf of meer evenhoevigen een wasplaats aan te leggen. En ten derde is dat de identificatie en registratie (I&R-systeem). Er bestaat een grote weerstand tegen oormerken en de gebruiksonvriendelijkheid van documenten (aanvoerformulieren, vervoersdocumenten, bedrijfsregister). Deze knelpunten suggereren dat er een kloof bestaat tussen specifieke groepen van hobbydierhouders en het beleid van het ministerie van LNV.

Naast de wet- en regelgeving op bovenstaande punten, is de ervaring van het ministerie van LNV dat de communicatie tussen hen en de hobbydierhouders stroef verloopt. Ten eerste blijken hobbydierhouders moeilijk bereikbaar te zijn. Daarnaast wordt de boodschap van het ministerie door de hobbydierhouder als onduidelijk ervaren. Ook stuit de inhoud van de boodschap de hobbydierhouders vaak op de borst. Ten slotte blijkt uit de inventarisatie van het ministerie van LNV dat de hobbydierhouder moeite heeft met de overwegend eenzijdige communicatierichting. Hobbydierhouders zouden graag meer interactie met het ministerie van LNV willen bij de totstandkoming van beleid. Deze interactie draagt bij aan een pro-aktieve benadering van de betrokken partijen voor het creëren van draagvlak. In het rapport 'Verkenning hobbydierhouderij' van het Expertise Centrum LNV (2004) is in de aanbevelingen kort ingegaan op 'communicatie met hobbydierhouders'. Het onderzoek dat is beschreven in dit rapport bouwt voort op deze aanbeveling.

1.2 Probleemstelling en doelstelling

Het ministerie van LNV wil het beleid en de communicatie erover beter dan nu afstemmen op de situatie en de belevingswereld van de hobbydierhouder. Om dat te kunnen wil het

ministerie meer inzicht hebben in belevingswereld en de beweegredenen van de hobbydierhouder om wet- en regelgeving wel of niet na te leven.

Doelstelling

Het project kent twee doelstellingen:
1. inzicht verkrijgen in de belevingswereld van de verschillende groepen van hobbydierhouders ten aanzien van de beweegredenen om wet- en regelgeving die voor hen bestemd is wel of niet na te leven. Dit onderdeel borduurt verder op recente studies[1] en zal zich in het bijzonder richten op aspecten zoals kennis, houdingen, percepties en emoties van hobbydierhouders ten aanzien van het beleid dat voor hen bestemd is;
2. aanreiken van handvatten om de communicatie van LNV beter af te kunnen stemmen op de informatiebehoefte en zoveel mogelijk aan te sluiten bij de belevingswereld van de hobbydierhouders, ten behoeve van een goede interactie tussen het ministerie van LNV en hobbydierhouders.

Om de vermoedelijke kloof tussen hobbydierhouders en het ministerie van LNV te overbruggen zal middels dit onderzoek antwoord gegeven worden op de volgende onderzoeksvragen:
1. Hoe beleven hobbydierhouders (het houden van) hun landbouwhuisdieren? (houdingen, percepties, motieven, basale sociale behoeften, emoties, rol van de sociale omgeving);
2. Hoe beleven hobbydierhouders de overheid en de wet- en regelgeving die op de landbouwhuisdieren van toepassing is? (houdingen, percepties, bekendheid, naleving, duidelijkheid, nut, controleerbaarheid)[2];
3. Hoe kan de kloof tussen de belevingswereld van de hobbydierhouder en de wijze waarop de overheid het beleid, wetten en regels vormgeeft en handhaaft (nog meer) verklaard worden;
4. Hoe beleven hobbydierhouders de communicatie over wet en regelgeving en hoe kan over wetten en regels gecommuniceerd worden?

1.3 Doelgroep

De groep van hobbydierhouders is niet uniform. De hobbydierhouderij kan op basis van verschillende criteria ingedeeld worden, bijvoorbeeld 'soort en aantal dieren', 'belangen', 'emotionele band met het dier', enzovoort. In dit onderzoek gaat het om hobbydierhouders die als volgt gekarakteriseerd kunnen worden:
- houders van één of enkele landbouwhuisdieren (kippen, koeien, varkens, geiten en/of schapen);

[1] Hierbij kan gedacht worden aan de onderzoeken van de RDA1/RLG('Dierziektebeleid met draagvlak') en Treep et al. (2004).
[2] De focus ligt hierbij op regelgeving met betrekking tot diergezondheid, aangezien dat als grootste knelpunt wordt ervaren.

- houders die bij voorkeur zijn of haar koeien, varkens, geiten of schapen niet hebben geregistreerd;
- houders die bij voorkeur niet georganiseerd zijn in een (fok)vereniging.

In zijn algemeenheid gaat het om de groep van hobbydierhouders die als zeer moeilijk bereikbaar omschreven kan worden.

1.4 Opzet van het onderzoek

Allereerst is een literatuuronderzoek uitgevoerd. Dit literatuuronderzoek geeft een overzicht van wat er op dit moment bekend is over het denken en handelen van de hobbydierhouder. Na het literatuuronderzoek is gestart met de dataverzameling. Ten behoeve hiervan is ten eerste het kwalitatieve onderzoek opgezet en uitgevoerd. In de opzet van het kwalitatieve onderzoek is rekening gehouden met de aard van de vraagstelling bestaande uit rationele en emotionele componenten. Door gebruik te maken van projectieve technieken[1] in een groepsdiscussie wordt hierop ingespeeld. Om de bevindingen vanuit het kwalitatieve onderzoek te toetsen voor een grotere groep hobbydierhouders is er een vragenlijst via internet uitgezet. Het literatuuronderzoek en de resultaten uit het kwalitatieve en het kwantitatieve onderzoek vormen de input voor het formuleren van de conclusies en de aanbevelingen.

1.5 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 is een overzicht gepresenteerd van de actuele inzichten over hobbydierhouders aangevuld met theoretische inzichten over de motieven die mensen kunnen hebben voor het houden van dieren. In hoofdstuk 3 staan de resultaten van het kwalitatieve onderzoek beschreven, waarin 35 hobbydierhouders aan het woord zijn geweest. Een deel van deze uitspraken en resultaten is op een kwantitatieve manier getoetst bij een groep van 682 hobbydierhouders. Een beschrijving van de resultaten van dit kwantitatieve onderzoek wordt weergegeven in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 wordt een reflectie gegeven op de ingezette onderzoeksmethoden en resultaten. Vervolgens worden in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

[1] Voor een nadere toelichting op projectieve technieken zie 3.2.

GEPLET, DOOR DE WET.

2. Literatuurstudie

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten van de literatuurstudie. Het doel van dit onderdeel is om op basis van de literatuur inzicht te krijgen in ten eerste wat bekend is over de hobbydierhouder en zijn of haar belevingswereld en ten tweede welke aanbevelingen gegeven worden ten aanzien van communicatie met hobbydierhouders.

2.1 De hobbydierhouder

2.1.1 Indelingen en indelingscriteria van hobbydierhouders

De groep hobbydierhouders is te onderscheiden op verschillende motivaties, doelstellingen en achtergronden. Er is, zo blijkt, geen sprake van één doelgroep en een sluitende definitie van een hobbydierhouder is door de variatie die voorkomt niet te geven (Treep et al., 2004). Hobbydierhouders worden in de literatuur op basis van verschillende variabelen onderscheiden zoals diersoorten, aantallen dieren, organisatiegraad, bewoners van het landelijk gebied/stedelijke omgeving/bebouwde kom, motivaties, particulier (rondom huis, in de tuin) vs. 'bedrijf'/instelling (kinderboerderij), functies van dieren (Treep et al., 2004). In het rapport *Verkenning hobbydierhouderij* (2004) wordt de hobbydierhouderij met de volgende kenmerken beschreven:

- dieren worden gehouden zonder winstoogmerk;
- dieren worden gehouden op een niet-bedrijfsmatige wijze (kinderboerderijen worden ingedeeld bij de hobbydierhouderij);
- dieren worden buitenshuis gehouden (gezelschapsdieren binnenshuis);
- voor LNV zijn vooral de diersoorten interessant die ook voor de reguliere landbouwproductie gehouden worden (landbouwhuisdieren). Het gaat dan vooral om: runderen, schapen en geiten, varkens, paarden/pony's/ezels/muildieren, pluimvee (kippen, (dwerg)hoenders) en konijnen. Daarnaast kan het bij hobbydieren gaan om: duiven, watervogels, herten/reeën, bijen, exotische landbouwhuisdieren (zoals lama's en kamelen).

Om aan te geven hoe divers de hobbydierhouderij is, heeft een interne LNV-projectgroep (het accountteam Beleidsstrategie Hobbydierhouderij) in 2003 op basis van haar bevindingen acht verschillende groepen van hobbydierhouders onderscheiden. Per groep zijn de belangrijkste knelpunten geanalyseerd. Voor *dit* onderzoek is de minst goed bereikbare groep interessant, beschreven als 'onbewuste hobbyboer' en 'onbewuste hobbystedeling'. In onderstaande tabel worden deze groepen nader gekarakteriseerd.

'Onbewuste hobbyboer'
- woont landelijk (bijvoorbeeld ex-stedeling op een woonboerderij met moestuin en klein erf);
- nergens geregistreerd of aangesloten;
- ziet zichzelf als hobby*boer*, niet als hobby*dierhouder;*
- naast ander inkomen worden dieren alleen uit liefhebberij gehouden;
- redelijk grote emotionele band met dieren;
- diercontacten met professionele houderijen beperkt, wel eventuele sociale contacten met veehouders;
- grote diversiteit aantallen en soorten dieren;
- geen commercieel belang: dierenactiviteiten zijn vrijetijdsbesteding en mogen zelfs geld kosten;
- naar verwachting neemt aantal toe door 'counter-urbanisation'.

'Onbewuste hobbystedeling'
- woont in stedelijke omgeving; weinig tot geen affiniteit met platteland(-sbelangen);
- nergens geregistreerd of aangesloten;
- ziet zichzelf als *burger* en niet als *dierhouder;*
- heeft ander inkomen: dieren worden puur uit liefhebberij gehouden;
- hobbydieren zijn huisdieren als kat en hond: grote emotionele band;
- weinig tot geen contacten met professionele dierhouders;
- beperkt aantal dieren en diersoorten (meestal pluimvee, geiten of hangbuikzwijnen);
- geen commercieel belang: dieren mogen zelfs geld kosten;
- in sommige gevallen worden ook exoten gehouden.

Figuur 2.1 Karakteristieken van Onbewuste hobbyboer en Onbewuste hobbystedeling

2.1.2 Motieven

Er is een aantal verschillende motieven te geven die gelden voor het houden van hobbydieren (Treep et al., 2004). In willekeurige volgorde zijn dat:
- dierenliefde;
- gebruikswaarden (bijvoorbeeld bewaking);
- sierwaarde (esthetische waarde);
- vanuit de jeugd gewend zijn dieren te houden;
- plezier beleven (als gevolg van het gezelschap, verzorging);
- eenzaamheid en sociale isolatie (afleiding en isolement doorbreken);
- nostalgie en betrokkenheid (voormalig- boeren die zich nog een beetje boer kunnen blijven voelen/contact houden met hun *wortels*, voor andere bewoners van het landelijk gebied speelt vaak mee dat ze zich een beetje boer willen voelen, deel willen zijn van het plattelandsleven en betrokkenheid voelen bij het (cultuurhistorisch) landschap). Dieren te houden is te beschouwen als een levensstijl;
- idealisme (met als doel bijzondere soorten behouden die anders dreigen uit te sterven en door andere soorten vervangen worden (biodiversiteit en cultuurhistorie);

- landgebruik. Iemand heeft bijvoorbeeld een stukje land (over) en wil daar iets mee doen;
- voor anderen:
  - voor de kinderen. Kinderen houden van dieren en om kinderen verantwoordelijkheid bij te brengen;
  - voor bezoekers. Bijvoorbeeld een verblijfsrecreatieve ondernemer die op/bij zijn camping enkele dieren houdt ter vermaak van de gasten.

Bovenstaande motieven gelden deels ook voor gezelschapsdieren. Het contact tussen een gezelschapsdier en de mens is echter vaak veel intensiever. Ook zijn de meeste landbouwhuisdieren minder in staat affectie en trouw te tonen dan bijvoorbeeld een hond.

2.1.3 Basale sociale behoefte

In paragraaf 2.1.2 worden verschillende motieven genoemd die van belang zijn voor hobbydierhouders. Deels zijn deze motieven specifiek voor hobbydierhouders, andere zijn ook relevant voor houders van gezelschapsdieren. Er wordt aangenomen dat er een overlap is in de wijze waarop hobbydierhouders en houders van gezelschapsdieren hun dier beleven. Om meer zicht te krijgen op de belevingswereld van de hobbydierhouder is het interessant om te kijken welke inzichten er voortkomen uit de wijze waarop mens-dier relaties in de sfeer van gezelschapsdieren worden beschreven. Vanuit de sociaal-psychologische literatuur, zo mogelijk in relatie tot het houden van gezelschapsdieren, wordt er een theoretisch overzicht gegeven van de sociale behoeften die mensen hebben.

Als één van de eerste onderzoekers die naar de mechanismen van lonende en belonende intermenselijke relaties op zoek was, identificeerde Weiss (1974) zes verschillende basale sociale behoeften (of social provisions) die mensen middels onderlinge relaties proberen te vervullen. Om zich adequaat gesteund en zich niet eenzaam te voelen dienen alle basale behoeften, in meer of mindere mate, te worden vervuld. In de diverse levensfasen kan de noodzaak van de bevrediging van één of meer behoeften op de voorgrond staan, voorbeeld hiervan is de studie van Enders-Slegers (2000).

De zes basale sociale behoeften van Weiss (1974) zijn:

1. *gehechtheid*
   Trefwoorden: hechting, emotionele band, warmte, liefde, gezelligheid, nabijheid, 'thuis zijn', 'thuis voelen', houden van, waardering van het nabije contact (op schoot, tegen je aan zitten, strelen), 'het is een soort kind', 'een dier zoekt zelf lichamelijk contact;'
2. *ingebed in sociaal netwerk*
   Trefwoorden: ergens bijhoren, erbij horen door dier, contacten door dier, nieuwe contacten maken vergemakkelijkt door dier, (weer) deel nemen aan maatschappelijk leven door dier;
3. *bevestiging door anderen*
   Trefwoorden: zingeving, competentie, verantwoordelijkheid voor dier, het leven waard om geleefd te worden door dier, voor het dier van betekenis, zinvolle tijdsbesteding, gevoel nuttig, nodig en competent te zijn. Bevestiging door anderen hangt sterk samen met (4.) het kunnen verzorgen;

4. *het kunnen verzorgen*
   Trefwoorden: het kunnen zorgen voor, verantwoordelijkheid hebben, nog nodig zijn, verplichtingen hebben;
5. *betrouwbare relatie*
   Trefwoorden: betrouwbare band, voorspelbare band, nooit in de steek, altijd op kunnen rekenen;
6. *bescherming, advies, informatie*
   Trefwoorden: veilig/beschermd voelen (inbraak), waarschuwingen, baseren eigen oordeel (over onbekenden) op dat van dier.

2.1.4 Kloof tussen hobbydierhouder en LNV

Uit de literatuurstudie komt naar voren dat het LNV-beleid en de wet- en regelgeving in het algemeen gericht is op de landbouwhuisdieren, met andere woorden, dieren die voor economische doeleinden gehouden worden (Treep et al., 2004). Hobbydieren, dieren die niet voor economische doeleinden gehouden worden, vallen echter in veel gevallen ook onder deze wet- en regelgeving. Door hobbydierhouders worden verschillende onduidelijkheden als gevolg van de wet- en regelgeving die voor hen bestemd is, ervaren (RDA, 2003):

- verschillen in aantallen - In de huidige wet- en regelgeving wordt soms gebruik gemaakt van aantallen dieren om onderscheid te maken tussen hobbydierhouderij of bedrijfsmatige dierhouderij. Consistentie in deze gevallen lijkt te ontbreken en de herkomst van de aantallen is onduidelijk. Zo noemt de *Regeling inzake hygiënevoorschriften besmettelijke dierziekten (HBD)* het aantal van vijf, terwijl in de *Regeling Identificatie en Registratie (I&R)* het aantal van één wordt genoemd;
- onduidelijke termen - Er worden termen gebruikt die niet nader worden gespecificeerd. Zo heeft de houder van ten minste één rund, varken, schaap of geit conform de regeling I&R een bedrijf (hij krijgt een uniek bedrijfsnummer). Echter, niet duidelijk is of de regelgeving, waarin de term 'bedrijf' zonder nadere of duidelijke toelichting wordt gehanteerd, ook van toepassing is op de hobbydierhouder. Misschien moeten we uit de context afgeleiden dat de regels uitsluitend betrekking hebben op de commerciële houderij? Een ander voorbeeld van een terminologische onduidelijkheid die tot verwarring leidt, is het ontbreken van een definitie van het begrip 'hobbydier';
- ontbreken van het onderscheid tussen hobbydierhouders en professionele houders - Met name de wet- en regelgeving waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen hobbydierhouders en professionele houders, wordt door hobbydierhouders ervaren als overregulering.

De Account Beleidsstrategie Hobbydierhouder heeft vier thema's als knelpunten aangemerkt waarop inmiddels acties ondernomen worden die de acceptatie van beleidsmaatregelen bij hobbydierhouders moeten verbeteren:

- ruimingen/non-vaccinatiebeleid (LNV's inzet om in de EU-regelgeving het gebruik van nood-vaccinatie toe te staan sluit aan bij de wens van de hobbydierhouderij);
- preventieve diergezondheidszorg (regelgeving wordt onder de loep genomen);

- I&R (onder de hobbydierhouders bestaat grote weerstand tegen oormerken en de gebruiksonvriendelijkheid van de bijbehorende formulieren. LNV betrekt de hobbydierhouderij actief bij de implementatie van de nieuwe Europese regelgeving voor I&R voor schapen en geiten);
- communicatie verbeteren richting de hobbydierhouder en beter toespitsen op de doelgroep.

2.1.5 Beleving van wetten en regels

Op het gebied van de (lastendruk als gevolg van) de mestwetgeving (Minas), de Flora- en Faunawet en het biodiversiteitsbeleid zijn een aantal knelpunten gesignaleerd.

Ten eerste blijkt *onwetendheid* in veel gevallen de reden te zijn dat wet- en regelgeving niet wordt nageleefd. De hoeveelheid kennis (over verzorging en bijvoorbeeld regelgeving) varieert sterk onder hobbydierhouders. Het EC-LNV (2004) heeft het idee dat ongeorganiseerde hobbydierhouders, naar schatting zijn dit 80% van alle hobbydierhouders, het meest van informatie verstoken blijven. Deze mensen hebben relatief weinig kennis over hun dieren en de daarvoor geldende regelgeving (Treep et al., 2004). Over de vraag of en wanneer een hobbydierhouder bijvoorbeeld een milieuvergunning dient aan te vragen bestaat bij de hobbydierhouders nauwelijks enige kennis. Grenzen zijn in dit kader niet helder afgebakend en dit heeft geleid tot meningsverschillen. Onwetendheid geldt ook voor andere verplichtingen, houders van dieren boven bepaalde aantallen zijn verplicht te beschikken over dierrechten (bij drie of meer varkenseenheden, respectievelijk 250 of meer stuks pluimvee of mestproductierechten (Treep et al., 2004).

Ten tweede is men zich veelal *niet bewust* van de consequenties van het hebben van de dieren. Dit geldt vooral voor het welzijn en de gezondheidsaspecten. Veel hobbydierhouders zijn zich er niet van bewust dat het houden van dieren gepaard kan gaan met risico's voor de gezondheid van mensen.

Ten derde worden de eisen ten aanzien van administratie *disproportioneel* geacht ten opzichte van de bestemming en relatief kleine aantallen hobbydieren.

Ten vierde wordt naleving bemoeilijkt door de *administratieve inspanningen* die het vergt en kosten die naleving met zich meebrengt.

Tevens zijn er een aantal knelpunten gesignaleerd ten aanzien van ruimingen en vaccinatie.

Ten eerste geldt dat vooral 'onbewuste' hobbydierhouders met een beperkt aantal dieren, vaak moeilijk kunnen begrijpen en accepteren dat gezonde dieren geruimd moeten worden in tijden van crisis. Dit maakt voor hen het verlies van een dier anders van inhoud dan een natuurlijk overlijden.

Ten tweede bestaat er onder de Nederlandse bevolking begrip voor het doden van dieren die aantoonbaar besmet zijn en daardoor een bedreiging vormen voor andere dieren. Dat geldt nog sterker wanneer mensen ook bevattelijk zijn voor een ziekte. Het doden van dieren is aanvaardbaar voor mensen wanneer het dier onvoldoende produceert of wanneer de dieren ongeneeslijk ziek zijn of ernstig lijden. Voor het doden van mogelijk besmette dieren uitsluitend vanwege exportbelang is daarentegen geen draagvlak, zo leert de geschiedenis ons (een voorbeeld is de vogelpest in 2003). Vooral daar waar het hobbymatig gehouden dieren of zeldzame dieren in natuurgebieden betrof, riep de bestrijding veel ne-

gatieve gevoelens en weerstand en zelfs burgerlijke ongehoorzaamheid (bij de ruiming van hobbypluimvee bijvoorbeeld) op. Sinds de diverse crises wordt door menigeen de zorg geuit over de structuur en de exportafhankelijkheid van de Nederlandse veehouderijsector die bij een uitbraak van zeer besmettelijke dierziekte leidt tot het doden van gezonde dieren.

2.2 Ontbrekende informatie over de hobbydierhouders

Het rapport *Verkenning Hobbydierhouderij* (Treep et al., 2004) beschrijft dat de verplichte registratie door hobbydierhouders nog lang niet altijd plaatsvindt. Redenen hiervoor zouden onwetendheid of onwil van hobbydierhouders zijn. Met uitzondering van de hobbydierhouders die via I&R geregistreerd zijn als een bedrijf met een Uniek Bedrijfsnummer (UBN-nummer), zijn de meeste hobbydierhouders daarom lastig traceerbaar. LNV heeft buiten deze systemen geen andere gelegenheden om direct in contact te treden met de indicidentele hobbydierhouder. Via fokverenigingen kan LNV wel indirect een club houders bereiken. Veel hobbydierhouders blijven liever anoniem, behalve als ze politieke invloed wensen uit te oefenen.

Bij LNV ontbreekt het inzicht in de volgende variabelen grotendeels:

- aantallen dieren die gehouden worden per hobbydierhouder;
- aantallen diersoorten;
- welke grond/ruimte en andere faciliteiten worden gebruikt;
- welke informatiebronnen hobbydierhouders gebruiken.

Over de belevingswereld en achtergrond van hobbydierhouders is weinig bekend, zo blijkt uit de literatuurstudie (Treep et al., 2004). Publicaties overeenkomstig zoals deze bestaan voor het houden van gezelschapsdierenbestaan zijn er nauwelijks. Specifieke studies waar de hobbydierhouder zelf het woord doet ontbreken. Kwalitatief is er inzicht in de motieven voor hobbydierhouders, maar kwantitatief ontbreken deze inzichten. Over het belang van de motivaties (in percentages bijvoorbeeld) voor het houden van dieren is dus niets te zeggen.

2.3 Communicatie met hobbydierhouders

Uit de literatuurstudie blijkt dat in de communicatie met hobbydierhouders er rekening mee gehouden moet worden dat deze groep dierhouders andere doelstellingen heeft dan de commerciële dierhouderij (Treep et al., 2004). Communicatie moet bovendien afgestemd zijn op de verschillende groepen van hobbydierhouders. Het grootste gedeelte (schatting 80%) (Treep et al., 2004) van de hobbydierhouders is niet aangesloten bij een organisatie die aan hun hobby gerelateerd is. De hobbydierhouders die via het I&R-systeem geregistreerd zijn als bedrijf met een Uniek Bedrijfsnummer (UBN nummer) kunnen via deze weg informatie ontvangen. De ongeorganiseerde hobbydierhouders krijgen vooral informatie via algemene kanalen zoals kranten en eventuele vaktijdschriften waarop zij

geabonneerd zijn. Om de ongeorganiseerde hobbydierhouder te bereiken (in geval van calamiteiten bijvoorbeeld) lenen zich verder:

- huis aan huis bladen;
- internet;
- verpakkingen van diervoeders;
- dierenspeciaalzaken;
- het stimuleren van de organisatiegraad.

Volgens de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA, 2004) moet er voorlichtingsmateriaal beschikbaar gesteld worden waardoor het voor hobbydierhouders inzichtelijker gemaakt wordt aan welke wet- en regelgeving zij dienen te voldoen. Het voorlichtingsmateriaal dient qua inhoud en vormgeving aan te sluiten bij de doelgroep. Een benadering vanuit de hobbydierhouder ('Ik heb drie geitjes, een schaap en een varken. Waar moet ik nu aan voldoen?') is door de RDA aanbevolen.

Communicatie en crisissituatie

De RDA en RLG schrijven in hun advies (2003) dat de boodschap voor de burger of hobbydierhouder goed voorbereid moet zijn voordat een crisis zich voordoet. Vervolgens hoeft deze boodschap 'alleen maar' op de concrete situatie te worden toegespitst. Duidelijk moet worden aangegeven waarom iets gebeurt, in wiens belang dat is, en welke speelruimte de overheid daarbij heeft. Bij calamiteiten blijkt een algemeen informatienummer, waar mensen meer informatie kunnen krijgen en vragen kunnen stellen goed te werken. Omdat kinderen vaak een emotionele binding hebben met de hobbydieren is het ook van belang om de kinderen bij de communicatie te betrekken. Dit kan via scholen, kinderboerderijen, bibliotheken, buurthuizen en vooral ook via de tv (Klokhuis, Jeugdjournaal). Ditzelfde geldt voor ouderen!

Uit de studie (PQR BV, 2003) komt verder naar voren dat het zeer wordt gewaardeerd wanneer het Ministerie van LNV onderzoek laat doen naar de achtergronden van de publieke opinie (zoals in het kader van 'Vogelpest en informatievoorziening'). Het toont de betrokkenheid van LNV, de wil om naar burgers te luisteren en ze te willen informeren, maar ook om in de toekomst beter te kunnen reageren. Frustratie, woede en weerstand zijn bij de crises van de afgelopen 6 jaar namelijk ontstaan doordat in de ogen van de burger de overheid en uitvoerende diensten niet naar hen en de hobbydierhouders wilden luisteren. De uitvoeringsinstantie zal bij een crisis zodanig ingericht moeten worden om te kunnen luisteren, de dialoog aan te gaan en daar waar er ruimte voor is, suggesties over te nemen (RDA en RLG, 2003).

De RDA en RLG (2003) adviseren om meer aandacht te besteden aan het geven van een heldere uitleg aan burgers en hobbydierhouders over de aanpak bij de bestrijding van dierziekten. Bij de problematiek rondom dierziektebestrijding voelt niemand zich de oorzaak van problemen, iedereen voelt zich tekort gedaan en niemand voelt zich verantwoordelijk. Deze constatering heeft vergaande complicaties (voor onder andere communicatie/interactie). Er kan veel aan gedaan worden om de schade bij de hobbydierhouders te beperken zodat de trauma's zo veel mogelijk worden voorkomen door onder andere (Treep et al., 2004):

- het respecteren van de verschillende standpunten tussen de commerciële dierhouders en hobbydierhouders;
- het accepteren van weerstanden en spanningen;
- het erkennen van gemaakte fouten en er bij de gedupeerden op terug komen;
- het scheppen van ruimte om gevoelens van ongenoegen en onmacht te uiten;
- het met respect omgaan met de getroffen hobbydierhouder en het oprecht tonen van gevoelens;
- rekening te houden met kinderen en hun specifieke gevoelens naar dieren;
- het op tijd en serieus afhandelen van klachten;
- na ruimingen bij hobbydierhouders interesse tonen voor problemen die zich bij de emotionele of psychische verwerking voor kunnen doen;
- als er signalen voor mogelijke nazorg zijn deze doorgeven. Daarvoor gebruik maken van verenigingen waarin hobbydierhouders zijn georganiseerd bijvoorbeeld de fok-verenigingen of de Nederlandse Belangenvereniging van Hobbydierhouders (NBvH).

OPVOEDEN
DIER & KIND
LEREN VAN
DIEREN

3. Kwalitatief onderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het kwalitatief onderzoek gepresenteerd. De doelstelling van dit kwalitatief onderzoek is het vergroten van het inzicht in de belevingswereld van de hobbydierhouder ten aanzien van de landbouwhuisdieren, de overheid, wetten en regels en communicatie hieromtrent.
Voor dit onderdeel zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe beleven hobbydierhouders (het houden van) hun landbouwhuisdieren (houdingen, percepties, motieven, basale sociale behoeften, emoties)?
2. Hoe beleven hobbydierhouders de overheid en de wet- en regelgeving die op de landbouwhuisdieren van toepassing is (houdingen, percepties, bekendheid, naleving, duidelijkheid, nut, controleerbaarheid)?
3. Hoe kan de kloof tussen de belevingswereld van de hobbydierhouder en de wijze waarop de overheid het beleid, wetten en regels vormgeeft en handhaaft (nog meer) verklaard worden?
4. Hoe beleven hobbydierhouders de communicatie over wet en regelgeving en hoe kan over wetten en regels gecommuniceerd worden?

Na een toelichting op de gebruikte onderzoeksmethode in paragraaf 3.1 worden in paragraaf 3.2 de deelnemers aan het kwalitatief onderzoek beschreven. De belevingswereld van de hobbydierhouder waarbij specifiek gedacht kan worden aan motieven, de omgeving van de hobbydierhouder en het afscheid nemen van het dier komen respectievelijk in de paragrafen 3.3, 3.4, 3.5 en 3.6 aan de orde. Hoe de hobbydierhouder aankijkt tegen de overheid en (de communicatie over) wet- en regelgeving wordt beschreven in paragraaf 3.6.

3.1 Methode en opzet van de workshop

Om inzicht te krijgen in de achtergronden van opvattingen en attitudes van mensen is gebruik gemaakt van projectieve technieken. Middels deze techniek kunnen 'waarom vragen' van een bepaalde situatie op een indirecte manier achterhaald worden (Webb, 1992). Door het gebruik van dergelijke technieken wordt de deelnemer een structuur of format aangeboden dat hem of haar in staat stelt zich te uiten zonder geconfronteerd te worden met onaangename gevoelens. Een bekend voorbeeld is woord- of fotoassociatie. De achterliggende gedachte van deze techniek is dat associatie deelnemers in staat stelt hun innerlijke gevoelens over een onderwerp uit te spreken aan de hand van een woord of een foto. In dit specifieke geval wordt aan de deelnemer gevraagd om uit een aantal woorden of foto's, één woord of foto te kiezen die volgens hen het meest van toepassing is op een onderwerp, product of situatie. Nadat de deelnemers een keuze gemaakt hebben, wordt hen gevraagd de keuze toe te lichten. Deze techniek stelt de onderzoeker in staat om de meer emotionele respons te onthullen.

Om het inzicht in de belevingswereld van de verschillende groepen van hobbydierhouders te vergroten is de workshop 'Mensen houden van dieren, u ook?' ontwikkeld en zeven keer uitgevoerd in de maanden oktober en november van 2004. In bijlage 1 vindt u het affiche dat ten behoeve van de communicatie over de workshops ontwikkeld en verspreid is. Meer over de inspanningen en ervaringen om deelnemers te werven leest u in bijlage twee.

De beschrijving van dit hoofdstuk is overeenkomstig de lijn waarop de onderwerpen tijdens de workshops aan de orde zijn geweest. In bijlage drie vindt u het draaiboek van de workshops, in figuur 3.1 wordt een beknopte beschrijving van de opzet van de creatieve sessie gegeven.

- Tijdens het eerste 'echte' onderdeel van de workshop werden de deelnemers gevraagd een ansichtkaart te kiezen (uit een aanzienlijke hoeveelheid willekeurig gekozen ansichtkaarten) die het beste illustreert waarom men dieren in het algemeen dan wel in het bijzonder schapen, geiten, runderen, kippen en/of koeien houdt. Ook waren de deelnemers vrij in het kiezen van meerdere ansichtkaarten wanneer ze verschillende motieven hadden voor het houden van verschillende landbouwhuisdieren. De reacties van de hobbydierhouders naar aanleiding van dit eerste onderdeel van de workshop staan beschreven in paragraaf 3.4;
- Daarna is geïnventariseerd in hoeverre, volgens de hobbydierhouders zelf, hun motieven overeenkomen met wat de dieren betekenen voor zowel de wijdere (buurt, familie) als de directe omgeving (partner, kinderen) van de hobbydierhouder. De reacties naar aanleiding van dit tweede onderdeel van de workshop staan beschreven in paragraaf 3.5;
- Vervolgens is met de hobbydierhouders besproken om welke redenen er soms afscheid genomen wordt/moet worden van de dieren. Opnieuw was de vraag aan de deelnemers om een kaart te selecteren die het beste illustreert hoe men tegen dit afscheid aankijkt. In hoeverre en hoe de beleving van het afscheid varieert in de verschillende situaties waarin afscheid wordt genomen/moet worden genomen staat beschreven in paragraaf 3.6;
- Ten slotte hebben we met de hobbydierhouders gekeken naar de vraag hoe men de overheid in het algemeen percipieert en in het bijzonder in relatie tot hun hobby. Hiertoe hebben we de deelnemers gevraagd te associëren op een materiaal dat voor hen het beste illustreert hoe men tegen de overheid aankijkt. Daarna hebben we hobbydierhouders, door ze te laten tekenen, laten associëren op onder andere de volgende thema's: 'eigen verantwoordelijkheid van de hobbydierhouder', 'normen en waarden LNV', 'normen en waarden hobbydierhouder', 'kennis van regels', 'begrijpelijkheid van regels', 'redelijkheid van regels', 'Identificatie en Registratie', 'non-vaccinatie' en 'administratieve lasten'. De reacties van hobbydierhouders naar aanleiding van dit laatste onderdeel van de workshop staan beschreven in paragraaf 3.7.

Figuur 3.1 Beknopte beschrijving van de opzet van de creatieve sessie

3.2 Beschrijving van de deelnemers

In oktober en november 2004 hebben in totaal 7 workshops, verspreid over Nederland, plaatsgevonden met telkens ongeveer 6 hobbydierhouders. Wij hebben in totaal met 35 hobbydierhouders gesproken.

Tabe3.2 Kenmerken van de deelnemers van de creatieve sessies

Variabele	Categorie	Percentage
Geslacht	Man	66
	Vrouw	34
Lid vereniging	Wel	26
	Niet	74
Registratie	Wel	68
	Niet	21
	Nvt, gedeeltelijk	11
Diersoorten	Kippen	66
	Schapen	62
	Geiten	57
	Koeien	14
	Varkens	6
	Meer dan 1 diersoort	80

3.3 Motieven en basale sociale behoefte van hobbydierhouders

Tijdens het eerste onderdeel van de workshop is de hobbydierhouders gevraagd uit een grote hoeveelheid ansichtkaarten één te selecteren (en toe te lichten) die voor hen het beste illustreert waarom zij landbouwhuisdieren houden en eventueel waarom ze in het bijzonder bijvoorbeeld schapen houden.

Er zijn verscheidene motieven afgeleid uit de uitspraken van hobbydierhouders naar aanleiding van het eerste onderdeel van de workshop, deze worden beschreven in de volgende paragrafen.

3.3.1 Vervulling van basale sociale behoeften

In de uitspraken van hobbydierhouders over waarom ze landbouwhuisdieren houden herkennen we illustraties van de meeste van deze basale sociale behoeften. Overigens hebben we vooral 'gehechtheid', 'bevestiging van anderen', 'het kunnen verzorgen' en 'betrouwbare relatie' herkend in de reacties van hobbydierhouders. De andere sociale behoeften zijn we minder vaak tegengekomen naar aanleiding van dit eerste onderdeel van de workshop.

Gehechtheid
Illustratieve opmerkingen:

'Je kunt lekker tegen je geit aan schurken of er mee rennen. Ze komen bij je liggen.'
'De lammetjes zijn leuk om te aaien.'
'Mijn schapen zijn mak en ik knuffel regelmatig met ze.'
'Je hoeft weinig te doen en je krijgt er veel voor terug.'

'Het zijn eigenlijk heel makkelijke kinderen die niet gaan puberen.'
'Ze herkennen je, rennen naar je toe en geven je aandacht.'
'Ze begroeten je.'
'Ze zijn blij je te zien.'
'Ze geven je een "welkom thuis"-gevoel.'
'Sommige kippen pikken ook uit je hand en ze lopen met je mee, dat is een genot.'
'Dieren zoeken contact, meestal voor het voer, maar dat is niet erg.'

Ingebed in sociaal netwerk
Illustratieve opmerkingen:

'Mijn hobby verbindt me aan andere mensen.'
'Het is heerlijk om mijn enthousiasme (over mijn hobby) te delen met anderen.'
'Het brengt mensen dichterbij elkaar; in ons geval akkerbouwers en dierhouders.'
'Ik ben een soort van kinderboerderij voor de buurt.'
'Advies vragen, van elkaar leren, da's het aardige ervan.'

Bevestiging door anderen
Illustratieve opmerkingen:

'Dieren geven je net als kinderen het gevoel dat je belangrijk bent.'
'Ze zijn afhankelijk van je.'
'Ze kunnen niet zonder jouw zorg'.
'Ik voel me nodig'
'Thuis heb ik niet zo veel te vertellen, over de dieren kan ik ten minste de baas spelen.'
'Er zijn maar 15 mensen in heel Nederland die blauwe Barnevelders fokken, daar ben ik er 1 van, da's toch een speciale positie. Ik heb een broedmachine en andere mensen komen bij mij om de eieren van de Barnevelders te laten uitbroeden.'

Het kunnen verzorgen
Het verzorgen van de hobbydieren geeft de houders een vast ritme. Een stuk regelmaat. Je moet ze voeren, melken, verplaatsen, verzorgen op vaste tijdstippen. Door een deel van de hobbydierhouders worden deze verplichtingen en structuur als prettig ervaren.

'We gebruiken de geiten ook wel eens als excuus om thuis te zijn of naar huis te moeten of om te zeggen dat ik 's nachts niet van huis kan zijn.'
'Het heeft voor mij te maken met ritme en houvast; 's ochtends, 's middags en 's avonds voor het naar bed gaan even een rondje maken.'

Een aparte categorie in dit kader is de bijzondere affectie die alle hobbydierhouders voelen voor *jonge dieren*. Voor veel hobbydierhouders is er niets mooiers dan jonge dieren. Jonge dieren zijn speels, lief, grappig, ze doen onverwachte dingen, ze zijn onbeholpen. Ze hebben ook meer aandacht en verzorging nodig. Het is een begin van een

nieuw leven, van een nieuwe cyclus. Ook de omgeving van de hobbydierhouder (bijvoorbeeld kinderen) voelt zich met name aangetrokken tot het verzorgen van de jonge dieren.

Enkele hobbydierhouders (allen vrouw) spreken bovendien over hun speciale verzorgingsrelatie met zieke of 'zielige' dieren (vooral lammetjes) die door de moeder verstoten zijn. Zij hebben in een aantal gevallen de verzorgende moeder-rol overgenomen en denken daar met zeer warme gevoelens aan terug.

> 'Totdat mijn man zegt dat ze weer naar buiten moeten, ontferm ik me over zieke lammetjes in de keuken.'

Betrouwbare relatie
Illustratieve opmerkingen:

> 'Dieren geven je onvoorwaardelijke liefde'
> 'Het allermooiste vind ik dat onze dieren trouw zijn aan ons.'
> 'Ze zijn er altijd voor je.'

Bescherming, advies en informatie
Illustratieve opmerkingen:

> 'Mijn geiten hebben een goed gevoel voor mensen die ze wel of niet kunnen vertrouwen.'
> 'We kunnen allemaal nog veel leren van dieren.'
> 'Varkens zijn erg intelligent.'

3.3.1.1 Praktische reden

Een aantal hobbydierhouders geven aan dat een praktische reden als het kort houden van het gras een motivatie is om landbouwhuisdieren als schapen en geiten te houden. Verder noemen ze het eten van het vlees, de eieren en het drinken van de melk van de eigen dieren als belangrijke redenen voor het houden van de dieren. Het vlees en de eieren zouden een veel betere kwaliteit hebben en lekkerder zijn dan wat je in de winkel kunt kopen. Bovendien is er, zo benadrukken veel hobbydierhouders, 'niet mee gerommeld'. Hierbij dient de kanttekening gemaakt te worden dat er ook hobbydierhouders en/of familieleden van hobbydierhouders zijn die er niet aan moeten denken de dieren zelf op te eten vanwege de band die ze met de dieren hebben ontwikkeld. Voor weer andere hobbydierhouders is het doden en zelf opeten van dieren (wanneer je er te veel hebt bijvoorbeeld) alleen een uiterste noodoplossing, het gaat ze daar zeker niet in de eerste plaats om. Illustratieve opmerkingen van hobbydierhouders zijn:

> 'Ze zorgen voor afvalverwerking.'
> 'Mijn dieren hebben een goed leven gehad en daarom eet ik ze met een goed gevoel op. Voorheen at ik geen vlees omdat ik me niet kon verenigen met de wijze waarop ze in het algemeen gehouden worden.'

'We hebben de dieren ook vanwege de zelfvoorziening.'
'De eerste reden om een schaap te houden was om het gras kort te houden, maar dat ze zo leuk waren, daar ben ik eigenlijk pas later achter gekomen.'

3.3.1.2 Verlangen naar vroeger en/of het platteland

Wat sommigen hobbydierhouders ertoe beweegt om landbouwhuisdieren te gaan houden is wat nostalgie genoemd zou kunnen worden; men verlangt (terug) naar iets wat in het verleden ligt. Een aantal hobbydierhouders blijkt namelijk dieren te houden vanuit een verlangen naar hoe het leven vroeger was. Daarnaast hebben sommige hobbydierhouders zeer positieve associaties bij het leven op het platteland in het bijzonder. Deze positieve associaties bij het leven op het platteland baseren zij op aannames over het leven op het platteland (sommige hobbydierhouders hadden boer willen worden) dan wel op het daadwerkelijke eigen verleden op het platteland (sommige hobbydierhouders zijn zelf boer geweest). Illustratieve opmerkingen:

'Je laat kinderen zien (waar het vlees en de melk vandaan komen) en hoe het leven vroeger was.'
'Ik ben een boerendochter en dat heb ik altijd prima gevonden. Ik kan me niet voorstellen dat ik zonder beesten zou zijn. Ik ben niet echt uitgekiend met mijn dieren bezig hoor, soms zonder verstand denk ik, maar gewoon gevoelsmatig.'
'Waarom ik dieren houd, heeft te maken met het oude boerenleven waarmee ik ben opgegroeid, met het leven op een ouderwetse manier, met hout stoken, een eigen groentetuin, fruitbomen.'
'Ik had boer willen worden, dit komt er nog het dichtst bij.'

3.3.1.3 Ontspanning

Het verzorgen van dieren wordt in de meeste gevallen ervaren als ontspanning en rust. Vooral dit laatste woord valt erg vaak tijdens de sessies: dieren stralen rust uit en zorgen voor een rustig gevoel bij veel hobbydierhouders. De dieren betekenen verder afleiding van de dagelijkse beslommeringen en ze dwingen de hobbydierhouder om de tijd te nemen, te onthaasten. Voor sommige hobbydierhouders bestaat ontspanning evenwel juist uit actief bezig zijn in relatie tot de dieren (schapen drijven, stallen uitmesten etc.).

'Andere mensen lopen hard, ik doe dit.'
'Bij de geiten heb je de tijd om te overdenken, het is ontspannend.'
'Melken is ontspannend, dan ben je niet met je hoofd bezig.'
'Ik wandel graag met mijn geiten in het bos.'
'Lekker zondags hekken in elkaar zetten!'

3.3.1.4 Educatie

Voor sommige hobbydierhouders hebben de landbouwhuisdieren een educatieve functie. Voor deze hobbydierhouders spelen de dieren een belangrijke rol bij de opvoeding van eigen (en andermans) kinderen. Dankzij de dieren leren kinderen verantwoordelijkheid te nemen en hoe ze moeten omgaan met de natuur om ons heen en waar het vlees vandaan komt, aldus deze hobbydierhouders.

> 'Het is belangrijk dat kinderen van dieren houden, het zegt veel over hun omgang met mensen.'
> 'Ook leren ze dat het leven eindig is.'
> 'Ze leren wat wel en niet kan en leren om non-verbaal te communiceren.'
> 'Ze leren respect voor de natuur als geheel (ook voor planten). Later minder kans op vandalisme.'

3.3.1.5 Sierwaarde

Een klein aantal hobbydierhouders houdt landbouwhuisdieren vanwege de sierwaarde van de dieren. Een enkeling geeft aan met hun dier(en) naar shows en tentoonstellingen te gaan.

> 'De zwarte kleur [van de Sumatra kip] vind ik geweldig.'
> 'Vooral koeien hebben zulke mooie ogen.'
> 'Ik ga ook naar shows en tentoonstellingen.'
> 'Ik kan urenlang kijken naar de glans van het verendek van een kip.'
> 'Ik houd schapen voor stoffering van het landschap.'

3.3.1.6 Opvang van dieren

Een deel van de hobbydierhouders geeft aan zorg te dragen voor de opvang en verzorging van improductieve dieren, verstoten dieren en bijvoorbeeld leplammeren.

> 'Mensen uit de buurt willen kippen kwijt omdat ze bijvoorbeeld geen eieren meer leggen, die komen bij ons.'
> 'We zorgen een jaar lang voor leplammeren.'
> 'Mijn eerste schaap was een "paplammetje". Die liep alleen en dat was eigenlijk wel zielig want hij liep steeds te roepen.'

3.3.2 Vergelijking van de verschillende landbouwhuisdieren

Bijna alle hobbydierhouders houden meerdere soorten landbouwhuisdieren en bijna altijd houdt men meer dan één dier van elke soort.

In de meeste gevallen bepaalt de ruimte die mensen hebben hoeveel en welke dieren ze houden ('Voor stalvee heb ik geen ruimte, dan maar kippen'). Omdat bijvoorbeeld koei-

en in de winter naar binnen moeten en schapen niet, ligt het houden van koeien in de meeste gevallen minder voor de hand dan schapen. De meeste hobbydierhouders geven aan dat, wanneer ze meer ruimte zouden hebben, ze graag meer (en andere) dieren zouden houden. Illustratieve uitspraken zijn:

'Ik wil eigenlijk een soort van Ark van Noach.'
'Wat je kunt huisvesten, dat neem je.'

Tijdens de sessies zijn ook de verschillen tussen landbouwhuisdieren aan de orde gekomen.

Over *geiten* is gezegd dat ze vooral handzaam en zeer makkelijk te houden zijn. Ze zouden minder vatbaar zijn voor ziekten dan schapen. Ze hebben minder ruimte nodig, zijn robuust, hebben een sterk hart en ze zijn afhankelijker dan schapen. Een hobbydierhouder vertelde bijvoorbeeld dat ze haar geiten dagelijks uitliet samen met de honden.

'Geiten zijn eigenzinnig, wakker en oplettend, ze weten elk gaatje te vinden.'
'Geiten eten alles!'
'Bij het minste of geringste onraad zijn ze weg. Dat is een vorm van sociale intelligentie.'
'Een geit is een koe in het klein.'
'Geiten zijn grappig.'

Schapen zijn, volgens een aantal hobbydierhouders, vooral intelligent. Ze zijn mak en kunnen altijd buiten zijn, hoe koud of regenachtig het ook is. Schapen houden het gras kort! Eén van de hobbydierhouders heeft haar schapen evenwel op een gegeven moment weggedaan en is op koeien overgegaan omdat koeien minder werk en administratie met zich meebrachten ('het boekje over schapenziektes is dikker dan het boekje over koeienziektes').

'Het leuke van schapen vind ik dat ze zich als een kudde bewegen. De interactie en sociale rangorde tussen de schapen is mooi om te zien.'
'Een kudde schapen lijkt één geheel, maar als je goed kijkt zijn er verschillen.'

De emotionele band met *kippen* is volgens veel hobbydierhouders wat minder (persoonlijk en emotioneel) dan die tussen de hobbydierhouder en andere landbouwhuisdieren. Kippen zouden minder aaibaar en wilder zijn. Terwijl er andere kippenhouders aangeven dat ook kippen sterk (en hartverwarmend) op de aanwezigheid van mensen kunnen reageren. Kippen geven in ieder geval identiteit aan je woonomgeving ('de hele buurt weet 't als je een haan hebt'). Het kraaien van de haan roept nostalgische gevoelens op bij hobbydierhouders. Terwijl buren negatief kunnen reageren op het kraaien van de haan.

Er zijn een klein aantal varkenshouders bereid gevonden mee te werken aan de groepsdiscussies en bevraagd over hun betrokkenheid bij dit dier in het bijzonder. Over *varkens* is gezegd dat ze zeer intelligent zouden zijn, intelligenter dan andere landbouwhuisdieren. Aan het houden van varkens zijn, volgens de hobbydierhouders, echter zeer strenge eisen verbonden en ze zouden relatief veel papierwerk met zich meebrengen ('in de

bebouwde kom mag je ze bovendien niet eens houden'). Om deze reden zien velen het houden van dit dier niet zitten. Varkens worden (door niet-varkenshouders) als minder aaibaar ingeschat.

Het aantal deelnemende koeienhouders was laag. Wat er door de deelnemers over koeien naar voren is gebracht, staat hieronder weergegeven.

'Een koe heeft een goed ontwikkeld sociaal gedrag.'
'Een koe straalt rust uit.'
'Een koe is te groot voor mij, te machtig.'
'Koeien hebben van die mooie ogen en ze ruiken lekker.'
'Voor mij is het een uitdaging om een koe te houden. Als het weer gelukt is om haar te melken, dan geeft mij dat een goed gevoel.'

3.3.3 Vergelijking van de landbouwhuisdieren met gezelschapsdieren

De hobbydierhouders houden landbouwhuisdieren vaak in combinatie met één of meerdere gezelschapsdieren. De meeste hobbydierhouders maken in eerste instantie weinig onderscheid tussen de verschillende dieren die ze houden; ze zijn allemaal even belangrijk, ze horen bij elkaar. Opvallend is de vaak gehoorde uitspraak 'ik houd gewoon van alle dieren'.

Bij doorvragen bleek dat elk(e) dier(-soort) zo zijn eigen plek heeft in het gezin van de hobbydierhouder. In het algemeen neemt de hond en/of de poes en niet te vergeten het paard, een 'hogere' positie in dan het landbouwhuisdier. De band met het gezelschapsdier wordt door de meeste hobbydierhouders als een persoonlijkere en emotionelere ingeschat dan die met het landbouwhuisdier. Illustratieve opmerkingen:

'De communicatie met een kip is moeilijker dan met een hond'
'Geiten en kippen komen alleen omdat je voer hebt. Bij een poes is dat anders.'
'Een kip is anders dan een viervoeter. Je knuffelt zo'n dier bij wijze van spreken niet.'
'Ik heb minder met mijn koe dan met mijn hond, maar er is voor mij geen onderscheid tussen onze koeien en onze geiten.'
'Mijn koeien eet ik, mijn paarden laat ik niet slachten, daar zoek ik een adres voor waar ze verder kunnen leven.'
'De geiten vormen een kudde en zijn meer op zichzelf dan mijn hond.'

3.4 De sociale omgeving van de hobbydierhouder

Tijdens het tweede onderdeel van onze workshops werd nagegaan hoe de directe omgeving (partner, kinderen) van de hobbydierhouders zich verhoudt tot de hobby en hoe de wijdere omgeving dat doet. De volgende elementen kwamen naar voren.

3.4.1 Directe omgeving

Op de eerste plaats blijkt dat de hobbydierhouder over het algemeen veel tijd besteedt aan zijn of haar hobby. 'Wanneer je dieren hebt, schept dat verplichtingen!' Het wordt hem of haar echter in de meeste gevallen gegund door partner en/of kinderen. De directe omgeving ziet namelijk vaak het nut en/of de noodzaak van deze vorm van ontspanning voor de hobbydierhouder. Soms echter wordt aangegeven dat de omgeving het ervaart als een soort van concurrentie.

Op de tweede plaats blijkt dat in sommige gevallen de directe omgeving van de hobbydierhouder (partner, gezin) vooral oog heeft voor het functionele aspect van de dieren; de eieren en het vlees dat ze kunnen eten, de melk die ze kunnen drinken en het gras dat kort gehouden wordt. Ze vinden de dieren dan hooguit wel gezellig; het geeft een bepaalde identiteit aan hun huis. De partner en/of de kinderen blijken soms een minder emotionele band met de dieren te hebben, soms echter blijkt de liefde 'besmettelijk'. In dat geval zijn de kinderen even gek en begaan met de dieren zoals de hobbydierhouder zelf.

3.4.2 Wijdere omgeving

Op basis van de ervaring van de hobbydierhouder blijkt dat de wijdere omgeving (buren, kleinkinderen enzovoort) van de hobbydierhouder in de meeste gevallen veel waardering heeft voor de hobby. 'De omgeving wil graag kijken.' Hobbydierhouders zien zichzelf vaak als een soort van kinderboerderij voor de buurt. Mensen uit de omgeving (vooral kinderen) komen langs, ze maken foto's van de dieren, aaien en voeren ze. 'Familie uit de stad' vindt het over het algemeen fantastisch om in aanraking te komen met de dieren via het hobbydierhoudende familielid.

Het houden van dieren veroorzaakt in de wijdere omgeving (buren, buurt) van hobbydierhouders soms onacceptabele stank- of lawaaioverlast (een kraaiende haan bijvoorbeeld) en in sommige gevallen heeft dit aanleiding gegeven tot burenruzie.

De meeste hobbydierhouders die deelgenomen hebben aan de sessies beschouwen zichzelf als een verbindende schakel tussen de stad en het platteland, tussen het leven vroeger en het leven nu, tussen mens en dier en een enkeling tussen de burgerij enerzijds en de voedselvoorziening/veehouderij/landbouw in Nederland anderzijds. Deze hobbydierhouders vinden dat ze goed werk doen.

3.5 Afscheid van het dier

Doel van het derde onderdeel van de workshops was om stil te staan bij de attitude, emoties en opvattingen van hobbydierhouders ten aanzien van het overlijden of gedwongen afscheid nemen van het dier. Ook bij deze opdracht is de hobbydierhouders gevraagd een ansichtkaart uit te kiezen (en toe te lichten) die voor hen het best illustreert wat het voor hen betekent als ze, om wat voor reden dan ook, afscheid moeten nemen van een dier. Al snel kwam naar voren dat een hobbydierhouder in de praktijk om verschillende redenen soms afscheid neemt/moet nemen van een dier.

3.5.1 Redenen voor het afscheid nemen van een dier

Op verschillende manieren en om verschillende redenen kan er een einde komen aan de relatie tussen de hobbydierhouder en zijn/haar dier:
- het dier overlijdt naar aanleiding van ziekte of ouderdom;
- de hobbydierhouder heeft op een gegeven moment te veel dieren om voor te kunnen zorgen en moet om die reden dieren 'wegdoen';
- het dier is niet meer productief (denk aan een melkkoe);
- selectie/wegdoen van dieren met als gewenst doel het creëren van een zo gelijkmatig mogelijke groep, zo raszuiver mogelijk.

3.5.2 Overeenkomsten tussen hobbydierhouders

Wat de hobbydierhouders met elkaar gemeen lijken te hebben is dat de beleving van het overlijden of gedwongen afscheid van het dier afhangt van de responsiviteit/persoonlijkheid en van de leeftijd van het dier; erg jonge en erg oude dieren lijken een aparte, hogere, status te hebben. Kippen lijken in de meeste gevallen minder status te hebben dan bijvoorbeeld schapen en geiten. Eén van de hobbydierhouders zou bijvoorbeeld paarden niet (en lammeren wel) aan een veehandelaar meegegeven want 'die moet dan misschien over de grens en lang in zo'n trailer zitten, misschien is dat ook wel met de lammeren… maar ja, dat is dan zo.' De hobbydierhouders geven aan dat gezelschapsdieren volgens alle hobbydierhouders 'boven' landbouwhuisdieren staan.

Ten slotte zijn alle hobbydierhouders ervan overtuigd dat ze goed voor hun dieren zorgen en ze willen te allen tijde zélf het einde van hun dier bepalen omdat ze (zoals ze zelf zeggen) zélf verantwoordelijk zijn voor hun dieren, dus ook voor hun einde. Bovendien hebben alle hobbydierhouders het over de wens om dit zo respectvol mogelijk te willen doen. Wanneer het slachten en verwerken wordt uitbesteed, gebeurt dit vaak door anderen waarmee de hobbydierhouder een (vertrouwens)relatie heeft. Ook het eten van het eigen dier is voor veel hobbydierhouders (een enkeling eet alleen maar eigen dieren uit principe) een uiting van respect naar het dier, 'dan dienen ze nog ergens voor'. De hobbydierhouders praten over 'een dierwaardig einde'. Gedwongen zijn om dieren 'in plastic te verpakken en aan de weg te leggen om omgehaald te worden door Rendac' vonden veel hobbydierhouders een schande. Bij uitbraken van besmettelijke dierziekten is het afvoeren van de dieren in grijpers/kratten volgens alle hobbydierhouders niet dierwaardig.

3.5.3 Verschillen tussen hobbydierhouders

In een deel van de gevallen worden de dieren waarvan men afscheid heeft moeten nemen, door de hobbydierhouder zelf opgegeten (wanneer de dieren tenminste niet ziek waren). Er zijn echter ook redelijk veel hobbydierhouders die gruwelen bij deze gedachte.

Een aantal hobbydierhouders slachten een dier zelf, wanneer dit wettelijk gezien mag, wanneer het weg moet of ziek is. Andere hobbydierhouders blijken dit te moeilijk vinden en laten dit om die reden aan anderen over, en eten het dier daarna wel of niet zelf op.

Er zijn ten slotte ook hobbydierhouders, weliswaar een minderheid, die stad en land afreizen om een nieuw adres te vinden voor de dieren die te veel zijn.

Waarschijnlijk vormen deze verschillen in persoonlijke achtergronden van hobbydierhouders ook de achtergrond voor de geconstateerde verschillen tussen hobbydierhouders als het bijvoorbeeld gaat om de mate waarin ze erop uit zijn om de hobby zichzelf (min of meer) te laten financieren door af en toe (een te veel aan) dieren te laten slachten of door dieren te fokken voor de verkoop. Overigens geven de hobbydierhouders aan, dat ze ondanks eventuele opbrengsten geld toeleggen op de hobby.

3.5.4 Beleving van het afscheid in verschillende situaties

3.5.4.1 In geval van ziekte

Als het gaat om de vraag of/wanneer bij ziekte de dierenarts erbij gehaald wordt, reageerden hobbydierhouders zeer gevarieerd. Het lijkt wat uit te maken of het hierbij om een kip of een schaap gaat bijvoorbeeld. Ook lijkt de band met het dier uit te maken of er wordt geinvesteerd in een 'reddingsactie'. Daarnaast zijn er hobbydierhouders bij die van mening zijn dat ze zelf wel kunnen inschatten of de komst van de dierenarts zinvol is. Ziekte wordt over het algemeen ervaren als zeer vervelend voor het dier maar tegelijkertijd hoort het ook bij het leven en 'het zij zo'. Illustratieve opmerkingen:

> 'Je moet alles doen om een dier te redden.'
> 'Voor zieke geiten en schapen laten we de dierenarts komen, voor een zieke kip laten we de dierenarts niet komen.'
> 'De dierenarts laten komen kost eigenlijk altijd wel veel. Je kunt beter een auto naar de garage laten brengen dan de veearts laten komen.'
> 'Ik zie zelf wel of een dierenarts nodig is/zin heeft of niet.'
> 'Het lijden van dieren moet je altijd zien te voorkomen.'
> 'Geen weerstand meer? Dan houdt het op en dan treur ik een dag.'
> 'Dat het dier een goed leven heeft gehad is een troost voor mij.'
> 'Als je een dier met allerlei kunst en vliegwerk in leven moet houden, heb ik er weinig moeite mee dat ze doodgaan. 't Is niet leuk maar goed…'

3.5.4.2 Bij een natuurlijke dood

Hobbydierhouders blijken een overwegend nuchtere houding te hebben als het om het overlijden van een dier als gevolg van een natuurlijke oorzaak (ziekte/ouderdom) gaat. De meeste hobbydierhouders reageren niet erg emotioneel bij het overlijden van een dier onder dergelijke omstandigheden. Velen geven echter wel aan dat het overlijden van jonge dieren (opnieuw komt hier de aparte status van jonge dieren naar voren) ze in het verleden wel aan het hart is gegaan en dat ze in die gevallen een traantje hebben moeten wegpinken. Weer andere hobbydierhouders geven aan dat ze vooral met de wat oudere dieren een bijzondere band hadden opgebouwd en ze het om die reden toch een beetje moeilijk hebben gehad bij het overlijden van een dier. De aaibaarheid (een kip zou minder aaibaar zijn) en de persoonlijkheid (meer/minder reagerend op mensen) van het dier blijken bovendien vaak van invloed op de emoties bij de dood. Wat verder opvalt is dat alle hobbydierhouders ervan overtuigd zijn dat de dieren 't goed hebben gehad bij hen en dat dit een troost voor ze is geweest. Illustratieve opmerkingen:

'De dood van een beest zegt me weinig, je moet wel nuchter blijven.'
'De eerste keer dat 't je overkomt is 't heel erg, daarna wordt het minder.'
'Ik ben dan chagrijnig, het kan zijn dat 't het fokken van een bepaald ras frustreert.'
'Ik vind het erger en doodzonde als jonge dieren komen te overlijden: het leven heeft geen kans gekregen, je krijgt er de vingers niet achter.'
'Om een jong dier te redden doe je alles.'
'Bij oude dieren ben ik verdrietig, daar heb je toch een band mee Als de oude dieren gewoon op natuurlijke wijze doodgaan dan is het compleet in harmonie, het is dan wel even de ogen afvegen.'
'Ik ben dan verdrietig, er gaat toch telkens weer een dier met een eigen karakter dood.'
'Mijn verdriet hangt af van de persoonlijkheid van het dier.'
'De dood hoort bij het leven, het hoort erbij, onderwijl krijg je weer nieuwe kuikens, je gaat verder met de andere dieren.'

3.5.4.3 Dieren 'wegdoen'

De meeste hobbydierhouders laten hun dieren af en toe dekken. Deze hobbydierhouders zijn van mening dat ze de 'natuur haar gang moeten laten gaan', 'de dieren worden nu eenmaal af en toe hitsig' en 'jonge dieren zijn toch het mooiste wat er is'. Consequentie hiervan is een teveel aan dieren, maar 'zo is het nu eenmaal', bovendien houdt het de hobby betaalbaar om af en toe dieren te laten slachten, aldus de meerderheid van de deelnemende hobbydierhouders. De houders maken een selectie welke dieren ze wel en welke ze niet willen houden. Selectie gebeurt op grond van geslacht (meestal gaan de mannetjes weg), op grond van kleur of op grond van gevoel. De dieren gaan dan of naar de handel en worden uiteindelijk geslacht of de hobbydierhouder laat ze slachten (of doet dat ook zelf, zie 3.6.4.4) en eet de dieren zelf op. De meeste hobbydierhouders vinden dat ze goed zijn geweest voor het dier en dat het daarom prima is dat ze geslacht worden. Het doet ze wel wat, ze vinden het wel een beetje zielig voor het dier maar men is het gewend. Men is er vaak ook mee opgegroeid.

Bij een minderheid van de hobbydierhouders gaat het evenwel niet zo. De dieren worden 'gewoon' oud bij hen en zij kiezen er bewust voor om hun dieren niet te laten jongen omdat er te veel bezwaren aan kleven om deze dieren weer weg te moeten doen. En dan zijn er nog, opnieuw een minderheid, hobbydierhouders die op zoek gaan naar een ander adres voor hun teveel aan dieren. Daarnaast past het selecteren van dieren bij enkele hobbydierhouders die streven naar een zo gelijkmatig mogelijke, zo raszuiver mogelijke, groep.

Ten slotte geldt voor de meeste hobbydierhouders dat ze de dieren die niet meer productief zijn (denk aan een melkkoe) op een gegeven moment ook als vanzelfsprekend wegdoen.

Er lijkt een interessant verschil in beleving te bestaan tussen de situatie waarin een gefokt dier wordt weggedaan en die waarin een (aan)gekocht dier wordt weggedaan. Het laatste roept bij een aantal hobbydierhouders meer emoties op. Illustratieve opmerkingen:

'Vroeger zeiden ze: "Het is maar achter [=achterhuis] en niet voor [=voorhuis waar de mensen wonen]."'
'De bokjes waarvan we weten dat ze wegmoeten, krijgen geen naam.'
'We moeten het beheersbaar houden, dus dan moeten we selecteren: de beste, de mooiste, de gezondste.'
'Ik hoop dan maar dat ze netjes afgemaakt worden.'
'Het kan niet anders: je weet van tevoren dat je niet alle jongen kunt houden, je moet selecteren.'
'Ik ben goed voor ze geweest, dan maakt het minder uit wat er daarna met de dieren gebeurt.'
'Je wilt af en toe jongen omdat de natuur zijn gang moet kunnen gaan, de dieren worden nu eenmaal af en toe hitsig.'
'Je wilt af en toe jongen omdat dat het mooiste is wat er is, voor de kleinkinderen bijvoorbeeld.'
'Ervoor zorgen dat de rammen goed in het vlees zitten da's ook een beetje de sport en het houdt de hobby betaalbaar.'
'Een niet meer productief dier gaat naar het slachthuis, zo is het gewoon.'
'Als een melkkoe weg moet, vind ik dat erger dan wanneer een stier weg moet.'
'Bij een niet meer productief dier dat ik al heel lang heb vind ik het moeilijker om het naar het slachthuis te brengen.'
'Op een gegeven moment worden de dieren lompe pubers, dan is het makkelijker om afscheid te nemen.'
'Bij mij gaan de schapen gewoon dood uit ouderdom en als ik aanfok wegdoe dan gaan ze naar een aardige jongen [handelaar] die ik ken.'
'Ik vind het vreselijk dat de jonge dieren iedere keer naar het slachthuis moeten.'
'Ik fok geen dieren omdat ik het niet leuk vind om ze weg te doen.'
'Ik fok alleen schapen als ik zeker weet dat er vraag naar is.'
'Ik heb meer moeite met het laten doden van aangekochte ('geadopteerde') dieren dan van gefokte dieren.'
'Ik voel het als verraad als een dier moet worden weggebracht om geslacht te worden.'
'Ik laat mijn schapen niet lammeren omdat de jongen dan toch weer weg moeten, ik laat ze lekker oud worden.'
'Je kunt het voorkomen dat je er te veel krijgt, dat moet je ook zien te voorkomen.'
'Als er te veel dieren zijn, rijd ik stad en land af om een nieuw adres voor ze te vinden, je hebt de verantwoordelijkheid voor het dier.'

3.5.4.4 (Zelf) slachten

Hobbydierhouders ervaren het slachten van de landbouwhuisdieren als een aardige bijkomstigheid van hun hobby. Het zelf slachten en daarna consumeren van het eigen dier (bijvoorbeeld de bokjes), wordt beperkt door de toegenomen regels en de (keurings)kosten. Andere hobbydierhouders, een minderheid, hebben niet voor landbouwhuisdieren gekozen met de opzet om ze op een gegeven moment te slachten, laat staan dat ze dat (als het toegestaan zou zijn) zelf zouden doen. In deze gevallen krijgen de dieren een spuitje als ze ziek

of oud zijn. Voor een andere categorie hobbydierhouders is het normaal dat dieren op een gegeven moment geslacht worden maar zij laten dit (wanneer zelf slachten is toegestaan) om emotionele redenen door anderen doen.

'Wanneer je ze niet zelf wegbrengt of slacht word je niet echt met de dood geconfronteerd.'
'Slachten doe ik niet zelf, de buurman draait voor mij, indien nodig, een kip de nek om.'
'Het is te duur geworden om je eigen dieren te laten slachten.'
'Zelf slachten is geen probleem voor mij.'
'Ik kan mijn kippen niet zelf slachten, daar houd ik ze niet voor.'
'Ik kan goed slachten, ze voelen er niets van, mijn vrouw grapt zelfs wel eens: "Doe mij ook maar als mijn tijd is gekomen."'

3.5.4.5 (Zelf) opeten

Ongeveer de helft van de hobbydierhouders (en zijn of haar gezin) eet de eigen dieren op. De meeste van deze hobbydierhouders zijn hiermee opgegroeid. Als argument dragen de hobbydierhouders aan dat men weet dat er niet 'gerommeld' is met het vlees. Deze houders geven aan dat het vlees bovendien lekkerder is dan dat wat ze in de winkel kunnen kopen.

In een aantal gevallen is het zo dat de partners en gezinsleden van de hobbydierhouder moeite hebben met het eten van de eigen dieren (vanwege hun 'stads bloed'). Soms durven zij bijvoorbeeld weer wel de kip van de buren te eten.

Tevens is er een groep hobbydierhouders die er niet aan moeten denken de eigen landbouwhuisdieren op te eten. De persoonlijke band met het dier staat hen, volgens deze hobbydierhouders zelf, hierbij in de weg.

Er zijn ook hobbydierhouders die het hypocriet vinden van zichzelf dat ze dit niet durven of willen (ze eten dan bijvoorbeeld wel vlees van de supermarkt), ze zouden het graag willen durven.

'Waarom hypocriet zijn en vlees van de industrie halen en eigen vlees aan handelaren geven?'
'Je weet wat je eet, dus ik eet graag mijn eigen dieren.'
'Ja, ik ben ermee opgegroeid om eigen dieren te eten.'
'Je weet dat ze het goed gehad hebben bij jou, daarom is het gerechtvaardigd.'
'We eten onze jonge bokjes.'
'Ik hoef thuis niet meer met een gehaktbal gemaakt van vlees uit de bio-industrie aan te komen zetten. Dat eten ze niet, ze zijn verwend.'
'Ik eet wel mijn eigen dieren, de rest van mijn gezin niet ('stads bloed').'
'Nee, ik eet ze niet op, ik vind het een raar idee om het beest gekend te hebben.'
'Ik krijg het vlees van mijn eigen dieren niet door mijn keel, ik zie het beest dan voor me.'
'Nee, durf ik niet, eigenlijk wel hypocriet, ik eet wel vlees uit de supermarkt.'
'We hadden besloten dat ons 11 jaar oude varken die artrose kreeg een spuitje zou krijgen, niet naar de slager, geen worst, respect voor dit dier.'

'Kippen hebben we alleen voor de eieren, niet voor het vlees.'
'Ik had wel wat moeite met het eten van het kalfje dat ik had verzorgd, met het eten van onze koe minder.'
'De schapen hebben bij mij allemaal een naam, je gaat Truus toch niet op je bord leggen!'

3.5.5 Vergelijking van landbouwhuisdieren met gezelschapsdieren

Gezelschapsdieren worden in de regel begraven, landbouwhuisdieren worden soms ook begraven, maar verdwijnen vaker in de kliko of in de maag van de hobbydierhouder. Dit zou te verklaren kunnen zijn door (het verschil in) de band met de betreffende dieren maar mogelijk heeft het ook een praktische achtergrond; het begraven van een schaap vereist veel meer ruimte dan een hond of kat. Bovendien noemen enkele houders dat het volgens de wet niet mag om landbouwhuisdieren te begraven.

Er zijn hobbydierhouders (in ons kwalitatieve onderzoek bleek dit de minderheid) die de landbouwhuisdieren letterlijk uit pure liefhebberij houden. Zij begraven hun landbouwhuisdieren wel of zouden dit willen. De landbouwhuisdieren zijn in deze gevallen bijna (maar in geen enkel geval helemaal) te vergelijken met de positie die de hond of de kat inneemt.

Andere hobbydierhouders (in ons kwalitatieve onderzoek bleek het de meerderheid) gaan een stuk zakelijker en afstandelijker met hun landbouwhuisdieren om dan met hun gezelschapsdieren.

'Als het dier heel dichtbij je staat, dan eet ik het niet, bijvoorbeeld een paard.'
'Het zijn maar kippen, geen honden.'
'Honden komen normaal aan hun einde.'
'Ik houd van kippen, maar ik heb ze om iets te bereiken.'
'Kippen knuffel je niet, honden wel.'

3.6 De perceptie van de overheid

Doel van dit laatste onderdeel van de workshop was om meer inzicht te krijgen in de eventuele discrepantie tussen de hobbydierhouder en de overheid. Hiertoe hebben de hobbydierhouders een materiaal geselecteerd en vervolgens een toelichting gegeven op deze keuze. Op deze wijze is aan de orde gekomen hoe zij de overheid (in het algemeen) en LNV (in het bijzonder) ervaren in relatie tot hun hobby. Ook hebben sommige hobbydierhouders tekeningen gemaakt met als thema hoe zij tegen de overheid in het algemeen en de wetgeving in het bijzonder aankijken.

3.6.1 Perceptie van de overheid en LNV

'Dé overheid…'

Als de hobbydierhouders praten over dé overheid dan komen verschillende instanties aan de orde. Ervaringen met verschillende onderdelen binnen de overheid, beelden over de

gang van zaken rondom bijvoorbeeld de Betuwelijn of de vuurwerkramp in Enschede, het handelen van de Gezondheidsdienst, de RVV en de AID, lijken op één hoop te worden gegooid. Hieruit blijkt dat de meeste hobbydierhouders de overheid als één geheel zien.

> 'Als het gaat om de Betuwelijn: honderden rapporten tonen aan dat iets niet rendabel is, maar toch wordt ermee doorgegaan. De overheid blijft stug doorgaan op punten waar verder niet over na is gedacht'.

'De overheid gaat toch ook niet over mijn bankstel?'

Het houden van landbouwhuisdieren is een hobby en een hobby beschouwt men als een privé-zaak. Het is voor de meeste houders niet acceptabel dat de overheid zich met iets bemoeit wat zich afspeelt in eigen huis en tuin. Ze zijn voor hun gevoel bezig met hun hobby, zoals andere mensen gaan tennissen, en daarbij past het niet dat ze geconfronteerd worden met (veel) regels.

> 'De overheid moet zich niet bemoeien met het privé-leven van mensen.'

'De dieren zijn mijn verantwoordelijkheid!'

Alle hobbydierhouders, zijn ervan overtuigd dat ze hun dieren een goed leven bezorgen (in ieder geval beter dan de commerciële sector.). Bij deze houding van verantwoordelijkheid, toewijding en passie past meer eigen verantwoordelijkheid in officiële zin, aldus de meeste hobbydierhouders.

> 'De overheid moet niet alle verantwoordelijkheid bij de hobbydierhouders weghalen. De overheid wil te veel controle.'
> 'Laat eens iets meer aan de mensen zelf over. Vroeger was de MKZ geen probleem. Je veegde gewoon de snotneus af en des te eerder was het over. Het is geen dodelijke ziekte! Gewoon laten uitzieken of vaccineren, maar niet doodmaken'

Ook het einde van de dieren beschouwt men als de eigen verantwoordelijkheid. Hobbydierhouders willen over het algemeen zelf over het lot van hun dieren beslissen. Dan vinden ze het geen probleem dat ze weggaan en geslacht worden.

> 'Wij kunnen best zelf voor de ruimingen zorgen'.

Ook ten aanzien van vaccinatie willen de hobbydierhouders die wij gesproken hebben meer eigen verantwoordelijkheid. Sommigen willen zich eraan verplichten dat hun dieren niet in het commerciële circuit terechtkomen.

'We worden behandeld als criminelen terwijl we juist goed bezig zijn!'

De hobbydierhouders geven aan dat ze vanuit de wijdere omgeving (buren, kleinkinderen enzovoort) waardering voor hun hobby ervaren. Zo vinden veel hobbydierhouders dat ze

goed werk doen voor de samenleving. Bovendien geven de hobbydierhouders aan dat zij goed zijn voor de dieren, in tegenstelling tot veehouders in de commerciële dierhouderij.

Haaks hierop staat, in hun beleving, de bejegening door de overheid, kernachtig samengevat door een hobbydierhouder:

> 'We worden behandeld als criminelen!' In plaats van waardering voor hun sociale en maatschappelijke werk krijgen ze, in relatie tot hun hobby, 'alleen te maken met een overheid die suggereert dat ze verkeerde dingen doen terwijl de commerciële dierhouderij wordt beschermd en bevorderd. Waarom bevorderen ze de bio-industrie terwijl de dieren daar afschuwelijk worden behandeld? Dat heeft niets te maken met dierenwelzijn, alleen maar met economie!'

'Ze willen van ons af!'

Bij een aantal hobbydierhouders gaat het zelfs nog een stapje verder. Zij verdenken de overheid ervan dat zij erop uit is de hele hobbydierhouderij uit Nederland weg te krijgen! Bij het werven van deelnemers voor de sessies kwam vaak heel duidelijk het wantrouwen ten opzichte van (de bedoelingen van) 'de overheid' naar voren. Ze zien zichzelf als een groep waar de overheid weinig grip op heeft en dat ze moeilijk te traceren zijn. Sommigen willen wellicht ook niet te traceren zijn. Het heeft te maken met een bepaalde vrijheid die de hobbydierhouders over het algemeen als zeer prettig ervaren.

3.6.2 Perceptie wet- en regelgeving

'Hoezo regels?'

Sommige hobbydierhouders beschouwen zichzelf niet als hobbydierhouders en zijn zich er niet van bewust dat ze, vanwege 'het geitje in de achtertuin', zich moeten houden aan tal van regels. Bij deze hobbydierhouders is sprake van onbewuste niet-naleving.

> 'Hoe moet je weten dat er regels zijn in verband met het houden van een geit, de overheid heeft toch ook geen regels voor het soort bankstel dat je in je huiskamer hebt staan?'
> 'Zoals andere mensen een kat houden, zo houd ik mijn schaap, ik wist niet dat daar speciale regels voor waren anders dan die voor de kat.'
> 'Moet ik mijn geiten laten registreren, hoezo, ze lopen toch in mijn eigen tuin, waar is men bang voor?'

'Maar ik heb maar 2 dieren!'

Hobbydierhouders die een klein aantal landbouwhuisdieren hebben, vinden het vaak lastig om zich voor te stellen dat ook zij gevaar voor anderen zouden kunnen opleveren. De verhouding tussen het aantal regels waarmee ze rekening moeten houden en het aantal dieren dat ze houden, ervaren ze vaak als zeer scheef.

'Mensen met maar 2 kippen zijn geen gevaar.'
'Het [de regels] is niet nodig voor mensen met maar een paar dieren.'
'Papier, al die papiermassa voor zo weinig dieren.'
'Moet je een bedrijfsnummer hebben als je maar drie schapen hebt?'

Niet willen weten

De meeste hobbydierhouders kennen wel een aantal basale regels waar ze zich aan moeten houden. Daarbij geven ze tegelijkertijd meteen toe dat ze er helemaal niet zeker van zijn dat ze op de hoogte zijn van alle regels die op hun situatie van toepassing zijn. Hierbij laten sommigen in tweede instantie echter doorschemeren dat ze eigenlijk gewoon niet alles willen weten of dat ze wel degelijk van meer regels op de hoogte zijn dan ze in eerste instantie wilden toegeven. Soms blijken de regels overigens toch wel meer vrijheidsgraden te kennen dan deze hobbydierhouders van tevoren hadden ingeschat, zo is een aantal keer in discussies tussen hobbydierhouders naar voren gekomen.

'Ze hebben gewoon niet nagedacht over de regels'

Veel hobbydierhouders hebben het gevoel dat de regels vaak te weinig anticiperen op of rekening houden met de specifieke situatie van de hobbydierhouder in de praktijk; veel regels zouden erg lastig zijn om op te volgen. Dit bewijst, is het gevoel van veel hobbydierhouders, dat er te weinig over is nagedacht en dat veel regels uit de koker komen van mensen met te weinig gevoel voor de praktijk, dan wel dat ze vooral voortkomen uit de wens om de commerciële dierhouderij te bevorderen. Anekdotes over de onuitvoerbaarheid van (maar ook de motieven voor) regels nemen tijdens de discussie zeer absolute proporties aan: 'De regels slaan helemaal nergens op, er is helemaal niet over nagedacht, alles komt uit de economische hoek.' Tijdens één van de workshops werd gesproken over de wenselijkheid van één groot vertegenwoordigend orgaan van hobbydierhouders ('er zijn nu te veel kleine groepjes') dat met de overheid structureel overleg zou voeren over bijvoorbeeld regelgeving gericht op hobbydierhouders. Lang niet iedereen bleek daar op te zitten wachten: 'ja, maar ik heb geen behoefte om georganiseerd te wezen. Ik wil gewoon klein wezen omdat ik klein ben. Ik wil gewoon die dieren houden.'

'Bijvoorbeeld dat je niet met een aanhanger die niet ontsmet is even een koppel schapen mag verplaatsen van de ene naar een andere wei.'
'Vaak zijn adviezen van de GD niet praktisch. Bijvoorbeeld de verplichting dat je bloed moet aftappen in de zomer in de wei in plaats van lekker binnen in de winter, dat zou het een stuk makkelijker maken voor ons.'
'Ze willen alles onder controle hebben, als het in de computer maar klopt. Of dat in de praktijk ook het geval is, maakt ze niet uit.'
'De regels worden eigenlijk opgesteld voor het beroepsgebeuren en dan moet die hobbydierhouder ook mee.'
'Ik begrijp al die regels ook niet zo goed en daardoor wantrouw ik ze, het riekt mij naar willekeur.'
'Ik ken iemand en die wilde een ruif in zijn weide plaatsen. Daar moest hij een bouwvergunning voor aanvragen!'

De uitingen ten aanzien van de inhoud van de regels die de overheid heeft opgesteld zijn niet uitsluitend negatief. Sommige hobbydierhouders geven toe ook te profiteren van een regel, zoals van de Ooipremie.

'Da's toch allemaal niet te controleren?'

Er bestaan ook veel twijfels ten aanzien van de controleerbaarheid van veel van de regels. De meeste hobbydierhouders die wij gesproken hebben, denken dat veel regels niet of onvoldoende controleerbaar zijn. Dit doet duidelijk af aan de geloofwaardigheid van de regels en aan de instanties die op de naleving van de regels moeten toezien. De pakkans wordt in die gevallen dan ook als laag ingeschat. De overheid lijkt door veel hobbydierhouders niet echt serieus te worden genomen in deze. Veel hobbydierhouders voelen zich verder bij voorbaat gewantrouwd door de overheid.

'Nu komen er bijvoorbeeld twee oormerken, terwijl één oormerk al niet eens te controleren is!'
'De overheid wil alle dieren geregistreerd hebben, maar voor kippen geldt al dat dat helemaal niet kan, de overheid kan niet hard maken wat ze voorschrijven, wat ze willen!'
De overheid zegt wel dat het niet mag, maar er zitten zo veel gaten en hiaten in die wetgeving.'
'Waar al overlast is (kraaiende haan bijvoorbeeld) of waar ze je weg willen hebben, daar controleren ze.'

Het zich niet houden aan de regels veroorzaakt bij sommige hobbydierhouders echter toch wel wat stress.

'Ik zit toch wel wat zenuwachtig in de auto.'

'Hoe zit het nou eigenlijk precies met die regel?'

Er werd tijdens de workshops over het algemeen erg veel gediscussieerd en uitgewisseld tussen de deelnemers over allerhande regels: 'Zit het nou zus of zit het nou zo?' Het lijkt erop dat hobbydierhouders die niet weten hoe het precies zit (waartoe ze nou wel en niet verplicht zijn) of die van verschillenden mensen verschillende verhalen horen (en dat gebeurde vaak tijdens de workshops) er vaak toe besluiten om het op zijn beloop te laten en te 'kijken wat er gebeurt'. Men besluit dan af te wachten totdat ze bijvoorbeeld een keer worden gecontroleerd of anderszins aangesproken worden waardoor duidelijk zou worden hoe het precies zit. Verder lijkt het er op dat wanneer hobbydierhouders soms een regel niet (helemaal) begrijpen ze het in feite gewoon niet eens zijn met die regel. Ze *willen* 'm, met andere woorden, niet begrijpen.

'Bij hoeveel schapen moet de ram scrapievrij zijn, als je die erbij wilt halen?'
'Moet een geit ook een oormerk in als ie op het erf blijft?'
'Ik wacht wel tot er iemand langs komt om het mij te vertellen.'

'Er zijn gewoon te veel regels'

Volgens veel hobbydierhouders zijn er te veel regels. Alle regels maken de hobby (te) ingewikkeld voor de gemiddelde hobbydierhouder.

'Je bent meer bezig met de regels dan met je hobby uit te oefenen. Het plezier gaat daardoor weg.'
'Je hobby is de dieren en niet de papierenwinkel erachter.'
'Je moet trouwens op verschillende formulieren steeds hetzelfde invullen.'
'Ik ben niet van de regels, ik ben meer een praktijkmens, dus ik weet wat er ook niet zo geweldig veel van af. De mensen die de regels bedenken raken net de grond niet, ze zweven.'

'Veranderingen van regels zijn niet bij te houden'

In de ogen van de hobbydierhouders veranderen de regels continu: 'Het is niet meer bij te houden.' De I&R-regelgeving verandert bijvoorbeeld weer in 2005. Een aantal hobbydierhouders geeft aan dat men het liefst een A4 zou ontvangen met daarop een aantal richtlijnen waar ze zich aan moeten houden. Met dan wel ruimte voor eigen inbreng en interpretatie van de regels: 'Niet meer zo betutteld worden.' Veel hobbydierhouders verwachten dat ze zelf wel kunnen inschatten welke regels wel en welke niet belangrijk zijn in hun situatie.

'Identificatie en registratie is op zich wel redelijk, behalve…'

De meeste hobbydierhouders zijn op zich voor registratie:

'De herkomst moet verklaarbaar zijn.'
'Als er stront aan de knikker is, moeten ze kunnen achterhalen waar het dier vandaan komt.'
'Ik ben niet tegen I&R; het algemeen belang is groter dan mijn eigen belang.'

Er komen wel een aantal dingen kijken bij I&R die in de ogen van de meeste hobbydierhouders onnodig zijn. Dit zijn bijvoorbeeld de regels omtrent vervoersbewijzen, het oormerken en het ontsmetten van wagens.

'Registreren op zich is oké, maar al die extra dingen die erbij komen kijken, zoals vervoersbewijzen en aan -en verkoopbonnen in drievoud, niet.'
'Papier: rotzooi! Al die papieren en waarvoor is het? Je dieren laten registreren is oké, maar registreren hoeveel je met de veewagen hebt gereden en waar naartoe enzovoort, dat is echt te veel.'

Over oormerken:

'Vreselijk.'
'Het staat niet.'

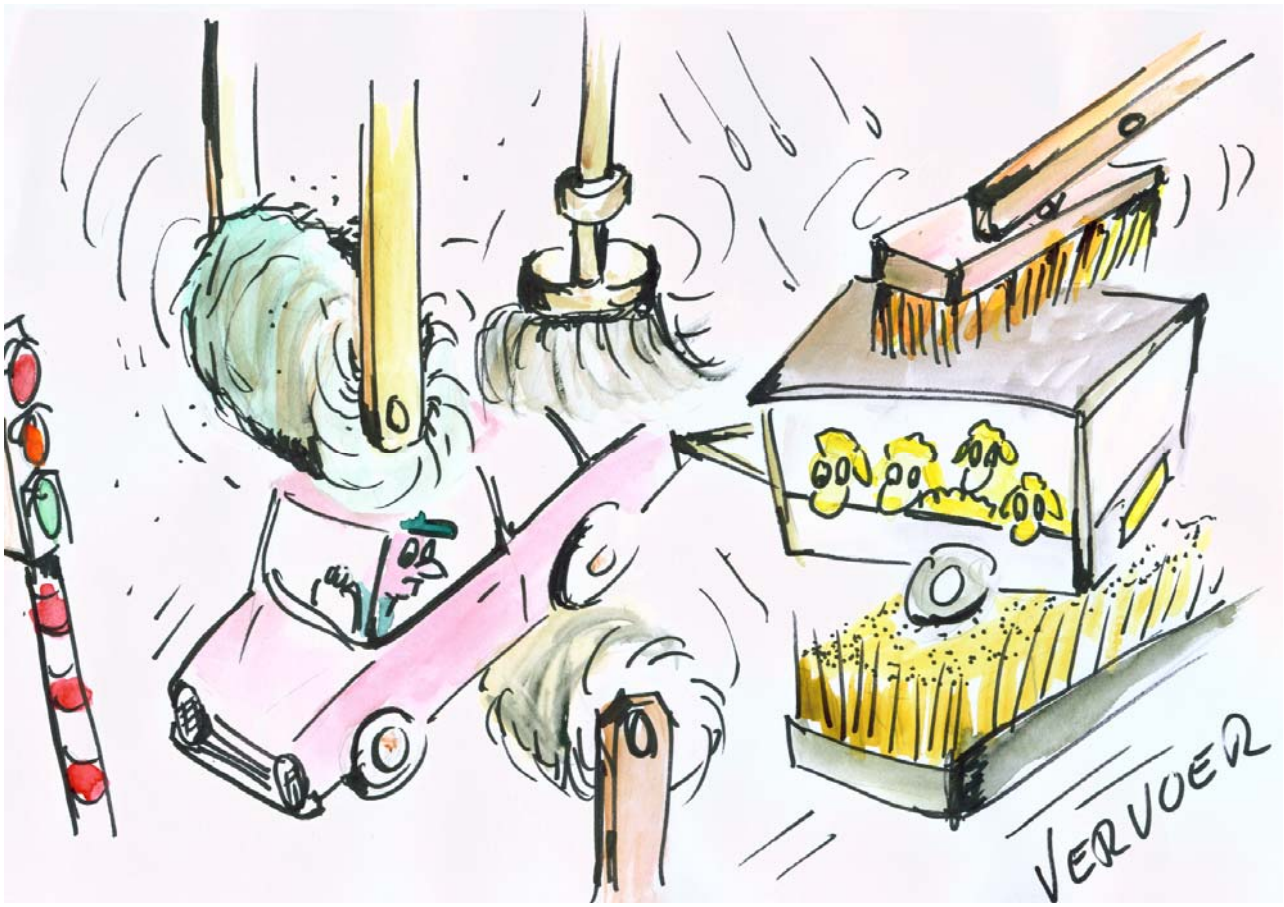
'Zielig, vooral bij jonge dieren. Het past niet bij vooral dwergdieren (klein beest met een grote flap, is geen gezicht).'
'Bloed-oren. Het is dierenmishandeling.'

Een chip wordt beter bevonden. Het lijkt of de mannelijke hobbydierhouders minder moeite hebben met de oormerken en er meer het nut van inzien. Vrouwelijke hobbydierhouders denken meer aan de pijn voor het dier.

3.6.3 Perceptie van de communicatie van de overheid met de hobbydierhouders

In de communicatie over regels vanuit de overheid wordt volgens een groot deel van de hobbydierhouders te weinig uitgelegd over wat het nut van sommige regels is. De toonzetting in de communicatie wordt als zakelijk ervaren. Op deze wijze herkennen de hobbydierhouders te weinig hun gevoelens, ofwel hun *drive* ten aanzien van hun hobby in de communicatie over de regels. Veel hobbydierhouders vinden dat de verantwoordelijkheid om hobbydierhouders te informeren vooral bij LNV ligt, LNV moet in hun ogen de hobbydierhouders informeren.

'Wat de regels betreft; je krijgt er helemaal niets over te horen. De verantwoordelijkheid wordt altijd teruggekaatst. Ik heb geen brief gezien toen wij met dieren begonnen over waar je je allemaal aan moet houden.'
'Ten tijde van MKZ wisten ze wel iedereen te bereiken, waarom kan dat met gewone informatie dan ook niet?'
'Het zal wel ergens goed voor wezen, maar…'
'Ze onderschatten dat je een band met de dieren hebt.'
'Dan krijg je weer zo'n brief met van die moeilijke woorden. Soms begrijp je het gewoon niet. Ook niet waar het ministerie de informatie eigenlijk voor nodig heeft.'
'Je krijgt post van allerlei verschillende instanties en dat moet je zelf maar op één lijn zien te krijgen.'
'LNV is een soort *callcenter*. Diegene die er zit, kan niets aan je klacht doen. Het is ontoegankelijk, een echte overheidsinstelling, het duurt lang voordat je respons krijgt.'

VERVOER

4. Kwantitatief onderzoek

Na uitvoering van het kwalitatieve onderzoek is in dit project kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Het doel van het kwantitatieve onderzoek is toetsen of de opgedane inzichten ten aanzien van de beleving van landbouwhuisdieren, de overheid, wetten en regels en de communicatie hieromtrent in het kwalitatieve onderzoek gelden voor een grotere groep hobbydierhouders.

Opnieuw zijn voor dit onderdeel in het onderzoek de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe beleven hobbydierhouders (het houden van) hun landbouwhuisdieren (houdingen, percepties, motieven, basale sociale behoeften, emoties)?
2. Hoe beleven hobbydierhouders de overheid en de wet- en regelgeving die op de landbouwhuisdieren van toepassing is (houdingen, percepties, bekendheid, naleving, duidelijkheid, nut, controleerbaarheid)?
3. Hoe kan de kloof tussen de belevingswereld van de hobbydierhouder en de wijze waarop de overheid het beleid, wetten en regels vormgeeft en handhaaft beter begrepen worden?
4. Hoe beleven hobbydierhouders de communicatie over wet en regelgeving en hoe kan over wetten en regels gecommuniceerd worden?

Voor het bepalen van mogelijke variabelen waarmee hobbydierhouders onderscheiden kunnen worden zijn de volgende variabelen getoetst: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, Nielsen-districten[1], diersoorten, registratie, lid (fok)vereniging, opgegroeid op platteland of stad, opgegroeid op boerderij. Daar waar verschillen gevonden worden staat het weergegeven in het document: indien er een significant verschil wordt gevonden is dit aangegeven met *(s).* Indien het verschil opvallend is, maar niet significant dan is dit aangegeven met *(n.s).*

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het kwantitatieve onderzoek gepresenteerd. Na een toelichting op de onderzoeksmethode in paragraaf 4.1 wordt in paragraaf 4.2 de steekproef beschreven. De motieven en basale sociale behoeften van hobbydierhouders worden weergegeven in respectievelijk paragraaf 4.3 en paragraaf 4.4. De wijze waarop hobbydierhouders aankijken tegen het afscheid nemen van het dier komt aan de orde in de paragrafen 4.5 en 4.6. Vervolgens wordt in de paragrafen 4.7 en 4.8 de beleving van de wet- en regelgeving en de overheid beschreven. Via welke kanalen de hobbydierhouder informatie krijgen en hoe ze dit ervaren wordt weergegeven in de paragrafen 4.9 en 4.10.

4.1 Uitvoering kwantitatief onderzoek

Om van een grotere groep hobbydierhouders de belevingswereld in kaart te brengen is een vragenlijst een geschikt middel. Via het internet heeft een onlinepanel van het marktonder-

[1] De Nielsen districten zijn: de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag), de rest van het Westen, Noord, Oost en Zuid.

zoeksbureau Motivaction een vragenlijst voorgelegd gekregen. Deze vragenlijst bestond uit de volgende onderdelen: motieven, sociale basale behoefte, perceptie overheid, wet en regelgeving, informatiekanalen en kenmerken van hobbydierhouders. Voor de vragenlijst wordt verwezen naar bijlage vier.

Ten behoeve van de wens om inzicht te krijgen in mogelijke indelingscriteria worden de gegevens van de hobbydierhouders aangevuld met variabelen die betrekking hebben op sociale milieus[1] en burgerschapstijlen.[2] Deze variabelen zijn reeds bekend bij het marktonderzoeksbureau Motivaction.

4.2 Beschrijving van de steekproef

De hobbydierhouders

2.063 respondenten, die onderdeel uitmaken van een representatief internetpanel, zijn via de e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek[3]. Deze respondenten zijn uitgenodigd op basis van het feit dat ze in het verleden hebben aangegeven één van de volgende landbouwhuisdieren te bezitten: kippen, geiten, schapen, koeien of varkens. Vervolgens hebben 1.089 respondenten (53%) de totale vragenlijst ingevuld. Hiervan houden 743 respondenten daadwerkelijk de landbouwhuisdieren die tot de doelgroep behoren (houders die: enkele landbouwhuisdieren (kippen, koeien, varkens, geiten en/of schapen) hebben, de dieren niet geregistreerd hebben en die niet georganiseerd zijn in een (fok)vereniging). Vervolgens heeft een selectie plaatsgevonden op basis van aantallen dieren[4], en eveneens zijn de professionele agrariërs uit de dataset verwijderd (18). In totaal zijn er door deze selectiecriteria 61 respondenten verwijderd. Uiteindelijk bleven 682 respondenten (33% van uitgenodigde respondenten) over.

Een overzicht van enkele demografische kenmerken wordt weergegeven in tabel 4.1. De hobbydierhouders zijn gemiddeld 35,3 jaar oud. De leeftijdsopbouw van de hobbydierhouders is vergelijkbaar met de leeftijdsopbouw van de Nederlandse bevolking. Het inkomen van de hobbydierhouders ligt rond modaal. Van de hobbydierhouders in de steekproef is 58% opgegroeid in een dorp buiten de Randstad, 28% is opgegroeid in de stad en 14% is opgegroeid in een dorp in de Randstad. Het overgrote deel van de respondenten (90%) is niet opgegroeid op een boerderij. De koeienhouders zijn vaak wel opgegroeid op een boerderij. Meer dan 40% van de hobbydierhouders had tijdens de jeugd ook landbouwhuisdieren. De diersoort die men nu houdt, hield men ook vaak tijdens de jeugd.

[1] Motivaction onderscheidt 7 sociale milieus, die ingedeeld zijn op basis van persoonlijke opvattingen, waarden en normen die aan de levensstijl van mensen ten grondslag liggen. De milieus zijn als volgt benoemd en van aangegeven grootte: traditionele burgerij (22%), moderne burgerij (27%), conveniencegeoriënteerden (16%), opwaarts mobielen (8%), kosmopolieten (11%), ontplooiers (7%), postmaterialisten (9%)

[2] De burgerschapstijlen zijn benoemd op basis van de wijze waarop men in de samenleving staat en de opstelling ten aanzien van de overheid: buitenstaanders/inactief, plichtsgetrouw/afhankelijk, pragmatisch/conformistisch, maatschappijkritisch/verantwoordelijk

[3] Van de 2.063 respondenten hebben 1.404 (68%) de in de e-mail vermelde link aangeklikt. Hiervan hebben 1.284 respondenten (62%) één of meer vragen ingevuld.

[4] De hobbydierhouders van de uiteindelijke selectie van de steekproef hebben 30 of minder kippen, 20 of minder geiten, 20 of minder schapen, 10 of minder koeien, 10 of minder varkens.

Vergeleken met de Nederlandse bevolking zijn de hobbydierhouders vooral van het vrouwelijke geslacht, hoger opgeleid en vaker woonachtig in het noorden van Nederland. De hobbydierhouders zijn in alle sociale milieus terug te vinden. Er is geen milieu waarin significant meer hobbydierhouders voorkomen. Eveneens blijkt dat de verdeling van de burgerschapstijlen overeenkomstig de Nederlandse samenleving is.

Tabel 4.1 Demografische variabelen van de steekproef

Variabele	Categorie	Percentage
Geslacht	Man	36
	Vrouw	64
Leeftijd	<24	33
	25-34	14
	35-49	33
	50-60	16
	>60	4
Opleiding	Universiteit	10
	HBO	26
	HAVO/VWO	23
	MAVO	11
	LBO/VMBO	7
	Lageronderwijs	1
	Wil niet zeggen	2
Inkomen	Beneden modaal	14
	Modaal	22
	1,5 keer modaal	16
	2 keer modaal	9
	2,5 keer modaal	4
	3 keer modaal of meer	3
	Weet niet/wil niet zeggen	31
Nielsen regio	3 grootste agglomeraties	6
	Rest Westen	28
	Noorden	22
	Oosten (+Flevoland)	21
	Zuiden	23
	Onbekend	0

De dieren van hobbydierhouders

Uit tabel 4.2 blijkt dat hobbydierhouders vaak meer dan één diersoort houden. Het betreft hier overigens niet alleen landbouwhuisdieren, maar ook gezelschapsdieren. Van de steekproef heeft elke respondent gemiddeld meer dan 3 diersoorten. Tabel 4.3 geeft bijvoorbeeld weer dat 63% van de geitenhouders ook honden houdt.

Tabel 4.2 Bezit van hobbydieren in percentages en aantallen

Houders van	Percentage van de steekproef (%)	Aantal respondenten (Totaal 682 hobbydierhouders)
Kippen	91	622
Geiten	17	116
Schapen	12	79
Koeien	2	16
Varkens	2	14

Tabel 4.3 Hobbydierhouders en verschillende diersoorten

	Hobbydierhouders (in percentages)											
	Kippen	Geiten	Schapen	Koeien	Varkens	Paarden, pony's, ezels	Eenden, duiven	Konijnen, knaagdieren	Honden	Katten	Overige dieren	Totale N
Kippen	100	13	9	2	2	16	14	36	55	50	46	622
Geiten	71	100	27	5	3	39	17	45	63	58	47	116
Schapen	67	39	100	8	5	41	22	30	66	56	43	79
Koeien	63	38	38	100	6	56	19	13	69	75	56	16
Varkens	86	29	29	7	100	29	7	57	93	64	79	14

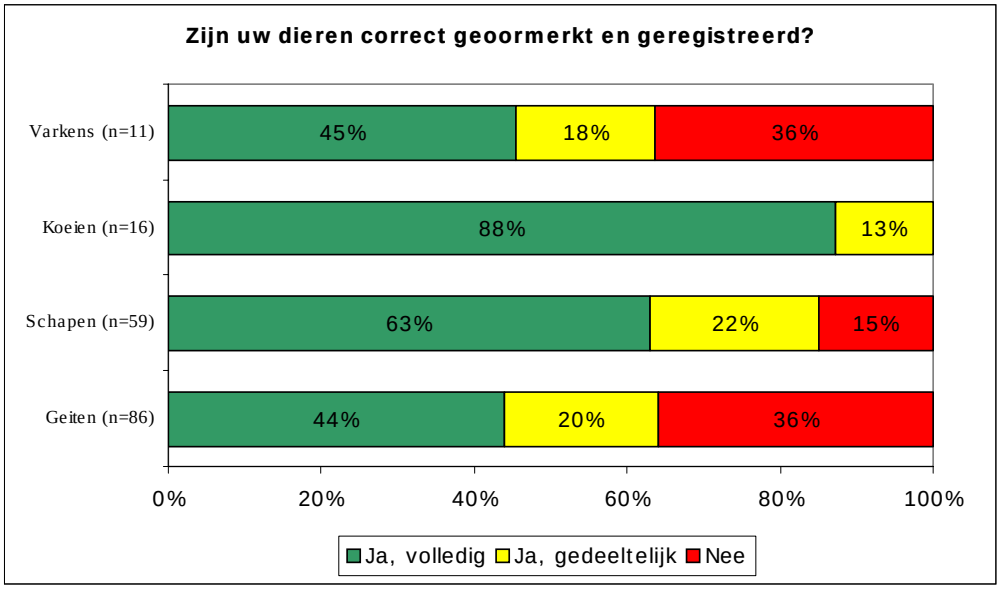
Gemiddeld hebben de hobbydierhouders meer dan drie soorten dieren. Tabel 4.4 geeft een overzicht van de meest voorkomende combinaties van diersoorten die in het bezit zijn van de hobbydierhouders.

Tabel 4.4 Combinaties van diersoorten in het bezit van hobbydierhouders

Combinaties van diersoorten	*% van totaal (n = 682)*
Kippen, honden, geiten	8.1
Kippen, katten, geiten	6.5
Kippen, overig[1], geiten	6.5
Kippen, schapen, honden	5.6
Kippen, knaagdieren, geiten	5.3
Kippen, paarden, geiten	5.0

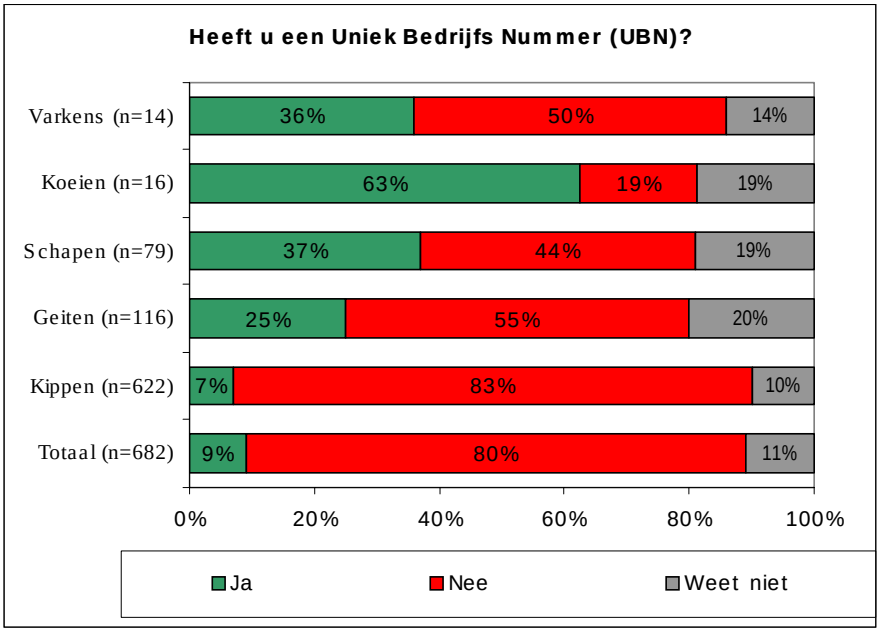
[1] Onder de categorie 'overig' vallen de dieren die niet vallen onder de reeds genoemde, zoals bijvoorbeeld reptielen, klein gevogelte zoals parkieten, vissen enzovoort.

De hobbydierhouders: registratie, bezit UBN, organisatie
Iets meer dan de helft van de dieren zijn (deels) correct geoormerkt en geregistreerd. Hoe deze percentages eruit zien voor de houders van geiten, schapen, koeien en varkens wordt in figuur 4.1 weergegeven.

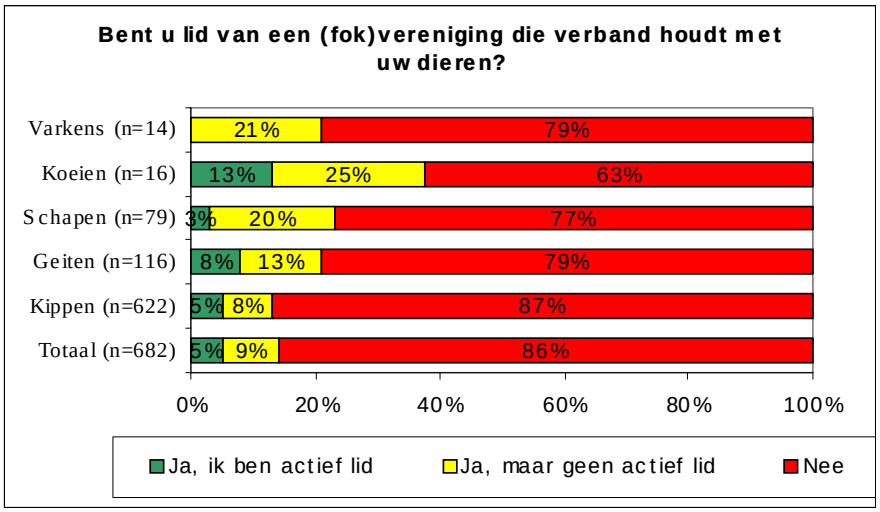
Figuur 4.1 Registratie van landbouwhuisdieren

De meerderheid van de hobbydierhouders heeft geen Uniek Bedrijfs Nummer. Voor de verdeling van de percentages voor houders van de verschillende diersoorten zie figuur 4.2.

Figuur 4.2 Hobbydierhouders en UBN

Een hobbydierhouder is georganiseerd als hij lid is van een (fok)vereniging. Veertien procent van de doelgroep is georganiseerd.

Figuur 4.3 Lidmaatschap (fokvereniging)

4.3 Motieven

Tabel 4.5 geeft een overzicht van de motieven die hobbydierhouders hebben om hun dieren te houden. Daarin is onder andere te lezen dat de respondenten hun dieren voornamelijk houden vanwege de ontspanning en praktische redenen.

Tabel 4.5 Motieven om dieren te houden

	Motief	Hobbydierhouders (%)
Vaak	1. Het omgaan met dieren geeft mij ontspanning	62
	2. Vanwege een praktische reden	52
Minder	3. Omdat ik ze zo mooi vind	34
	4. Omdat ik vind dat kinderen veel van de dieren leren	30
	5. Vanwege de warmte die ik in het contact ervaar	28
	6. Omdat ik hierdoor de positieve sfeer van het platteland beleef	26
Weinig	7. Omdat het mij doet denken aan hoe het leven vroeger was	7
	8. Omdat ik graag dieren opvang die niemand meer wil hebben	7
	9. Omdat ik het fokken van bijzondere rassen leuk vind	6
	10. Omdat ik hierdoor contact met mensen uit de omgeving krijg	2

Diersoort

Ten aanzien van de praktische redenen zijn per diersoort voor de hand liggende accenten zichtbaar: voor de koeienhouders zijn dit melk en vlees (31%) en gras kort houden (56%). Een overgroot deel van de kippenhouders noemt de praktische reden 'eieren'. Voor bijna eenderde van de varkenshouders ligt het accent op afvalverwerking. Voor schapen- en geitenhouders is het gras kort houden belangrijk (respectievelijk. 55% en 61%).

Geitenhouders (72%) geven vaker dan kippenhouders (62%) aan dat hun dieren hen ontspanning geeft (*s.*). Ook koeienhouders noemen dit motief vaker dan de gemiddelde hobbydierhouder (*n.s.*)

Opgegroeid op het platteland of in de stad

Respondenten die zijn opgegroeid op een boerderij geven significant vaker aan door hun dieren het positieve gevoel van het platteland te ervaren (38%) dan hobbydierhouders die niet op het platteland zijn opgegroeid (25%).

Overig

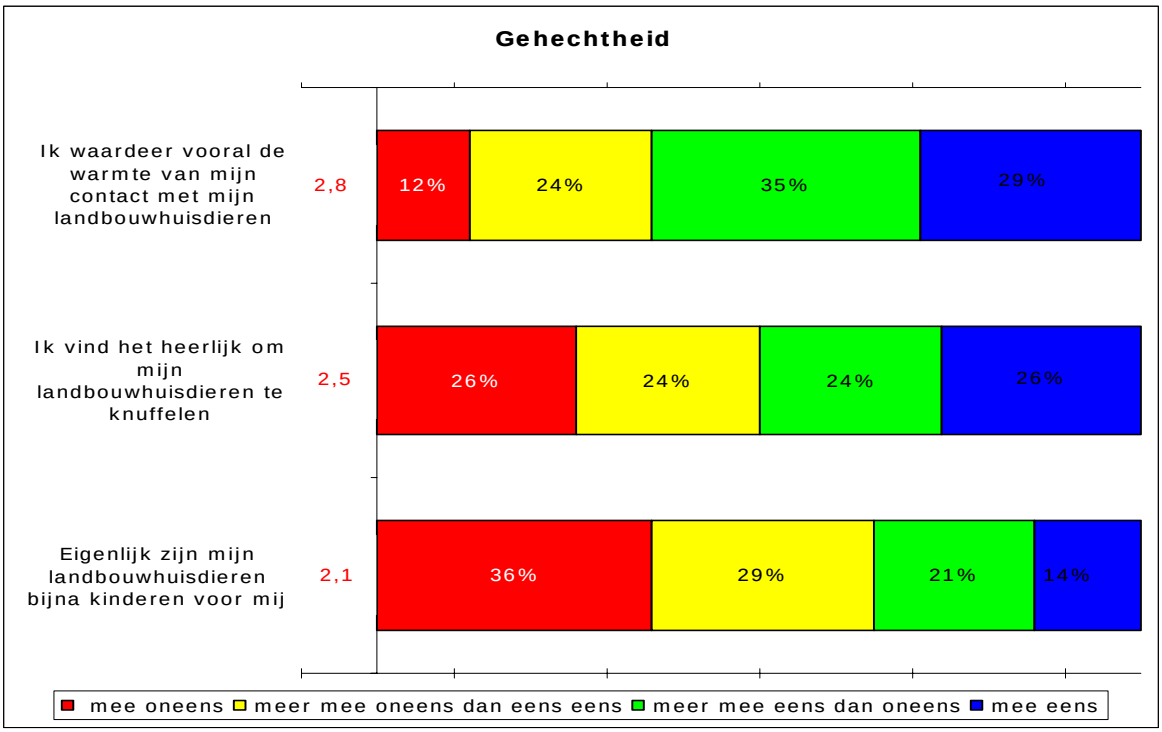
De georganiseerde hobbydierhouders geven vaker aan dat ze het fokken van bijzondere rassen leuk vinden dan niet georganiseerde hobbydierhouders *(s.)*.

4.4 Basale sociale behoefte

In de vragenlijst is ingezoomd op de vraag in welke mate het houden van dieren aansluit bij de basale menselijke sociale behoeften, zoals deze beschreven staan in hoofdstuk 2. De stellingen die betrekking hebben op de verschillende basale sociale behoeften zijn beantwoord op een schaal met 4 punten, gelabeld met: 'mee oneens', 'meer mee oneens dan mee eens', 'meer mee eens dan oneens', 'mee eens'. Achtereenvolgens bespreken we in deze paragraaf 'gehechtheid' (4.1), 'sociaal netwerk' (4.2), 'bevestiging' (4.3), 'het kunnen verzorgen' (4.4), 'betrouwbare relatie' (4.5) en 'bescherming, advies en informatie' (4.6). Paragraaf 4.7 sluit af met deelconclusies.

4.4.1 Gehechtheid

Meer dan de helft van de hobbydierhouders (64%) waardeert de warmte van het contact met dieren. De helft van de hobbydierhouders houdt ervan om met de dieren te knuffelen. Op de vraag of de hobbydierhouder vindt dat hun dieren bijna kinderen voor hen zijn, reageert ongeveer een derde positief (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4 Mate waarin gehechtheid ervaren wordt

Diersoort
Varkenshouders lijken het knuffelen met hun dieren meer dan andere hobbydierhouders te waarderen (*n.s.*). Ook antwoorden *varkenshouders* vaker positief op de vraag of de warmte van het contact met de dieren gewaardeerd wordt dan kippen- en schapenhouders (*s.*). *Geitenhouders* houden ook van het knuffelen met hun dieren en beschouwen hun dieren vaak bijna als hun kinderen. Dit verschilt significant van bijvoorbeeld kippenhouders. *Kippenhouders* geven minder vaak (*n.s.*) dan andere hobbydierhouders aan met hun dieren te willen knuffelen en de warmte van het contact met hun dieren te ervaren. Hieruit blijkt dat *varkens- en geitenhouders* het meest gehecht zijn aan hun dieren, en *kippenhouders* het minst met de houders van andere diersoorten er tussenin.

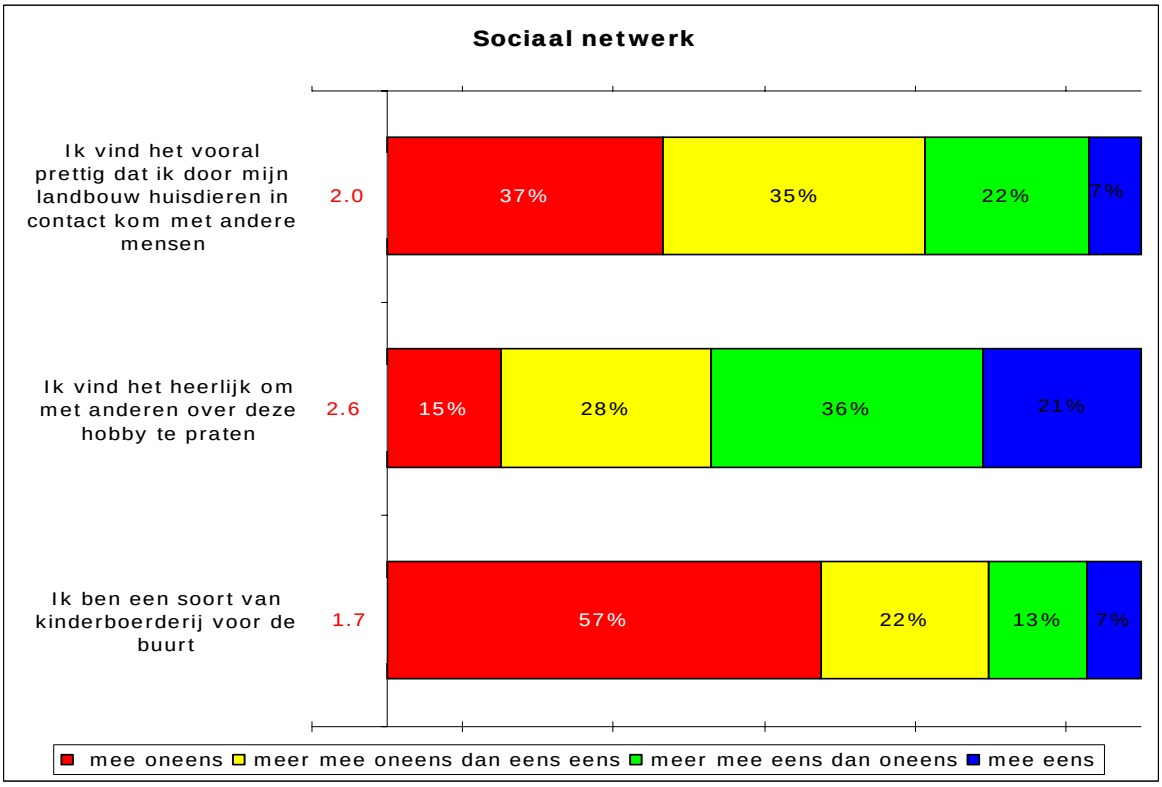
Opleidingsniveau
Laagopgeleiden geven significant vaker aan hun dieren te knuffelen dan hoogopgeleiden. De laagopgeleide hobbydierhouders zien hun dieren ook significant vaker bijna als kinderen zien dan de hoogopgeleide hobbydierhouders. De warmte van het contact met het hobbydier wordt door laagopgeleiden ook significant meer gewaardeerd dan door hoogopgeleiden.

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Hobbydierhouders die op een boerderij zijn opgegroeid, geven significant vaker dan de andere hobbydierhouders aan, hun dieren bijna te beschouwen als hun kinderen. Ook waarderen ze de warmte van het contact met hun dieren significant meer dan hobbydierhouders die niet op een boerderij zijn opgegroeid.

Overig
Hobbydierhouders lid van een (fok)vereniging herkennen zich meer in het vervullen van deze basale sociale behoefte 'gehechtheid' dan hobbydierhouders die niet lid zijn.

4.4.2 Sociaal netwerk

Een derde van de respondenten vindt het prettig door hun dieren in contact te komen met anderen. Meer dan de helft van de hobbydierhouders (57%) vindt het fijn om met anderen over hun hobby te praten. 20% van de hobbydierhouders voelt zich een soort kinderboerderij voor de buurt.

Figuur 4.5 Mate waarin het onderdeel uitmaken van een sociaal netwerk ervaren wordt

Diersoort

Koeienhouders vinden het leuker om met anderen over hun hobby te praten dan houders van andere landbouwhuisdieren. Het verschil tussen koeienhouders en kippenhouders is hierbij significant. *Varkenshouders* en geitenhouders geven vaker dan gemiddeld (*n.s.*) aan zich een soort kinderboerderij voor de buurt te voelen, dit in tegenstelling tot kippenhouders. Het verschil tussen geitenhouders en kippenhouders is hierbij significant.

Opleidingsniveau

De laagopgeleide hobbydierhouders geven significant vaker dan hoger opgeleiden aan het prettig te vinden om door hun hobby in contact te komen met andere mensen. Daarnaast voelen zij zich vaker een soort kinderboerderij voor de buurt en praten ze graag over hun hobby (*s.*).

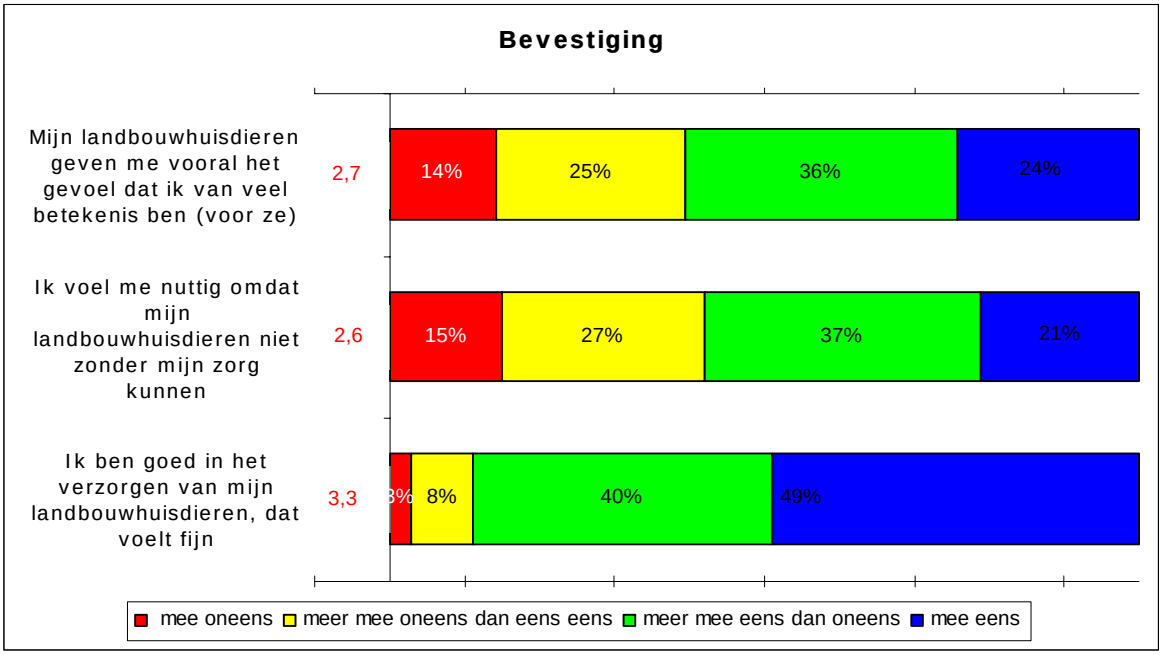
Overig

Ouderen geven vaker dan de jonge hobbydierhouders aan het prettig te vinden door de dieren in contact te komen met anderen (*s.*).

Hobbydierhouders lid van een (fok)vereniging herkennen zich meer in het vervullen van deze basale sociale behoefte 'sociaal netwerk' dan hobbydierhouders die niet lid zijn.

4.4.3 Bevestiging

Zestig procent van de hobbydierhouders geeft aan dat zij het gevoel hebben veel voor de dieren te betekenen. Achtenvijftig procent van de respondenten bevestigt dat de verzorging van de dieren een nuttig gevoel geeft. Negentig procent van de hobbydierhouders vindt dat ze goed zijn in het verzorgen van hun dieren en vindt dat een fijn gevoel.

Figuur 4.6 Mate waarin bevestiging ervaren wordt

Diersoort
Varkenshouders geven meer dan andere hobbydierhouders aan dat het verzorgen van de dieren hen een nuttig gevoel geeft (*n.s.*).

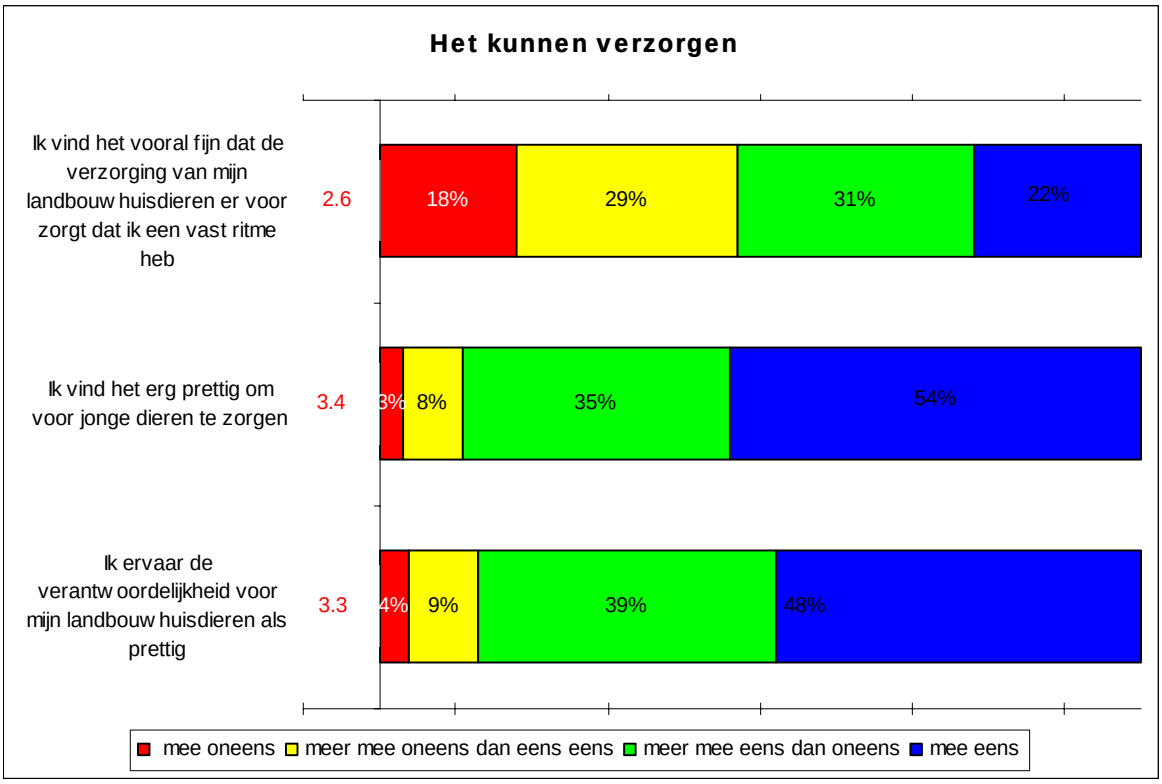
Opleiding
Laagopgeleiden antwoorden positiever op de bij deze sociale behoefte behorende stellingen. Ze geven vaker dan hoogopgeleiden aan dat zij het gevoel hebben veel voor hun dieren te betekenen (*s.*). Ook het gevoel goed en nuttig bezig te zijn is significant sterker bij deze respondenten.

Opgegroeid in de stad of het platteland
Hobbydierhouders die op een boerderij zijn opgegroeid, geven vaker dan andere hobbydierhouders aan zich nuttig te voelen door de zorg voor de dieren (*s.*).

Overig
Vrouwen geven vaker dan mannen aan zich nuttig te voelen omdat hun dieren niet zonder hun zorg kunnen (*s.*).

4.4.4 Het kunnen verzorgen

Ruim de helft (53%) geeft aan dat het verzorgen van de dieren bijdraagt aan een gewaardeerd vast ritme gedurende de dag. Jonge dieren nemen een speciale plaats in bij de hobbydierhouder; 89% geeft aan het erg prettig te vinden om voor hen te zorgen. Het gevoel van verantwoordelijkheid voor de dieren wordt door 87% van de hobbydierhouders als prettig ervaren.

Figuur 4.7 *Mate waarin de landbouwhuisdieren bijdragen aan het ervaren van 'het kunnen verzorgen'*

Diersoort
Vooral *koeienhouders* ervaren het vaste ritme door de verzorging van hun dieren als positief. Dit is significant verschillend met de antwoorden die door kippen- geiten- en schapenhouders zijn gegeven. Met varkenshouders is er geen significant verschil.

Opleidingsniveau
Laagopgeleide hobbydierhouders ervaren sterker een prettig gevoel van verantwoordelijkheid voor hun dieren dan hoogopgeleide hobbydierhouders (*s.*)

Ook waarderen ze het vaste ritme dat de verzorging van de dieren hen biedt meer dan de andere hobbydierhouders (*s.*).

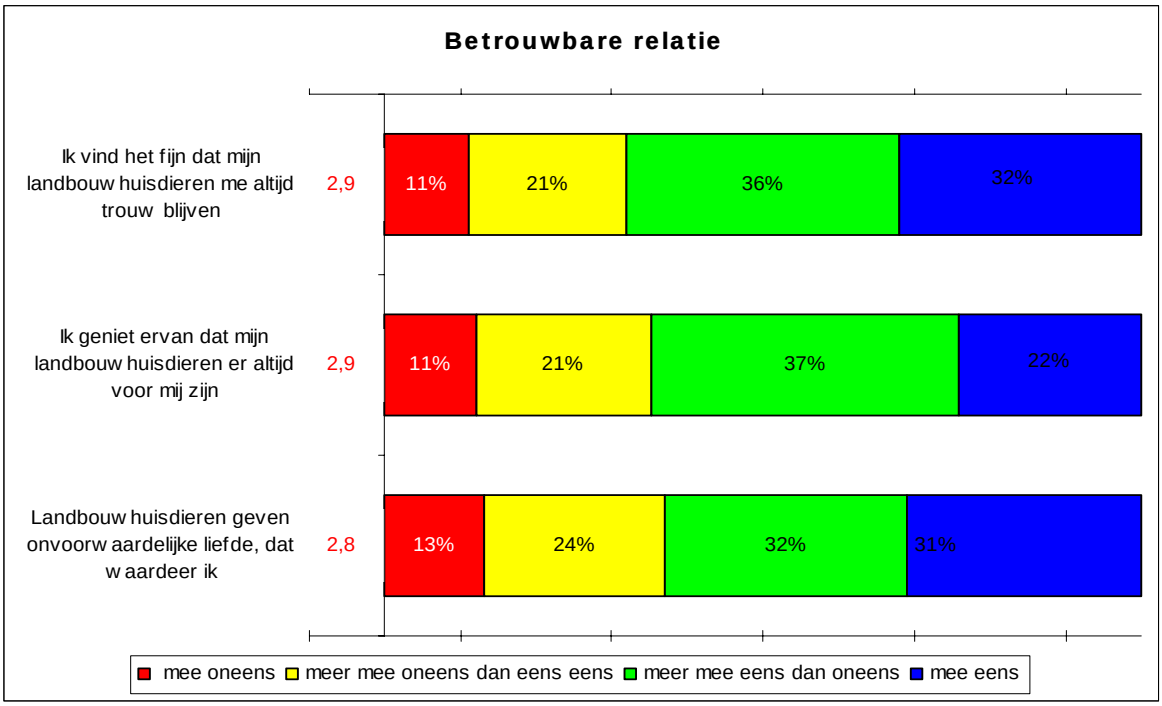
Daarnaast reageren laagopgeleiden ook vaker positief dan hoogopgeleiden op de stelling dat het prettig is om voor jonge dieren te zorgen (*s.*)

Overig
Jonge hobbydierhouders geven aan het fijne gevoel bij het verzorgen van de dieren minder belangrijk te vinden dan de oudere hobbydierhouders (*s*).
Vrouwen vinden het zorgen voor jonge dieren nog prettiger dan mannen (*s.*).

Hobbydierhouders lid van een (fok)vereniging herkennen zich meer in het vervullen van deze basale sociale behoefte 'het kunnen verzorgen' dan hobbydierhouders die niet lid zijn.

4.4.5 Betrouwbare relatie

Een meerderheid van de hobbydierhouders (68%) vind het fijn dat hun dieren hen altijd trouw blijven. Ook genieten de hobbydierhouders ervan dat hun landbouwhuisdieren er altijd voor hen zijn (69%) en wordt de onvoorwaardelijke liefde van het dier over het algemeen gewaardeerd (63%).

Figuur 4.8 Mate waarin een betrouwbare relatie met het landbouwhuisdier wordt ervaren

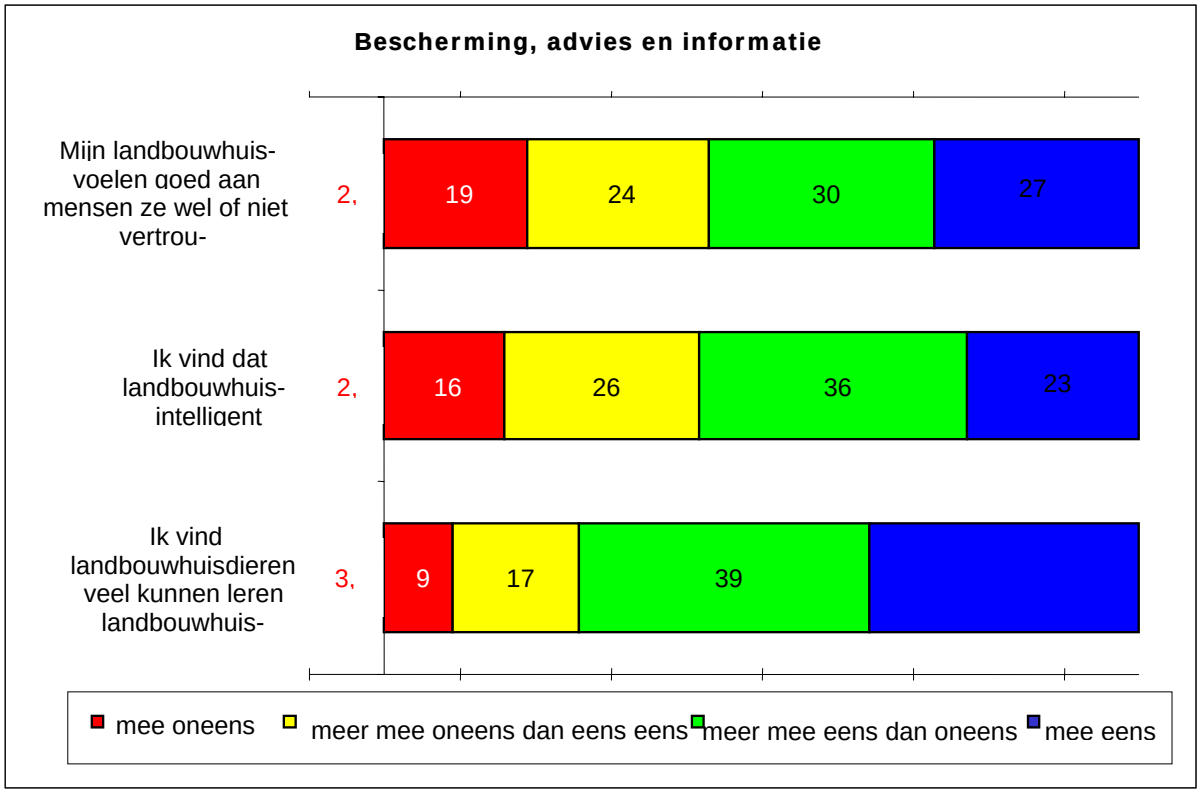
Diersoort
Varkenshouders waarderen de trouw van hun dieren meer dan houders van andere landbouwhuisdieren (*s.*). *Varkenshouders* geven daarnaast significant vaker dan schapen- en kippenhouders aan, dat zij er van genieten dat hun dieren er altijd voor hen zijn. Ook waarderen ze de onvoorwaardelijke liefde van hun dieren meer dan andere hobbydierhouders (*s.*). Daarbij geven geitenhouders significant vaker dan kippen- en schapenhouders aan de onvoorwaardelijke liefde van hun dieren te herkennen en te waarderen.

Opleidingsniveau
De laagopgeleide hobbydierhouders reageren positiever op bovengeschreven stellingen dan de hoogopgeleide hobbydierhouders. Zo wordt de trouwheid van de dieren hoger gewaardeerd (*s.*), en onderschrijven meer laagopgeleide hobbydierhouders dat ze genieten van de onvoorwaardelijke liefde van hun dieren (*s.*). Hoogopgeleide hobbydierhouders geven minder vaak aan het te waarderen dat hun dieren er altijd voor hen zijn (*s.*).

Opgegroeid in de stad of op het platteland
Hobbydierhouders die zijn opgegroeid op een boerderij, geven vaker aan het fijn te vinden dat hun hobbydierhouders hen altijd trouw blijven (*s.*).

4.4.6 Bescherming, advies en informatie

57% van de hobbydierhouders is ervan overtuigd dat hun landbouwhuisdieren precies aanvoelen wie ze wel en niet kunnen vertrouwen. 59% van mening dat hun dieren intelligent zijn. Driekwart van de hobbydierhouders onderschrijft de stelling dat mensen veel van landbouwhuisdieren kunnen leren.

Figuur 4.9 Mate waarin bescherming, advies en informatie ervaren wordt

Diersoort
Met name *koeienhouders* en *varkenshouders* hebben een hoge pet op van hun dieren. Ze omschrijven hun dieren als intelligent. Het verschil tussen varkens- en kippenhouders is daarbij significant. Daarnaast onderschrijven geitenhouders vaker dan *kippenhouders* de stelling dat hun dieren goed kunnen aanvoelen of ze iemand kunnen vertrouwen (*s.*).

Opleidingsniveau
De laagopgeleide hobbydierhouders beoordelen hun dieren vaker als intelligent dan hoog-opgeleiden (*s.*). Ook zijn ze het vaker eens met de stelling dat wij veel van landbouwhuisdieren kunnen leren.

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Hobbydierhouders die op het platteland zijn opgegroeid zijn het vaker eens met de stelling dat hun dieren mensen goed kunnen aanvoelen dan hobbydierhouders die in de stad zijn opgegroeid (*s.*).

Daarnaast beamen hobbydierhouders die op een boerderij zijn opgegroeid vaker de stelling dat hun dieren intelligent zijn (*n.s.*).

Overig
Vrouwen beschouwen hun dieren vaker als intelligent dan mannen (s.).
Jonge hobbydierhouders geven minder vaak aan dat hun dieren kunnen aanvoelen welke mensen ze wel of niet kunnen vertrouwen (s.). Ook op de stelling dat wij veel van landbouwhuisdieren kunnen leren reageren ze minder positief dan de oudere hobbydierhouders (*s.*).

Hobbydierhouders lid van een (fok)vereniging herkennen zich meer in het vervullen van deze basale sociale behoefte 'bescherming advies en informatie' dan hobbydierhouders die niet lid zijn.

4.4.7 Deelconclusie

Varkenshouders scoren hoger dan gemiddeld op vijf van de zes sociale basale behoeften. Hieruit concluderen wij dat, van alle hobbydierhouders die tot onze doelgroep behoren, varkenshouders het vervullen van de basale sociale behoeften door de dieren het meest ervaren. Houders van kippen scoren lager dan gemiddeld op twee van de zes sociale basale behoeften. Hieruit concluderen wij dat, van alle hobbydierhouders die tot onze doelgroep behoren, kippenhouders het vervullen van basale sociale behoeften door de dieren het minst ervaren (zie figuur 4.10).

Diersoort	gehechtheid	sociaal netwerk	bevestiging	verzorgen	betrouwbare relatie	advies, informatie
Kip	Lager dan gemiddeld					Lager dan gemiddeld
Koe		Hoger dan gemiddeld		Hoger dan gemiddeld		Hoger dan gemiddeld
Schaap						
Geit	Hoger dan gemiddeld				Hoger dan gemiddeld	
Varken	Hoger dan gemiddeld	Hoger dan gemiddeld	Hoger dan gemiddeld		Hoger dan gemiddeld	Hoger dan gemiddeld

Figuur 4.10 Basale sociale behoeften uitgesplitst per diersoort

Laagopgeleiden scoren hoger dan gemiddeld op alle basale sociale behoeften. Laagopgeleiden ervaren derhalve in meerdere mate het vervullen van de basale sociale behoefte door de dieren dan de hoogopgeleiden. En tot slot: hobbydierhouders die op het platteland zijn opgegroeid scoren hoger dan gemiddeld op de basale sociale behoeften 'gehechtheid', 'sociaal netwerk' en 'bescherming, advies en informatie'. Hieruit kunnen wij voorzichtig concluderen dat hobbydierhouders die op het platteland zijn opgegroeid het vervullen van de basale sociale behoefte meer ervaren dan de hobbydierhouders die niet op het platteland zijn opgegroeid.

4.5 Afscheid nemen van het dier

Bijna elke hobbydierhouder krijgt vroeg of laat te maken met sterfte van het dier als gevolg van ouderdom of ziekte. Ook kan het voorkomen dat er teveel dieren zijn om voor te zorgen, of dat er een ruiming is vanwege de uitbraak van een besmettelijke dierziekte zoals Mond- en Klauwzeer, Klassieke Varkenspest of Vogelpest. Aan de hobbydierhouders is gevraagd of zij wel eens te maken hebben gehad met diverse situaties rondom dood en 'wegdoen' van het dier. Tabel 4.6 geeft hier een overzicht van. Van deze hobbydierhouders geeft 10 % van de hobbydierhouders aan dat ze de afgelopen 5 jaar te maken hebben gehad met ruimingen vanwege besmettelijke dierziektes.

Tabel 4.6 Dood en wegdoen

	Situatie	Ja (%)	Nee (%)
Vaak	1. Overlijden als gevolg van ziekte of ouderdom van het dier	86	*14*
Minder	2. Het dier is niet meer productief	32	*68*
	3. Teveel dieren om voor te zorgen	23	*77*
Weinig	4. Wegdoen voor selectiedoeleinden (fokkerij)	14	*86*
	5. Ruiming vanwege besmettelijke dierziekte	10	90

Van de hobbydierhouders die te maken hebben gehad met de *dood* van een dier (als gevolg van ziekte en ouderdom), geeft eenenzeventig procent aan dat het dier een natuurlijke dood is gestorven. Daarnaast geeft tweeëntwintig procent van de hobbydierhouders aan dat de dierenarts een dier een spuitje heeft gegeven. Zeven procent van de hobbydierhouders heeft zelf wel eens een eigen dier gedood.

Diersoort
Schapen- (43%) en *koeienhouders* (50%) hebben significant vaker te maken gehad met het feit dat ze teveel dieren hadden dan *varkenshouders* (14%). Ook bij geitenhouders (28%) en kippenhouders (23%) is dit minder vaak voorgekomen (*s.*) *Koeienhouders* doen vaker dan andere hobbydierhouders dieren weg omdat ze niet meer productief zijn (*n.s.*) of vanwege foktechnische redenen (38%, significant vaker dan houders van andere diersoorten). Foktechnische redenen worden ook relatief vaak genoemd door *schapenhouders* (25%, *n.s.*). *Koeienhouders* hebben meer dan andere hobbydierhouders wel eens te maken gehad met een ruiming vanwege een besmettelijke dierziekte (31%, *n.s.*).

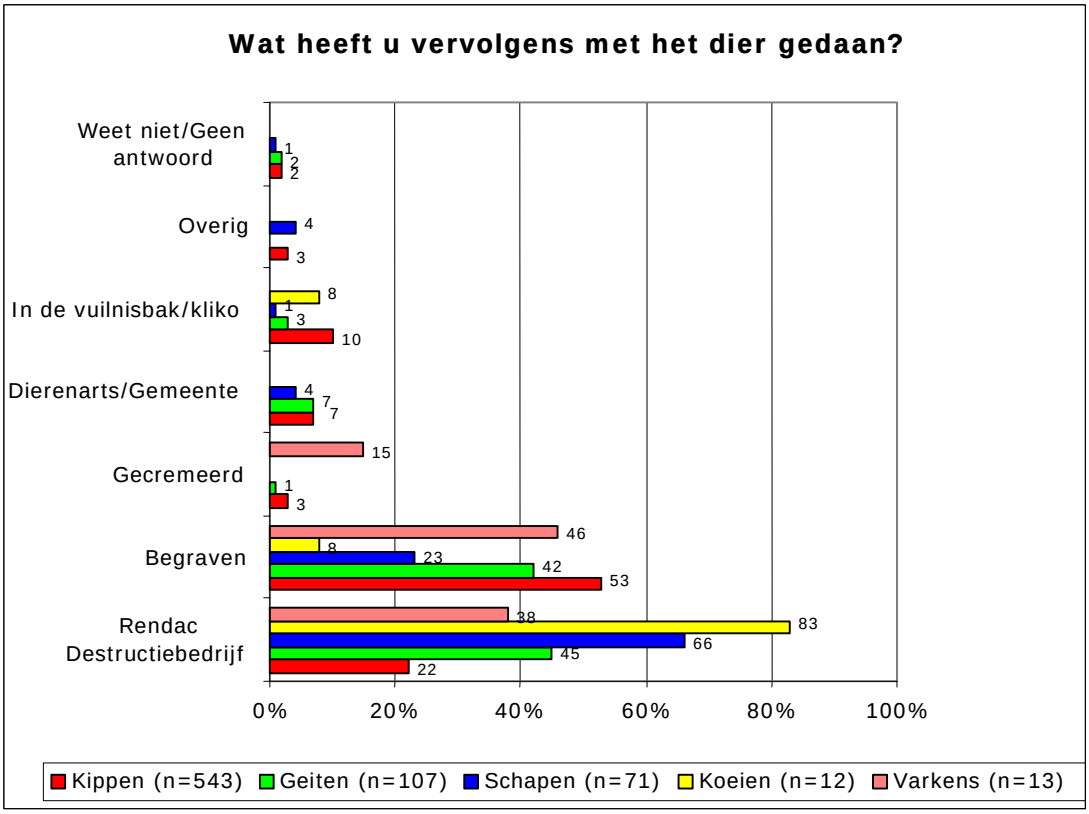
Tabel 4.7 Overzichttabel top 4 redenen om dier weg te doen per diersoort (%)

	Diersoorten (%)				
	kippen	geiten	schapen	koeien	varkens
Ouderdom	87	92	90	75	93
Productie	33	31	32	56	36
Te veel	23	28	43	50	14
Fokken	13	12	25	38	0

Voor de verschillende redenen van afscheid van het dier die genoemd zijn in tabel 4.7 is gevraagd wat er vervolgens met het dier gebeurd is. Achtereenvolgens wordt dit in de paragrafen 4.5.1, 4.5.2, 4.5.3 en 4.5.4 beschreven. Paragraaf 4.5.5 sluit af met een deelconclusie.

4.5.1 Overlijden als gevolg van ziekte of ouderdom van het dier

Als een dier eenmaal is overleden als gevolg van ziekte of ouderdom, zijn er diverse manieren om afscheid te nemen van het dier. Figuur 4.11 geeft een overzicht van de door de hobbydierhouders aangegeven handelingswijzen per diersoort.

Figuur 4.11 Handelingswijzen van hobbydierhouder na natuurlijke dood van het dier

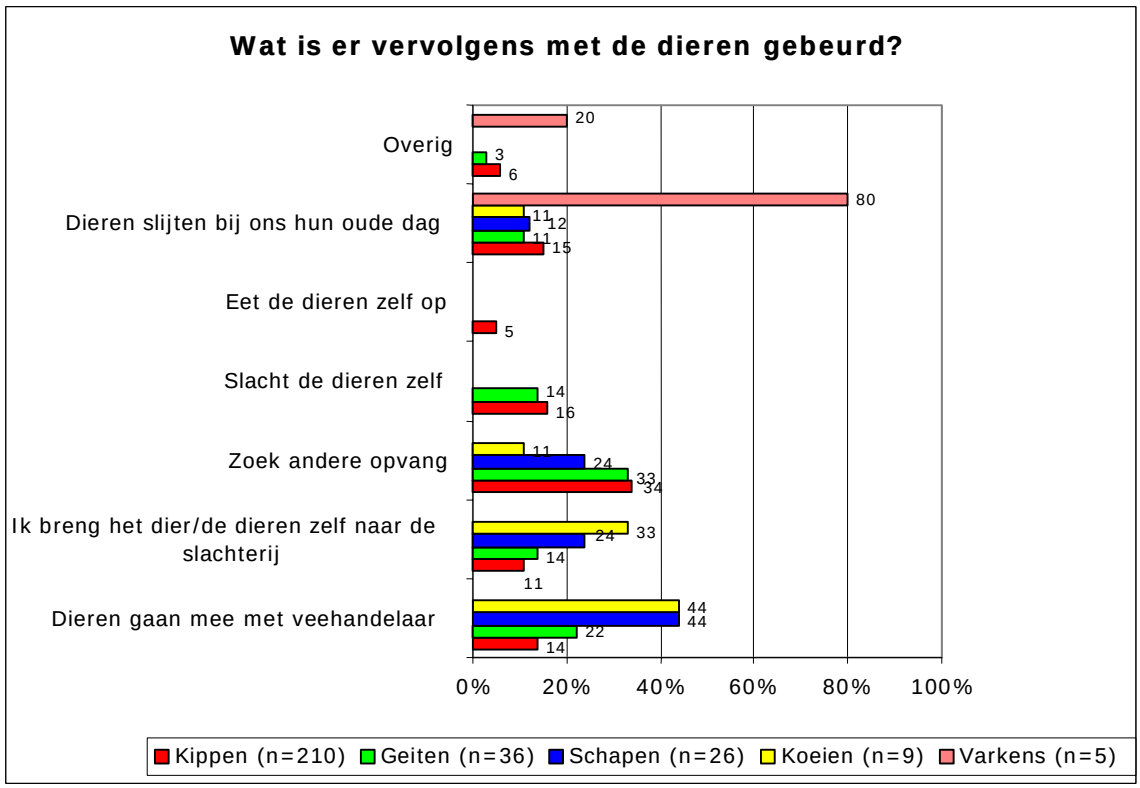
Diersoort
Uit figuur 4.11 blijkt dat voor grotere dieren vaker wordt gekozen voor het destructiebedrijf. Zo laat drieëntachtig procent van de *koeienhouders* hun dieren ophalen door Rendac. Dit is significant vaker dan kippenhouders, varkenshouders en geitenhouders. (Overigens is het voor zowel runderen, geiten, schapen, varkens en kippen verplicht de dode dieren te laten afvoeren naar een destructiebedrijf.) Bij kleinere dieren is begraven een veel aangegeven optie. Drieënvijftig procent van de *kippenhouders* begraaft zijn kip op het erf. Dit is significant vaker dan houders van geiten, schapen of koeien. Varkenshouders kiezen er ook relatief vaak (46%) voor, hun dode dieren te begraven. Kippen komen vaker dan andere diersoorten in de vuilnisbak of kliko terecht (*s.*).

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Hobbydierhouders die zijn opgegroeid op het platteland laten hun dode dieren significant vaker ophalen door het destructiebedrijf (45%) dan respondenten die niet op een boerderij zijn opgegroeid (22%).

Overig
Leden van een (fok)vereniging kiezen vaker voor het destructiebedrijf (32%) dan niet-leden (22%). Oudere hobbydierhouders kiezen er vaker dan hobbydierhouders voor, hun dieren te laten cremeren of af te voeren via de gemeente (*s.).*

4.5.2 Niet meer productief

Tweeëndertig procent van de hobbydierhouders heeft wel eens dieren die niet meer productief zijn en doet vanwege deze reden het dier weg. Figuur 4.12 geeft een overzicht van de door de hobbydierhouders aangegeven handelingswijzen per diersoort.

Figuur 4.12 Handelingswijzen van hobbydierhouder nadat het dier niet meer productief is

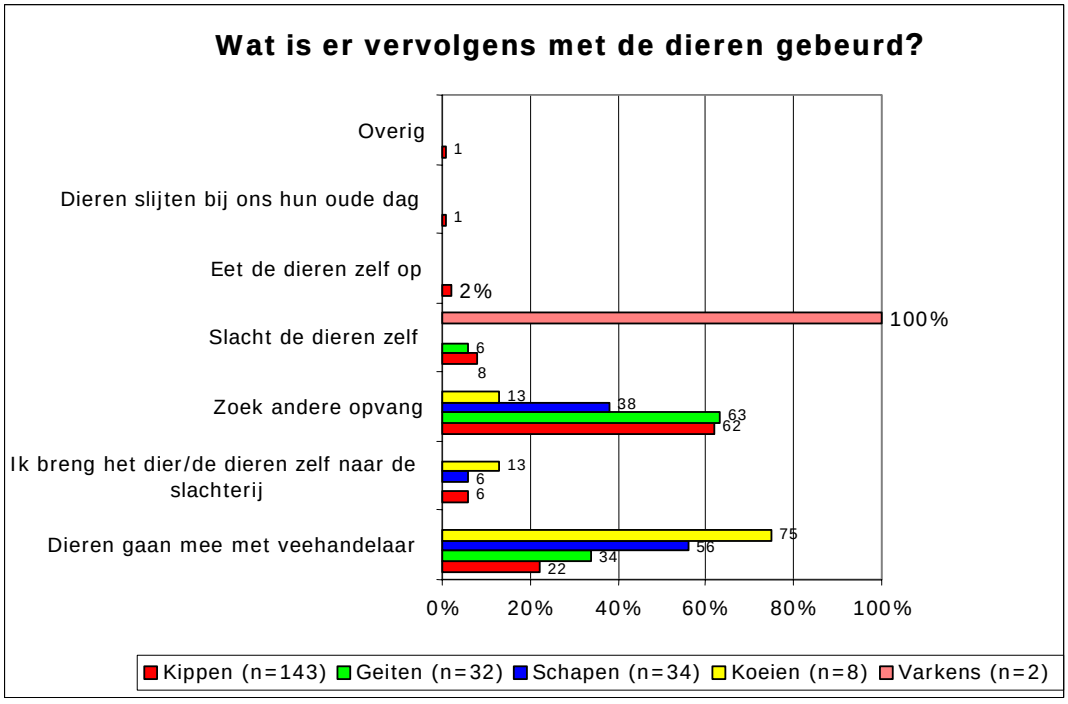
Diersoort
Uit figuur 4.12 blijkt dat schapen (44%) en koeien (44%) veelal met de veehandelaar meegaan wanneer zij niet meer productief zijn. Koeien (33%) en geiten (24%) worden ten opzichte van de andere dieren relatief vaak naar de slachterij gebracht (*n.s.*). Voor kippen (34%) en geiten (33%) wordt relatief vaak naar andere opvang gezocht, zeker in vergelijking met koeien (11%, *s.*) en varkens (0%, *s.*) De kip is de enige diersoort (5%) die door de eigenaar wordt opgegeten wanneer het niet meer productief is.

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Hobbydierhouders die zijn opgegroeid op het platteland zijn vaker geneigd hun dieren mee te geven aan de veehandelaar naar aanleiding van non-productiviteit ten opzichte van hobbydierhouders die in de stad zijn opgegroeid (s.) Hobbydierhouders die niet op de boerderij zijn opgegroeid, zoeken vaker naar andere opvang voor hun niet meer productieve dieren (s.).

Overig
Mannen zijn eerder geneigd de niet meer productieve dieren te slachten dan vrouwen (s.). Vrouwen kiezen er vaker dan de mannelijke hobbydierhouders voor, de dieren hun oude dag bij hen te laten slijten (s.).

4.5.3 Te veel dieren

Bijna een kwart van de hobbydierhouders heeft wel eens te veel dieren om voor te zorgen, bijvoorbeeld door jonge aanwas. Hobbydierhouders hebben verschillende mogelijkheden om met dit te veel aan dieren om te gaan. Figuur 4.13 geeft een overzicht per diersoort.

Figuur 4.13 Handelingswijzen van hobbydierhouder bij een te veel aan dieren in het bezit

Diersoort
Koeien (75%) en schapen (56%) gaan veelal mee met de veehandelaar (significant verschillend met geiten- en kippenhouders). Voor geiten (63%) en kippen (62%) wordt vaker andere opvang gezocht (*s.*).

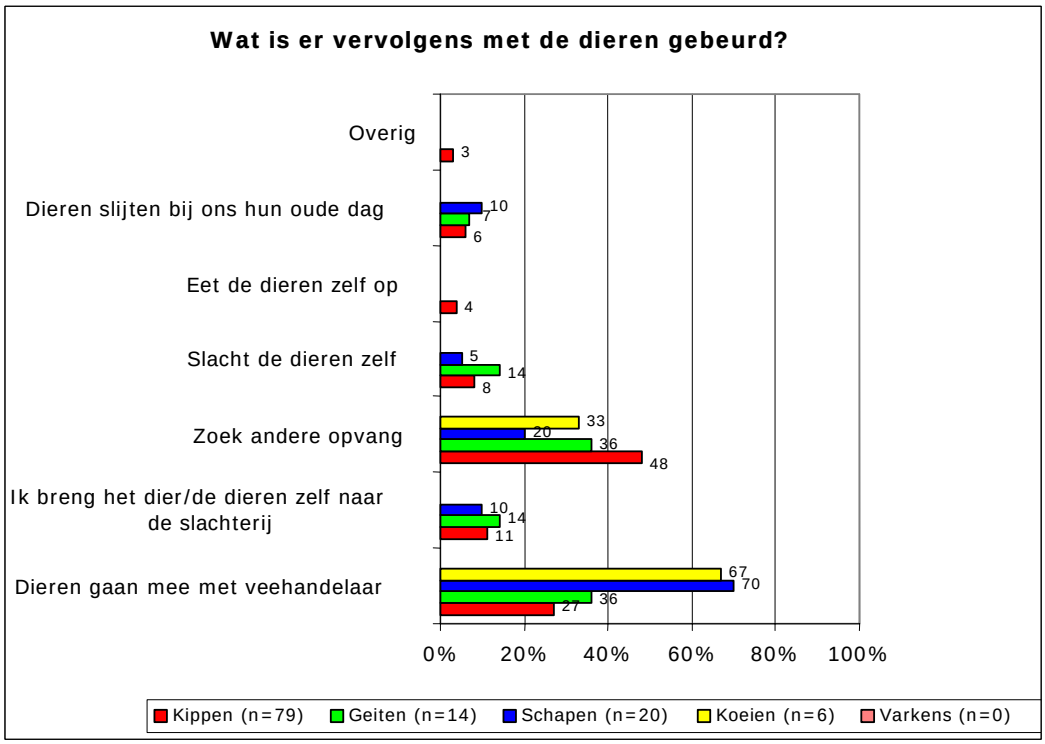
Opleidingsniveau
Laagopgeleiden kiezen vaker voor de veehandelaar (*s.*).

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Hobbydierhouders die zijn opgegroeid op het platteland zijn vaker geneigd hun dieren mee te geven aan de veehandelaar (61%) ten opzichte van hobbydierhouders die in de stad zijn opgegroeid (23%).

Overig
Oudere hobbydierhouders kiezen vaker voor de veehandelaar dan jonge hobbydierhouders (*s.*). De jonge hobbydierhouders gaan vaker op zoek naar andere opvang (*ns*).

4.5.4 Uitgeselecteerde dieren (fokkerij)

Van de hobbydierhouders selecteert, neemt 14% afscheid van het dier naar aanleiding van selectie ten behoeve van fokkerijdoeleinden. Figuur 4.14 geeft een overzicht van wat er vervolgens met de dieren gebeurt.

Figuur 4.14 Handelingswijzen van hobbydierhouder bij het aanbrengen van een selectie

Diersoort
Vooral de houders van schapen (70%) en koeien (67%) geven de dieren mee aan de veehandelaar. Tussen schapenhouders en kippen- en geitenhouders is dit een significant verschil. Kippen- en geitenhouders zoeken vaker naar andere opvang. Het verschil tussen kippen- en schapenhouders is hierbij significant.

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Hobbydierhouders die niet zijn opgegroeid op het platteland kiezen eerder voor het zoeken van andere opvang (*s.*), terwijl de op de boerderij opgegroeide respondenten veelal kiezen voor de veehandelaar (*s.*).

4.5.5 Deelconclusie

Houders van geiten, schapen en koeien laten vaker hun aan een natuurlijke dood gestorven dieren ophalen door Rendac dan houders van kippen en varkens. Wanneer dieren niet meer productief zijn, er een teveel aan dieren is of dieren geselecteerd worden in verband met fokkerijdoeleinden, dan is voor schapen en koeien 'meegeven aan de veehandelaar' de meest gekozen optie en voor kippen en geiten is 'zoeken van andere opvang' de meest gekozen optie.

4.6 Beleving van de dood, genezing, slacht en eten van het hobbydier

Aan de hobbydierhouders is gevraagd hoe zij de dood, de genezing, de slacht en het eten van het eigen hobbydier beleven. De paragrafen 4.6.1, 4.6.2, 4.6.3 en 4.6.4 beschrijven de antwoorden op deze vragen.

4.6.1 Dood

De dood van een hobbydier wordt over het algemeen als een natuurlijk proces gezien. Voor wat betreft de mate van verdriet bij het overlijden van het hobbydier kunnen we onderscheid maken naar het soort dier. Zo heeft de hobbydierhouder meer moeite met de dood van een dier waar men een relatief intensief contact mee heeft (paard, hond) dan met bijvoorbeeld een schaap of een kip. Ook ervaren de hobbydierhouders de dood van jonge dieren aangrijpender dan de dood van oude dieren. 79% van de hobbydierhouders maakt geen onderscheid tussen het laten doden van zelf gefokte of aangekochte dieren.

4.6.2 Genezing

De respondenten geven aan veel moeite te doen om zieke hobbydieren te laten genezen. Houders van koeien, schapen, geiten of varkens (n.s.), de leeftijdsgroep 'jonger dan 24 jaar' (s.) en laagopgeleiden (s.)doen daar relatief veel moeite voor. Kippenhouders geven significant minder vaak dan geiten- en schapenhouders aan, alles te willen doen om een ziek dier te laten genezen. 82% van de respondenten vindt dat ze er zelf genoeg verstand van heeft om te beslissen of de hulp van een dierenarts nodig is of niet. 63% van de hobbydierhouders laat een dierenarts naar zijn of haar dier kijken wanneer het ziek is. Houders van koeien, schapen, geiten of varkens, de leeftijdsgroep 'ouder dan 24 jaar' (*s.*) en laagopgeleiden (*s.*) doen meer moeite voor het betrekken van een dierenarts. Het verschil tussen kippenhouders en geiten- en schapenhouders is significant.

4.6.3 Slachten van landbouwhuisdieren

Op de vraag of hobbydierhouders hun dieren zelf slachten of dat ze dit uitbesteden, is verschillend geantwoord. Tabel 4.8 geeft een overzicht van de gegeven antwoorden.

Tabel 4.8 Wel of niet zelf slachten en wel of niet laten slachten (in percentages)

Diersoort	Niet zelf slachten, niet laten slachten	Niet zelf slachten, wel laten slachten	Wel zelf slachten, niet laten slachten	Wel zelf slachten, wel laten slachten
Kippen (n=622)	69	13	9	9
Geiten (n=116)	73	14	5	8
Schapen (n=79)	59	28	4	9
Koeien (n=16)	19	31	0	50
Varkens (n=14)	57	21	0	21
Totaal	70	13	9	9

Uit tabel 4.8 komt naar voren dat met name *kippen*- en *geitenhouders* niet zelf slachten en dit ook niet laten doen. Verder blijkt dat de helft van de *koeienhouders* het dier zelf slacht of dit laat doen.

4.6.4 Eten van het vlees van eigen landbouwhuisdieren

De hobbydierhouders hebben de vraag voorgelegd gekregen of zij het vlees van hun eigen dieren eten. De meerderheid (75%) van de ondervraagden gaf aan het vlees van eigen dieren niet te eten. Tabel 4.9 geeft een overzicht van de gegeven antwoorden.

Tabel 4.9 Wel of niet eten van het eigen dier

Diersoort	Wel (%)	Niet (%)
Kippen (n=622)	25	75
Geiten (n=116)	27	73
Schapen (n=79)	34	64
Koeien (n=16)	88	12
Varkens (n=14)	36	64
Geslacht		
Mannen (n=247)	36	64
Vrouwen (n=435)	18	82
Totaal	25	75

Diersoort
Vooral *koeienhouders* eten het vlees van hun eigen dieren. Zij blijken ook minder moeite te hebben met het eten van het eigen dier vergeleken met de geiten-, schapen-, kippen- en varkenshouders (allen *s.*). *Kippenhouders* lijken er het meest moeite mee te hebben om de eigen dieren op te eten.

Opleidingsniveau en sekse
Er zijn geen significante verschillen gebleken in het wel of niet eten van eigen dieren tussen laag- en hoogopgeleiden. Wel is hier een verschil tussen mannen en vrouwen. Mannen eten significant vaker vlees van eigen dieren dan vrouwen. Overigens geven mannen ook vaker dan vrouwen aan het geen probleem te vinden als een hobbydier wordt geslacht in een slachthuis (*s.*).

Opgegroeid op het platteland of in de stad
Negenenzestig procent van de respondenten verondersteld dat mensen met een stadse achtergrond meer moeite hebben met het opeten van eigen dieren. Dit blijkt ook uit de antwoorden op andere vragen. Hobbydierhouders afkomstig van het platteland, hebben minder moeite met de dood en met het slachten van een hobbydier (*s.*). Dat een niet productief dier naar het slachthuis gaat, vinden zij gewoner dan hobbydierhouders die niet van het platteland komen (*s.*)

Jonge dieren
Jonge dieren nemen een aparte plaats in bij de hobbydierhouder. Ondanks dat jonge dieren vaak moeten worden weggedaan, geslacht of worden opgegeten, geeft 68% van de respondenten aan het erg leuk te vinden af en toe jonge dieren te hebben.

4.6.5 Deelconclusie

De dood van een hobbydier wordt over het algemeen als een natuurlijk proces gezien. Toch geven de hobbydierhouders aan dat ze veel moeite doen om zieke hobbydieren te laten genezen. De meeste hobbydierhouders (70%) laten de dieren niet slachten, en slachten niet zelf, dit geldt in het bijzonder voor *kippen*- en *geitenhouders*. De meerderheid (75%) van de ondervraagden gaf aan het vlees van eigen dieren niet te eten.

4.7 Wet- en regelgeving

De hobbydierhouders zijn bevraagd op de bekendheid, naleving èn de beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van de wet- en regelgeving met betrekking tot:
1. identificatie en registratie (oormerken, registratie);
2. preventieve gezondheidszorg (21 dagen regeling, regels over vervoeren van dieren, wasplaats, reinigingsvoorschriften);
3. dierziektebestrijding (vaccinatie, ruimingen).

De hobbydierhouders van louter kippen hebben alleen de vragen in het kader van 'Dierziektebestrijding' beantwoord. Vandaar dat alleen naar aanleiding van de vragen over dierziektebestrijding een gemiddeld beeld van *alle* hobbydierhouders is afgeleid. De vragen met betrekking tot 'I&R' en 'Preventieve gezondheidszorg' zijn door de geiten-, schapen-, koeien en varkenshouders beantwoord.

Paragraaf 4.7.1 bespreekt de resultaten ten aanzien van de *bekendheid* en *naleving* van de wet- en regelgeving en paragraaf 4.7.2 bespreekt de resultaten ten aanzien van de beleving van *duidelijkheid*, *nut* en *toepasbaarheid* van de regels. Paragraaf 4.7.3 sluit af met een deelconclusie.

4.7.1 Bekendheid met en naleving van regels in relatie tot I&R, preventieve gezondheidszorg en dierziektebestrijding

Naar aanleiding van de stellingen over bekendheid met en naleving van regels in relatie tot *dierziektebestrijding* ontstaat het volgende 'overall' beeld van de hobbydierhouder:

- 53% van de hobbydierhouders is op de hoogte van de maatregelen die de overheid neemt bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte;
- 60% van de hobbydierhouders, die weleens te maken heeft gehad met een uitbraak van varkenspest, vogelpest of mond- en klauwzeer bij hen in de buurt en/of bij de eigen dieren, heeft volledig meegewerkt aan de te nemen maatregelen;
- 66% van de hobbydierhouders heeft niet te maken gehad met een uitbraak van een dierziekte (niet bij hen in de buurt en niet bij de eigen dieren);
- 34% van de hobbydierhouders is niet op de hoogte van de manier waarop de overheid vaccinatie tegen besmettelijke dierziekten in de toekomst wil toepassen;
- 18% van de hobbydierhouders is op de hoogte van de manier waarop de overheid gaat ruimen bij toekomstige besmettelijke dierziekten als MKZ (45% van de hobbydierhouders is gedeeltelijk op de hoogte).

Diersoort

In tabel 4.10 worden de meest opvallende zaken *per gehouden landbouwhuisdier* weergegeven in relatie tot bekendheid met en naleving van regels die betrekking hebben op I&R, preventieve gezondheidszorg en dierziektebestrijding. De hoogste percentages zijn weergegeven in blauw (meest positief met betrekking tot bekendheid en naleving), de laagste percentages (meest negatief met betrekking tot bekendheid en naleving) zijn weergeven in rood. Op deze manier wordt een beeld geschetst van de verschillende dierhouders ten opzichte van elkaar. In deze tabel worden de percentages weergegeven van hobbydierhouders die aangeven zich (deels) aan de regels te houden. Dit betekent dat het overige deel van de hobbydierhouders niet bekend is met de regel of de regel niet naleeft.

De vraag over de bekendheid van de regels is voorgelegd aan alle dierhouders waarvoor de desbetreffende regel geldt. De houders die aangegeven niet bekend te zijn met de regels wordt vervolgens de vraag over naleving niet voorgelegd. Dit is van belang bij de interpretatie van de percentages.

I&R

- alle houders van *koeien* zijn bekend met en houden zich geheel of gedeeltelijk aan de I&R-wet- en regelgeving. Dit verschilt significant met houders van andere diersoorten. *Geiten*- en *varkenshouders* lijken zich relatief het minst aan de I&R-wet- en regelgeving te houden.

Preventieve gezondheidszorg

- koeienhouders zijn het meest bekend met regels betreffende preventieve gezondheidszorg. *Geiten*-, *schapen*-, en *varkenshouders* zijn relatief onbekender met de regels betreffende preventieve gezondheidszorg;
- een kwart van de *geitenhouders* geeft aan zich niet te houden aan de 21-dagen regeling.

Dierziektebestrijding

- *koeien- en varkenshouders* zijn het best op de hoogte van vaccinatie in de toekomst, dit in tegenstelling tot kippenhouders (*s*.). V*arkenshouders* zijn het best op de hoogte van ruiming in de toekomst, zeker in vergelijking met kippen- en geitenhouders (*s*.).

Leeftijd
- de leeftijdsgroep 50-60 jaar lijkt het meest op de hoogte van de regels (*s.*) rondom I&R, maar de hobbydierhouders jonger dan 24 houden zich er beter aan (*s.*);
- dit beeld zien we ook terugkomen bij de 21 dagen regeling; de oudere (50-60 jaar) leeftijdscategorie is het meest bekend met de regels omtrent de 21 dagen regeling (s.), terwijl de oudste categorie (ouder dan 60 jaar) hobbydierhouders zich minder aan deze regel houdt dan de jongste hobbydierhouders (s.), met name omdat deze leeftijdscategorie significant vaker van mening is dat deze regeling niet voor hun dieren geldt;
- vooral de mensen ouder dan 60 jaar kennen de reinigingsvoorschriften.

Al dan niet georganiseerd
Leden en niet-leden van (fok)organisaties zijn met elkaar vergeleken op basis van kennis van wet- en regelgeving en de naleving hiervan. Leden van (fok)verenigingen zijn significant beter op de hoogte van de wet- en regelgeving dan hobbydierhouders die niet lid zijn van een (fok)vereniging. Betreffende de naleving van de wet- en regelgeving zijn er geen verschillen tussen leden en niet-leden van (fok)verenigingen.

4.7.2 Beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van regels

Naar aanleiding van de stellingen over het nut van regels die betrekking hebben op *dierziektebestrijding* ontstaat het volgende 'overall' beeld van de hobbydierhouder:
- 75% van de hobbydierhouders vindt de regels over vaccinatie nuttig tot zeer nuttig;
- 32% van de hobbydierhouders vindt de regels betreffende ruimingen bij uitbraken van besmettelijke dierziekten onnuttig tot zeer onnuttig.

Diersoort
In tabel 4.11 worden de meest opvallende zaken *per gehouden landbouwhuisdier* weergegeven in relatie tot duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van regels die betrekking hebben op I&R, preventieve gezondheidszorg en dierziektebestrijding. De hoogste percentages (meest positief over duidelijkheid, nut en toepasbaarheid) zijn weergegeven in blauw, de laagste percentages (meest negatief over duidelijkheid, nut en toepasbaarheid) zijn weergeven in rood. Op deze manier wordt een beeld geschetst van de verschillende dierhouders ten opzichte van elkaar.

I&R
- *koeienhouders* lijken de regels die betrekking hebben op I&R het duidelijkst te vinden (*n.s.*). Ook worden de regels over en toepasbaarheid van oormerken door koeienhouder significant nuttiger gevonden dan door houders van geiten en schapen. Varkenshouders en kippenhouders zitten er tussenin;
- de hobbydierhouders die de landbouwhuisdieren geregistreerd hebben vinden de regels over oormerken en registratie duidelijker, nuttiger en makkelijk toe te passen dan de hobbydierhouders die de dieren niet geregistreerd hebben.(s)

Preventieve gezondheidszorg

- *koeienhouders* vinden de regels die betrekking hebben op preventieve gezondheidszorg het vaakst duidelijk, nuttig en makkelijk toepasbaar. *Schapen*- en *geitenhouders* vinden deze regels het minst vaak duidelijk (n.s);
- *geitenhouders* en schapenhouders hebben de meeste problemen met het toepassen van de regels rondom preventieve gezondheidszorg (n.s).

Dierziektebestrijding

- *koeienhouders* vinden de regels over vaccinatie het nuttigst, de *schapenhouders* vinden deze het minst nuttig (*n.s.*);
- *koeienhouders* lijken de regels rond ruimingen het nuttigst te vinden, *varkenshouders* het minst nuttig (*n.s.*).

Opleidingsniveau

In het geval van opleidingsniveau is er een duidelijk onderscheid te maken naar de kennis ten aanzien van de wet- en regelgeving.-oormerken: ten opzichte van hoogopgeleiden vinden laagopgeleiden deze regels relatief duidelijk (*s.*);

- oormerken: hoogopgeleiden vinden deze regels moeilijker toe te passen dan laagopgeleiden (*s.*);
- 21 dagen regeling: relatief meer hoogopgeleiden kennen deze regels niet (*s.*). Er is geen significant verschil in uitvoering van de regels;
- vervoersdocumenten: hoogopgeleiden lijken minder op de hoogte van deze regels te zijn dan laagopgeleiden (*n.s.*);
- de verplichte centrale melding bij het vervoer van een rund naar een andere houder is significant meer bekend bij lager opgeleiden dan hoger opgeleiden. Laag opgeleiden zijn echter ook significant vaker van mening dat deze verplichting niet voor hun dieren geldt.

Overig

- de leeftijdscategorieën 50-60 en >60 zijn relatief minder overtuigd van het nut van de regels in relatie tot registratie (*ns*);
- met name de leeftijdscategorie >60 vindt de regels in relatie tot oormerken moeilijk toepasbaar. De jongste categorie hobbydierhouders geeft significant vaker aan, hun dieren correct geoormerkt en geregistreerd te hebben dan de overige leeftijdscategorieën;
- de jongste hobbydierhouders geven significant vaker aan, niet meegewerkt te hebben aan verplichte ruimingen bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte dan de hobbydierhouders ouder dan 60;
- voor enkele regels zien de georganiseerde hobbydierhouders meer het nut in dan de ongeorganiseerde hobbydierhouders;
- vrouwen zijn significant vaker van mening dat de regels betreffende I&R niet voor hun dieren geldt (*s.*).

4.7.3 Deelconclusie

De bekendheid van hobbydierhouders met wet en regelgeving varieert per regel en is afhankelijk van de gehouden diersoort. De houders van koeien en varkens zijn het best op de hoogte van de wet- en regelgeving. Ten aanzien van opleidingsniveau is er een duidelijk onderscheid te maken naar de kennis ten aanzien van de wet- en regelgeving. Laagopgeleiden geven op verschillende onderwerpen aan beter op de hoogte te zijn van de geldende wet- en regelgeving en de eventuele toekomstige plannen (vaccinatie) op dat gebied dan hoogopgeleiden. Ook geldt dat de naleving van wet- en regelgeving door hobbydierhouders varieert per regel en afhankelijk is van de gehouden diersoort. De beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van wet- en regelgeving varieert eveneens per regel en is afhankelijk van de diersoort.

Tabel 4.10 De mate waarin hobbydierhouders bekend zijn met regels en deze naleven (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

	Koeienhouders N=16		Varkenshouders N=14		Schapenhouders N=79		Geitenhouders N=116		Kippenhouders N=622	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Bekendheid met oormerken en registreren van dieren	100	16	78	14	75	79	74	116	n.v.t.	n.v.t.
Naleving oormerken en registratie (geheel/gedeeltelijk) [1]	100	16	63	11	85	59	64	86	n.v.t.	n.v.t.
Bekendheid met regels over PGZ	75	16	58	14	52	79	50	116	n.v.t.	n.v.t.
Naleving van 21 dagen regeling (geheel/gedeeltelijk) [1]	100	12	100	8	85	41	74	58	n.v.t.	n.v.t.
Bekendheid met vervoersdocumenten	82	16	58	14	66	79	59	116	n.v.t.	n.v.t.
Bekendheid met reinigingsvoorschriften	82	16	57	14	43	79	53	116	n.v.t.	n.v.t.
Wasplaats	31 (voor 15 n.v.t.)	13	0 (voor 75 n.v.t.)	8	21 (voor 38 n.v.t.)	34	10 (voor 64 n.v.t.)	61	n.v.t.	n.v.t.
Wagen schoonmaken	69	13	75	8	65	34	59	61	n.v.t.	n.v.t.
Bekendheid met maatregelen bij uitbraak…(van gehoord/kennen)	100	16	100	14	95	79	95	116	91	622
Te maken gehad met uitbraak bij eigen dieren	0	16	0	14	0	79	2	116	2	622
Te maken gehad met uitbraak in de buurt	44	16	21	14	32	79	40	116	30	622
Niet te maken gehad met uitbraak	56	16	79	14	68	79	59	116	68	622
Meegewerkt aan maatregelen bij uitbraak….(gedeeltelijk/volledig)	85	7	67	3	80	25	79	48	81	202
Bekendheid met vaccinatie in toekomst (geheel/gedeeltelijk)	80	16	79	14	60	75	54	111	50	566
Bekendheid met ruimen in toekomst (geheel/gedeeltelijk)	76	16	79	14	56	75	55	111	47	566

[1] De vraag over de naleving van de regels is alleen voorgelegd aan die dierhouders die aangegeven hebben bekend te zijn met de regels. De N kan hier dus kleiner zijn.

Tabel 4.11 De mate waarin hobbydierhouders de wet- en regelgeving als duidelijk, nuttig en toepasbaar ervaren (in %, het getal tussen haakjes geeft het percentage hob bydierhouders weer dat onvoldoende bekend is met/op de hoogte is van de achtergronden van de wet/regel). (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

	Koeienhouders		Varkenshouders		Schapenhouders		Geitenhouders		Kippenhouders	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Regels rond oormerken (zeer) duidelijk	69	16	36	11	59	59	52	86	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond registratie (zeer) duidelijk	69	16	36	11	43	59	33	86	n.v.t.	n.v.t.
21 dagen regeling (zeer) duidelijk	75	12	51	8	41	41	44	58	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond vervoer (zeer) duidelijk	69	13	50	8	48	52	34	69	n.v.t.	n.v.t.
Reinigingsvoorschriften (zeer) duidelijk	69	13	51	8	41	34	50	61	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond oormerken (zeer) nuttig	50	16	27	11	24	59	23	86	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond registratie (zeer) nuttig	69	16	27 (18)	18	49 (5)	59	36	86	n.v.t.	n.v.t.
21 dagen regeling (zeer) nuttig	50	12	50	8	26	41	26	58	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond vervoer (zeer) nuttig	46	13	63	8	41	52	39	69	n.v.t.	n.v.t.
Reinigingsvoorschriften (zeer) nuttig	62	13	38	8	32	34	41	61	n.v.t.	n.v.t.
Regels over vaccinatie (zeer) nuttig	100	16	79 (7)	14	60 (16)	75	72 (13)	111	65 (19)	566
Regels rond ruimingen bij uitbraken (zeer) nuttig	50	16	29	14	30 (11)	75	42 (10)	111	39 (17)	566
Regels rond oormerken (zeer) makkelijk toe te passen	44	16	27	11	32	59	23	86	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond registratie (zeer) makkelijk toe te passen	50	16	36	11	27	59	32	86	n.v.t.	n.v.t.
21 dagen regeling (zeer) makkelijk toe te passen	75	12	63	8	39	41	26	58	n.v.t.	n.v.t.
Regels rond vervoer (zeer) makkelijk toe te passen	62	13	51	8	31	52	25	69	n.v.t.	n.v.t.
Reinigingsvoorschriften (zeer) makkelijk toe te passen	46	13	26	8	24	34	24	61	n.v.t.	n.v.t.

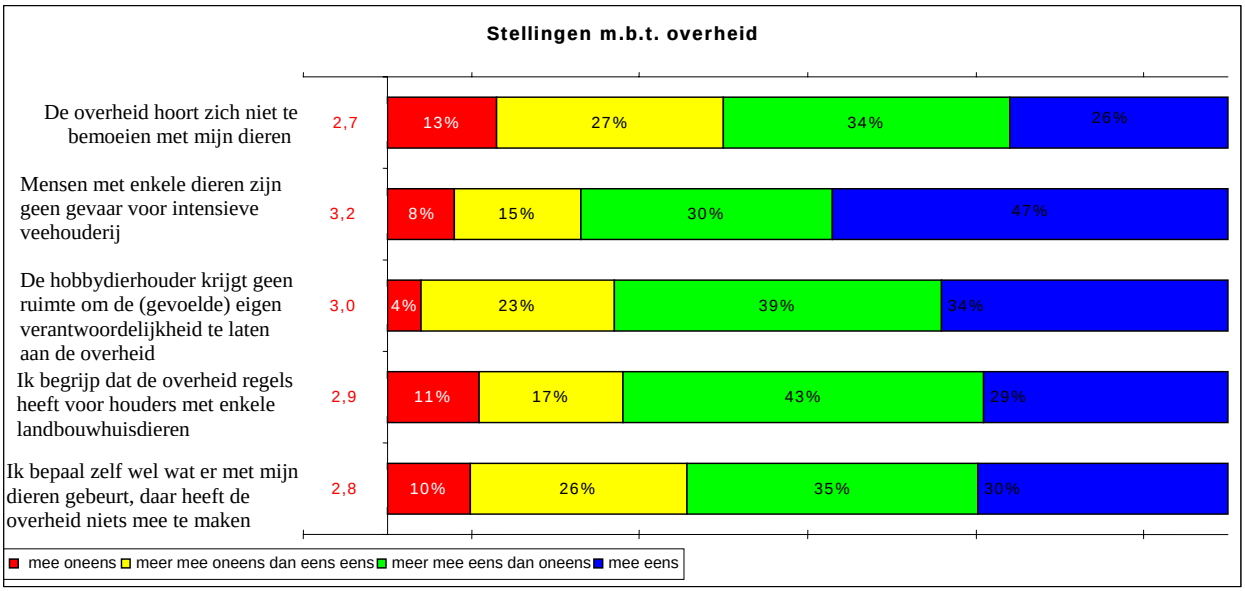
4.8 Perceptie overheid

Aan de hobbydierhouders is een aantal stellingen voorgelegd over de rol van de overheid in het algemeen, in relatie tot I&R, preventieve gezondheidszorg en dierziektebestrijding. Achtereenvolgens worden de antwoorden van hobbydierhouders op deze stellingen besproken in de paragrafen 4.8.1, tot en met 4.8.4. Paragraaf 8.5 sluit af met een deelconclusie.

4.8.1 De rol van de overheid

Uit het kwantitatieve onderzoek onder de hobbydierhouders blijkt dat:

- 60% van de hobbydierhouders vindt dat de overheid zich niet moet bemoeien met hun dieren;
- 77% van de hobbydierhouders vindt dat mensen met maar een paar dieren geen gevaar vormen voor de intensieve veehouderij;
- 73% van de hobbydierhouders vindt dat ze geen ruimte krijgen om de (gevoelde) eigen verantwoordelijkheid te laten zien aan de overheid;
- 72% van de hobbydierhouders begrip heeft voor het feit dat de overheid regels heeft voor houders met enkele hobbydieren;
- 65% van de hobbydierhouders liever zelf bepaalt wat er met hun dieren gebeurt.

Figuur 4.15 Stellingen met betrekking tot de overheid

Diersoort

- vooral koeienhouders (88%) hebben begrip voor het feit dat de overheid regels heeft voor houders met enkele hobbydieren (*ns*, in tegenstelling tot 72% van het totaal aantal hobbydierhouders);
- varkenshouders zijn het vaker dan kippen- geiten- schapen- en koeienhouders eens met de stelling dat de hobbydierhouders geen ruimte krijgt van de overheid om eigen verantwoordelijkheid te nemen (*s.*);
- varkenshouders zijn meer dan kippen- en schapenhouders van mening, dat de overheid niets met hun dieren te maken heeft. Ze bepalen zelf wel wat er met hun dieren gebeurt (*s.*).

Opleidingsniveau

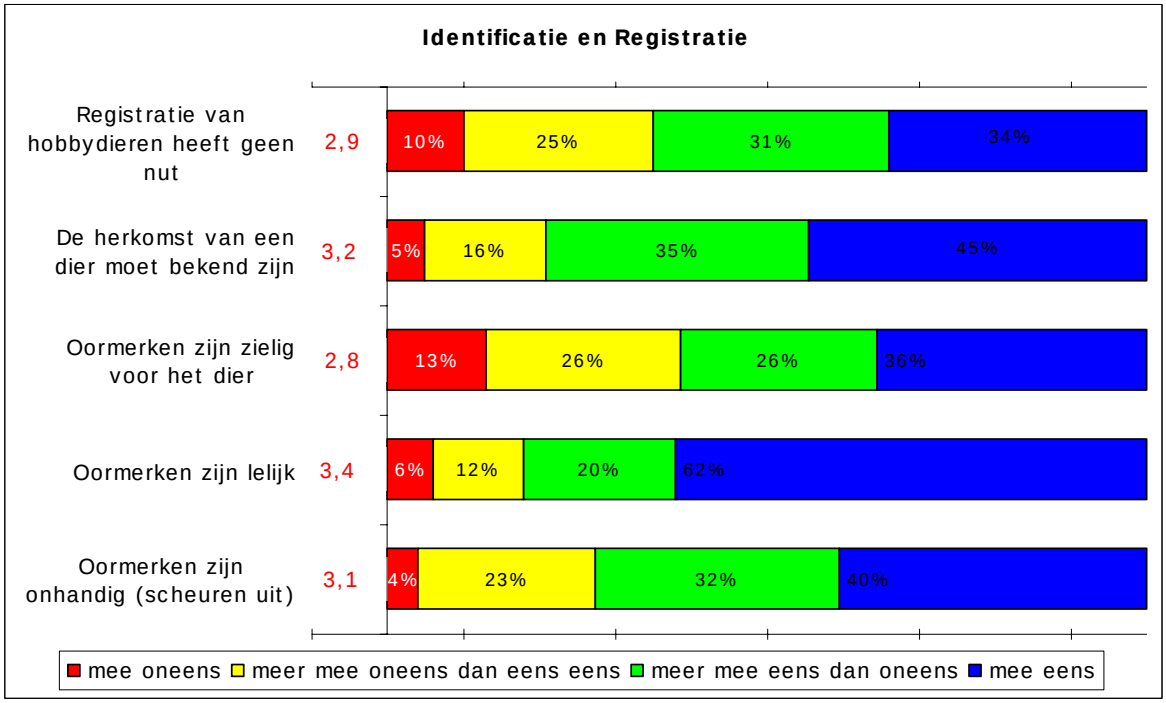
- laagopgeleiden vinden meer dan hoogopgeleiden dat de overheid zich niet moet bemoeien met hun dieren (*s.*);
- laagopgeleiden vinden meer dan hoogopgeleiden dat mensen met maar een paar dieren geen gevaar vormen voor de intensieve veehouderij (*s.*).

Overig

- van leden van (fok)verenigingen is bekend dat zij significant vaker dan niet-leden vinden dat ze geen ruimte krijgen om hun eigen verantwoordelijkheid te laten zien;
- de jongste categorie hobbydierhouders (<24 jaar) is significant minder van mening dat de overheid zich niet hoort te bemoeien met hun dieren dan de oudere hobbydierhouders.

4.8.2 I&R

Volgens 65% van de hobbydierhouders heeft de registratie van hobbydieren geen nut. Echter, 80% van de hobbydierhouders vindt wèl dat de herkomst van een dier bekend moet zijn. De overgrote meerderheid van de hobbydierhouders vindt oormerken daar geen goed middel voor gezien de lelijk- en onhandigheid ervan en omdat het zielig is voor het dier.

Figuur 4.15 Stellingen met betrekking tot I&R

Tabel 4.12 Percentage van houders eens met de stelling (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

Stellingen/Houders van…	*Kippen*	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*	*Gemiddelde.*
'Ik zie niet het nut in van registratie'	65	67	60	44	72	65
'De herkomst van het dier moet bekend zijn'	81	75	76	100	79	80
'Oormerken zijn zielig'	61	68	59	51	64	62
'Oormerken zijn lelijk'	82	87	86	94	93	82[1]
'Oormerken zijn onhandig ivm uitscheuren'	73	79	79	73	73	72
'Door I&R wordt mijn plezier ontnomen'	72	80	74	75	86	72
'Met I&R ontbreekt het aan respect voor het dier'	66	66	67	69	71	66
'I&R-wetten zijn niet te controleren'	51	52	52	37	57	51
'De kans op controle op naleving van I&R is klein	76	70	59	56	79	76
'Ik houd mijn dieren alleen op mijn erf en heb dus geen oormerken nodig	81	77	65	63	86	80
'Ik begrijp dat hobbydieren geïdentificeerd en geregistreerd moeten worden'	74	69	74	88	72	74

[1] 'Van de rest van de hobbydierhouders met dieren die oormerken zouden moeten dragen vindt ruim 80% de oormerken lelijk' (kippenhouders zijn dus niet meegenomen).

Diersoort

- *koeienhouders* vinden met 100% sterker dan het gemiddelde (80%) dat de herkomst van een dier bekend moet zijn (*ns*). Echter, 44% van de koeienhouders ziet niet het nut in van registratie. *Geitenhouders* zien met 67% het nut van registratie het minst in (*ns*);
- *geitenhouders* vinden met 68% de oormerken het meest zielig, *koeienhouders* vinden met 51% de oormerken het minst zielig (*ns*). De *varkenshouders* vinden met 93% de oormerken het lelijkst (*ns*);
- ongeveer driekwart van de varkens-, koeien-, geiten-, èn schapenhouders vinden de oormerken onhandig in verband met uitscheuren;
- driekwart van de hobbydierhouders vindt dat de overheid met de I&R-regelgeving het plezier van de hobbydierhouders ontneemt. Geitenhouders vinden dit overigens significant vaker dan kippenhouders;
- de *koeienhouders* vinden het minst dat de I&R-wetten niet te controleren zijn (*ns*);
- vooral kippen- en *varkenshouders* vinden dat de kans op controle van I&R-regelgeving klein is, de *koeienhouders* zijn hier het minst van overtuigd. Het zijn tevens vooral de *varkenshouders* die hun dieren alleen op hun erf houden en daarom denken geen oormerken nodig te hebben. Dit in tegenstelling tot schapenhouders (*s.*).

Opleidingsniveau

- hoogopgeleiden vinden meer dan laagopgeleiden de registratie van hobbydieren nuttig (*s.*);
- laagopgeleiden vinden meer dan hoogopgeleiden dat het met de I&R-regeling aan respect voor het dier ontbreekt (*s.*);
- de laagopgeleiden vinden meer dan het gemiddelde dat de I&R-wetten niet te controleren zijn (*ns*);
- laagopgeleiden vinden oormerken significant zieliger voor het dier dan hoogopgeleiden;
- ook zijn laagopgeleiden vaker van mening dat hun dieren geen oormerken nodig hebben aangezien ze op het eigen erf worden gehouden (*s.*).

Leeftijd

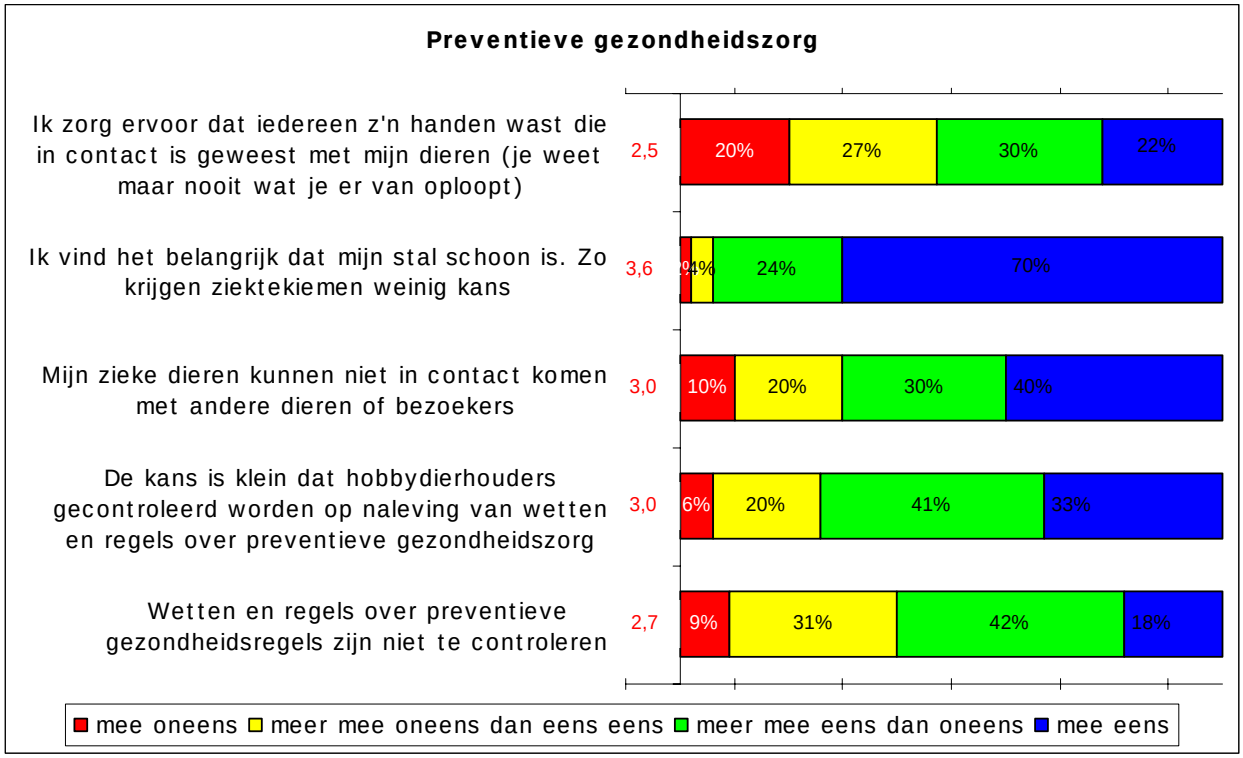
- de leeftijdscategorie <25 jaar denkt meer dan de hobbydierhouders van 25 - 50 dat de regels betreffende I&R wel te controleren zijn (*s.*). Ook zijn de oudere hobbydierhouders meer van mening dat de herkomst van een dier bekend moet zijn. Wel vinden ze de oormerken zieliger en lelijker (s.) en zij ze van mening dat de oormerken makkelijk kunnen uitscheuren (*s.*);
- hobbydierhouders die zijn opgegroeid op een boerderij, zijn minder van mening dat regels betreffende I&R niet te controleren zijn (*s.*). Ook zijn ze minder vaak van mening dat hun dieren geen oormerken nodig hebben aangezien ze alleen op het eigen erf worden gehouden (*s.*).

Al dan niet georganiseerd

Leden van (fok)verenigingen vinden significant vaker dan niet-leden dat oormerken lelijk en onhandig zijn en dat het bij I&R-regelgeving aan respect voor het dier ontbreekt.

4.8.3 Preventieve gezondheidszorg

De meerderheid van de hobbydierhouders lijkt zorgvuldig om te gaan met de regels over preventieve gezondheidszorg. Daarnaast schat de meerderheid van de hobbydierhouders de kans dat zij gecontroleerd worden op de naleving van wetten en regels over preventieve gezondheidszorg als klein in. De meerderheid vindt tevens dat wetten en regels over preventieve gezondheidszorg niet zijn te controleren.

Figuur 4.16 Stellingen met betrekking tot preventieve gezondheidszorg

Tabel 4.13 Percentage van houders eens met de stelling (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

Stellingen/Houders van…	*Kippen*	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*
'Ik laat iedereen die in contact is geweest met mijn dieren, z'n handen wassen'	54	38	39	19	42
'Ik acht de kans klein dat ik gecontroleerd wordt op de naleving van wetten en regels over PG'	75	62	57	44	86
'Ik heb er vertrouwen in dat de regels over PG zijn te controleren'	61	62	57	37	54

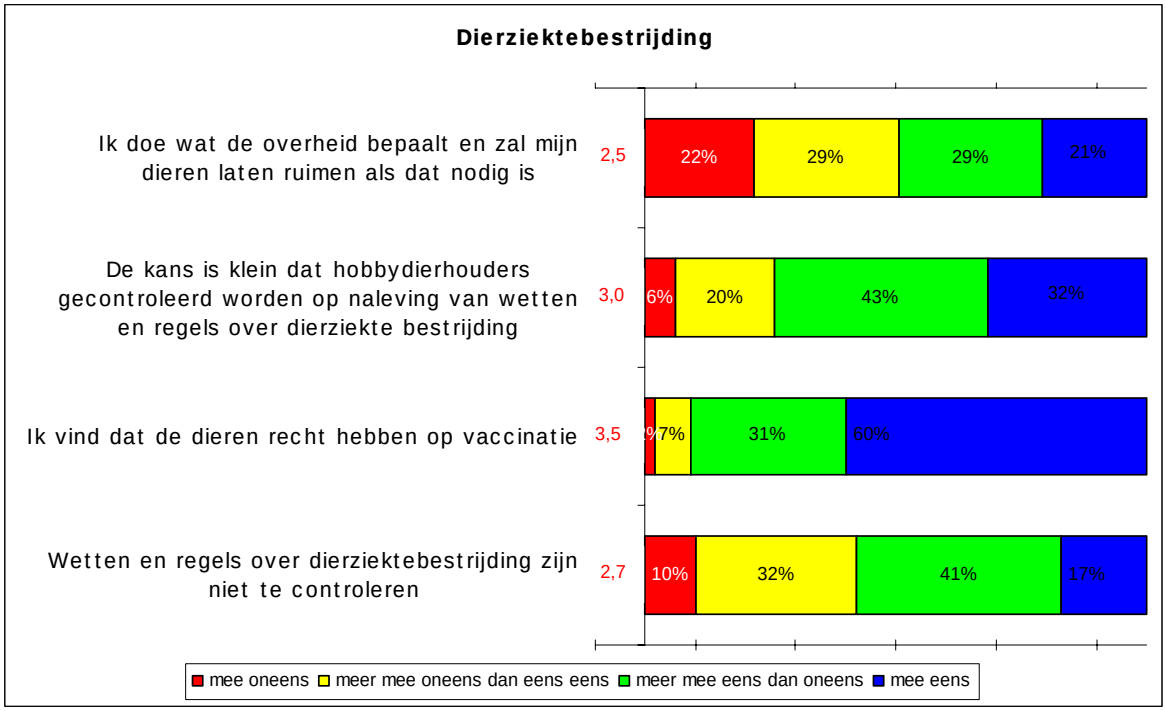
Diersoort
- bijna alle hobbydierhouders vinden dat de stal schoon moet zijn in verband met ziektekiemen. *Varkenshouders* lijken hierin het meest strikt (*n.s.*);
- kippenhouders geven significant vaker dan geiten- schapen- en koeienhouders aan, er voor te zorgen dat bezoekers hun handen wassen na contact met de dieren;
- bij 60-70% van de hobbydierhouders kunnen de zieke dieren niet in contact komen met andere dieren of bezoekers. Bij *varkenshouders* ligt dit boven de 90% (*s.*);
- vooral *varkenshouders* en kippenhouders achten de kans klein dat zij gecontroleerd worden op de naleving van wetten en regels over preventieve gezondheidszorg. *Koeienhouders* zijn hier het minst van overtuigd (*s.*).

Opleidingsniveau
- laagopgeleiden (68%) laten meer dan hoogopgeleiden (44%) ieder die in contact is geweest met dieren z'n handen wassen (*s.*);
- bijna alle hobbydierhouders vinden dat de stal schoon moet zijn i.v.m. ziektekiemen. (Varkenshouders en) laagopgeleiden lijken hierin het meest strikt (*s.*);
- bij de laagopgeleide hobbydierhouders kunnen de zieke dieren minder vaak in contact komen met andere dieren of bezoekers dan bij hoogopgeleide hobbydierhouders (*s.*);
- 69% van de laagopgeleiden vindt dat de regels omtrent PGZ niet zijn te controleren. Met deze mening wijken zij significant af van de hoogopgeleide hobbydierhouders (58%).

Overig
Hobbydierhouders die zijn opgegroeid op een boerderij, zijn minder van mening dat de regelgeving betreffende preventieve gezondheidszorg niet is te controleren (s.).

4.8.4 Dierziektebestrijding

Het belangrijkste resultaat met betrekking tot dierziektebestrijding (DZB)is dat hobbydierhouders vinden dat dieren recht hebben op vaccinatie. Daarnaast schat het overgrote deel van de hobbydierhouders de kans dat zij gecontroleerd worden op naleving van wetten en regels over dierziektebestrijding als klein in.

Figuur 4.17 Stellingen met betrekking tot dierziektebestrijding

Tabel 4.14 Percentage van houders eens met de stelling (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

Stelling/Houders van…	*Kippen*	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*
'Ik acht de kans klein dat ik gecontroleerd wordt op de naleving van wetten en regels over DZB'	75	70	64	44	72

Diersoort

- gemiddeld zegt 50% van de hobbydierhouders te ruimen als de overheid bepaalt dat dat nodig is. Van de *koeienhouders* zegt 63% dit te doen (*n.s.*);
- 55-64% van de hobbydierhouders vindt dat de wetten en regels over dierziektebestrijding niet zijn te controleren. Van de *koeienhouders* is 37% het hiermee eens.

Opleidingsniveau

- laagopgeleiden (69%) vinden meer dan hoogopgeleiden (54%) dat de regels over dierziektebestrijding niet zijn te controleren (*ns*).

4.8.5 Deelconclusie

Het beeld dat bij hobbydierhouders bestaat over de rol van de overheid is tegenstrijdig. De meeste hobbydierhouders geven aan dat de overheid zich niet moet bemoeien met de dieren én dat mensen met maar een paar dieren geen gevaar vormen voor de intensieve

veehouderij. Overigens zijn vooral laagopgeleiden deze mening toegedaan. Tegelijkertijd heeft de meerderheid er begrip voor dat de overheid regels heeft voor houders van enkele landbouwhuisdieren.

De koeienhouders vallen op door hun relatief begripvolle en positieve houding ten aanzien van de overheid. Deze groep ziet de noodzaak in van bepaalde maatregelen en laat zich hierdoor het plezier in het houden van hobbydieren niet ontnemen.

Met betrekking tot dierziektebestrijding is het belangrijkste resultaat dat hobbydierhouders vinden dat dieren recht hebben op vaccinatie. Daarnaast schat het overgrote deel van de hobbydierhouders de kans dat zij gecontroleerd worden op naleving van wetten en regels over dierziektebestrijding als klein in.

4.9 Informatievoorziening over wet- en regelgeving

In deze paragraaf beschrijven we de antwoorden van hobbydierhouders op de stellingen die betrekking hebben op informatievoorziening over wet- en regelgeving. Paragraaf 4.9.1 gaat in op de (wenselijke) bronnen van informatie over wet- en regelgeving. Paragraaf 4.9.2 beschrijft de resultaten die betrekking hebben op de mate van tevredenheid over de informatievoorziening.

4.9.1 Informatiebronnen

Tabel 4.14 geeft overzichtelijk weer of de hobbydierhouders (per diersoort) wel eens informatie hebben ontvangen van het ministerie van LNV. Hieruit blijkt dat vooral koeienhouders wel eens informatie hebben ontvangen van LNV en dat dit voor kippenhouders het minst het geval is.

Tabel 4.15 Heeft u wel eens informatie ontvangen van LNV?

Houders van….	*Ja, in %*	*Nee, in %*
Koeien	44	56
Schapen	37	63
Geiten	25	75
Varkens	21	79
Kippen	13	87

De dierenarts blijkt de belangrijkste bron van informatie voor alle hobbydierhouders. Zie tabel 4.16.

Tabel 4.16 Bron van informatie over wet- en regelgeving

Kippen	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*
1. Dierenarts	1. Dierenarts	1. Dierenarts	1. Dierenarts	1. Dierenarts
2. TV	2. Collega's	2. Collega's	2. Collega's	2. TV
3. Dierenwinkel	3. TV	3. Internet	3. GD	3. Collega's
3. Collega's	4. Internet	4. Vaktijdschr.	3. Vaktijdschr.	3. Vaktijdschr.
5. Internet	5. Vaktijdschr.	5. Veehandelaar	5. TV	5. Dierenwinkel
6. Vaktijdschr.	6. Dierenwinkel	6. TV	5. Internet	6. GD
8. GD	7. GD	7. GD	5. Dierenwinkel	6. Internet
8. Veehandelaar	8. Veehandelaar	8. Dierenwinkel	8. Veehandelaar	8. Veehandelaar

Opleidingsniveau

- laagopgeleiden maken significant meer gebruik van de dierenarts als informatiebron (67%) dan hoogopgeleiden (46%). Hoogopgeleiden verzamelen meer informatie via internet (*s.*) en vaktijdschriften (*s.*).

Koeienhouders raadplegen gemiddeld de meeste informatiebronnen, namelijk 4.6. *Varkens*- en *geitenhouders* volgen met gemiddeld 3 informatiebronnen. *Schapenhouders* raadplegen gemiddeld 2.9 informatiebronnen en de *kippenhouders* sluiten de rij met gemiddeld 2.5 informatiebronnen. Overigens gebruiken jongeren gemiddeld minder informatiebronnen dan ouderen en zijn hoogopgeleiden bereid om vanuit meer informatiebronnen hun informatie over wet- en regelgeving te verkrijgen (2.0 bronnen per respondent). Bij laagopgeleiden is dit 1.7. Voor beide groepen is internet het belangrijkst. 65% van de hoogopgeleiden en 49% van de laagopgeleiden koos hiervoor.

De hobbydierhouders zijn tevens gevraagd naar de wijze waarop zij geïnformeerd zouden willen worden over wet- en regelgeving. Vooral het internet en de dierenarts blijken wenselijke bronnen van informatie over wet- en regelgeving te zijn (zie tabel 4.17).

Tabel 4.17 Wenselijke bronnen van informatie

Kippen	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*
1. Internet	1. Internet	1. Internet	1. Internet	1. Dierenarts
2. Dierenarts	1. Dierenarts	2. Dierenarts	1. Dierenarts	2. Info 1e dier
3. Info 1e dier[1]	3. Vaktijdschr.	3. Vaktijdschr.	3. Inforeg LNV[2]	3. Internet
4. Vaktijdschr.	4. Inforeg LNV[2]	4. Inforeg LNV[2]	5. Info 1e dier	4. Vaktijdschr.
5. Inforeg[2] LNV[2]	5. Info 1e dier	5. Info 1e dier	5. Vaktijdschr.	5. Inforeg LNV[2]

[1] Informatiepakket bij aanschaf van het eerste dier
[2] Informatiepakket bij registratie dier bij LNV

Leeftijd

- jonge hobbydierhouders (<24 jaar) kiezen significant vaker voor vaktijdschriften dan de categorie 35-49 jaar;
- oudere hobbydierhouders (>60jaar) willen graag geïnformeerd worden via verenigingen (*s.*);

- de jonge hobbydierhouders voelen meer voor een informatiepakket bij de aanschaf van een eerste dier dan oudere hobbydierhouders (*s.*).

Opleidingsniveau
- hoger opgeleiden voelen meer voor een informatiepakket bij de aanschaf van een eerste dier of informatiebijeenkomsten dan laagopgeleiden (*s.*).

Overig
- mannen zijn enthousiaster over Internet als informatiebron dan vrouwen (s.);
- vrouwen voelen meer voor een informatiepakket bij aanschaf van een eerste dier dan mannen (*s.*);
- hobbydierhouders die op een boerderij zijn opgegroeid hebben meer behoefte aan informatie via vaktijdschriften dan hobbydierhouders die niet op een boerderij zijn opgegroeid (*s.*). Zij kiezen weer vaker voor Internet of een informatiepakket bij de aankoop van een eerste dier dan hobbydierhouders afkomstig van een boerderij (*s.*).

4.9.2 Mate van tevredenheid over informatie

De helft van de hobbydierhouders vindt de informatie over wet- en regelgeving *duidelijk* en de helft vindt dit niet[1]. Grootste bron van onduidelijkheid is dat men de informatie *onlogisch* vindt, daarna volgt *moeilijk taalgebruik* (zie tabel 4.18). Overigens vinden laagopgeleiden (26%) de informatie significant lastiger te begrijpen door het moeilijke taalgebruik dan hoger opgeleiden (14%).

Tabel 4.18 Percentage van houders eens met de stelling (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

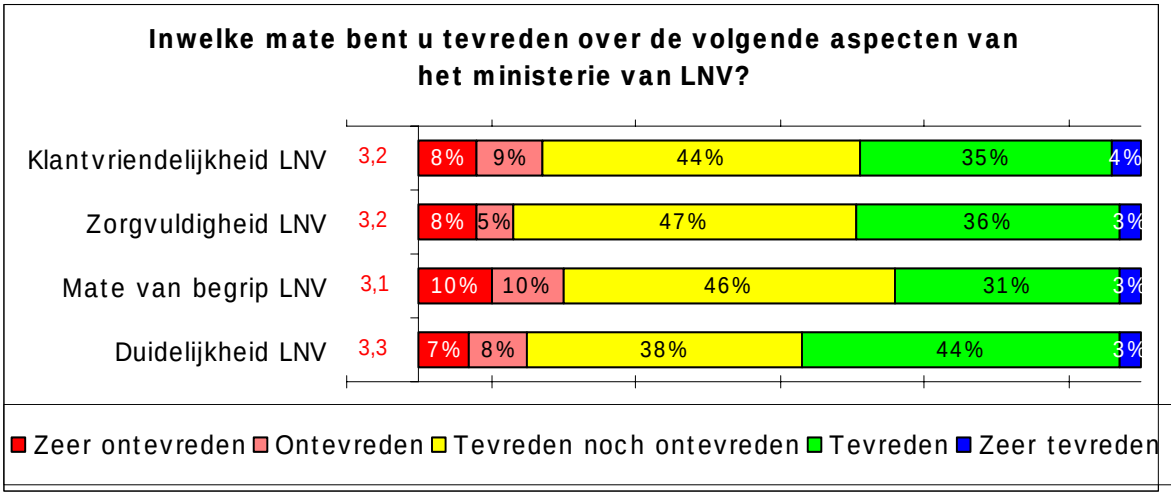
Stellingen/Houders van…	*Kippen*	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*
'Informatie over wet- en regelgeving is duidelijk voor mij'	47	47	46	63	57
'Informatie is vaak niet logisch voor mij'	32	36	37	13	29
'Vanwege het moeilijke taalgebruik begrijp ik de informatie vaak niet'	14	16	18	19	14

Meer dan de helft van de hobbydierhouders is ontevreden over de *manier* waarop de informatie is verkregen. Het kostte deze hobbydierhouders veel tijd en/of moeite om de informatie te achterhalen. Voor de hobbydierhouders van alle diergroepen geldt overigens ongeveer hetzelfde percentage. Kippenhouders hebben het minst vaak informatie van LNV gekregen (*s.*). De oudere hobbydierhouders zijn het meest tevreden (*s.*).

Hobbydierhouders die op een boerderij zijn opgegroeid, zijn meer tevreden over de manier waarop men informatie heeft verkregen (*s.*).

[1] Als we specifiek kijken voor direct van LNV ontvangen informatie dan zien we dezelfde verdeling. De helft van de 129 hobbydierhouders die aangeven via de LNV internetsite informatie te hebben verkregen en van de 21 houders die telefonisch of schriftelijk informatie van LNV ontvangen hebben vindt de informatie duidelijk, de andere helft niet.

De grootste groep hobbydierhouders is noch tevreden, noch ontevreden over de klantvriendelijkheid, zorgvuldigheid en duidelijkheid van het ministerie van LNV (zie figuur 4.18). De mate van begrip van LNV wordt het meest negatief gewaardeerd door de hobbydierhouders. Koeienhouders lijken over het algemeen nog het meest tevreden (*ns*).

Figuur 4.18 Mate van tevredenheid door LNV

4.10 Algemene communicatiekanalen

Aan de hobbydierhouders is een aantal vragen over de communicatiekanalen voorgelegd. Achtereenvolgens komen in deze paragraaf aan de orde: aankoopkanaal van voer, tijdschriften en televisieprogramma's. Allereerst beschrijven we een aantal antwoorden van hobbydierhouders op stellingen over potentiële communicatiekanalen (zie tabel 4.19).

Tabel 4.19 Percentage van houders eens met de stelling (het 'meest positieve' percentage is in het blauw weergegeven, het 'meest negatieve' percentage is in het rood weergegeven)

Stellingen/Houders van…	*Kippen*	*Geiten*	*Schapen*	*Koeien*	*Varkens*
'Ik bezoek weleens een tentoonstelling of dierenshow'	22	28	22	38	29
'Ik ben lid van een fokvereniging' (% waarvan actief lid tussen haken)	13 (5)	21 (8)	23 (3)	38 (13)	21 (0)
'Ik heb een UBN' (% weet niet tussen haakjes)	7 (10)	25 (20)	37 (19)	63 (19)	36 (14)
'Mijn dieren hebben oormerken in'	nvt	36	57	94	36

De koeienhouders bezoeken het vaakst wel eens een tentoonstelling of dierenshow (*ns*) en zijn het vaakst lid van een fokvereniging (significant verschil met kippen- en schapenhouders). Daarnaast zijn het vooral de koeienhouders die een UBN-nummer hebben en ervoor zorgen dat hun dieren een oormerk in hebben (significant verschil met houders van andere diersoorten). Kippenhouders blijven wat het UBN-nummer betreft het vaakst in ge-

breke. Echter, dit is niet verbazingwekkend, aangezien UBN-nummers louter verplicht zijn voor houders van runderen, varkens, geiten en schapen en niet voor pluimvee[1]. Bij 6% van de koeienhouders, 18% van de schapenhouders en 16% van de geitenhouders hebben de dieren de oormerken niet in, maar hebben de houders ervan de oormerken wel in huis. De belangrijkste reden om de oormerken niet in te doen, is omdat men het niet nodig vindt (31%). 22% van de geitenhouders, 13% van de schapenhouders en 21% van de varkenshouders zijn van mening dat hun dieren niet geregistreerd hoeven te worden.

4.10.1 Aankoopkanaal van voer

Bij de welkoop/boerenbond winkels wordt door de meeste hobbydierhouders het voer gekocht. Koeien- en varkenshouders lijken het meest voor de veevoederhandelaar te kiezen (zie tabel 4.20).

Tabel 4.20 Aankoopkanaal van voer

Kippenhouders	*Geitenhouders*	*Schapenhouders*	*Koeienhouders*	*Varkenhouderss*
1. Welkoop	1. Welkoop	1. Welkoop	1. Veevoerhandel	1. Veevoerhandel
2. Dierenwinkel	2. Veevoerhandel	2. Veevoerhand.	2. Welkoop	2. Welkoop
3. Veevoerhandel	3. Dierenwinkel	3. Dierenwinkel	3. Dierenwinkel	2. Dierenwinkel

NB1: Veevoerhand.= veevoerhandelaar
NB2: Voor 'Welkoop' kan ook 'Boerenbond winkels' gelezen worden.

4.10.2 Tijdschriften

Een groot aantal respondenten leest geen van de bedoelde tijdschriften. Boerderij en Landleven lijken het meest gelezen te worden (zie tabel 4.21).

[1] Kippenhouders die aangeven dat ze een UBN-nummer hebben, hebben deze daarom in verband met de schapen of geiten die ze houden.

Tabel 4.21 Tijdschriften die door hobbydierhouders gelezen worden

Tijdschrift	kippen (n=622)	Tijdschrift	geiten (n=116)	Tijdschrift	schapen (n=79)	Tijdschrift	koeien (n=16)	Tijdschrift	varkens (n=14
geen van deze	46%	geen van deze	35%	Landleven	32%	Boerderij	69%	geen van deze	43%
Hart voor dieren	27%	Landleven	28%	Boerderij	29%	De Hoefslag	38%	Boerderij	29%
Boerderij	16%	Boerderij	26%	geen van deze	29%	Landleven	31%	Dier	29%
Landleven	15%	Hart voor dieren	22%	Schaap	28%	Oogst	25%	Landleven	21%
Buitenleven	10%	De Hoefslag	14%	Hart voor dieren	19%	Buitenleven	19%	Hart voor dieren	21%
De Hoefslag	9%	Buitenleven	13%	De Hoefslag	16%	Hart voor dieren	19%	Dierenpraktijken	21%
Hondenmanieren	9%	Oogst	9%	Buitenleven	13%	geen van deze	19%	De Hoefslag	21%
Dier	5%	Schaap	8%	Oogst	11%	Schaap	6%	Hondenmanieren	21%
Kattenmanieren	5%	Pluimveehouderij	8%	Hondenmanieren	9%	Woef	0%	Oogst	7%
Pluimveehouderij	5%	Hondenmanieren	7%	Dier	5%	Over dieren	0%	Over dieren	7%
Oogst	4%	Levende have	6%	Pluimveehouderij	5%	Levende have	0%	Pluimveehouderij	7%
Schaap	4%	Dier	4%	Levende have	4%	Klein dier/Avicultura	0%	Kattenmanieren	7%
Over dieren	4%	Woef	4%	Woef	1%	Dier	0%	Buitenleven	0%
Dierenpraktijken	4%	Over dieren	3%	Over dieren	1%	Dierenpraktijken	0%	Woef	0%
Woef	3%	Dierenpraktijken	3%	Dierenpraktijken	1%	Hondenmanieren	0%	Schaap	0%
Levende have	2%	lein dier/Avicultura	3%	lein dier/Avicultura	1%	Kattenmanieren	0%	Levende have	0%
dein dier/Avicultura	2%	Kattenmanieren	3%	Kattenmanieren	1%	Pluimveehouderij	0%	lein dier/Avicultura	0%

4.10.3 Televisieprogramma's

Het TV-programma 'Dieren op spreekuur' wordt het meest bekeken door de hobbydierhouders (zie tabel 4.22).

Tabel 4.22 Televisieprogramma's die hobbydierhouders zien

Programma	*Percentage (n=682)*
Dieren op spreekuur	45
Alle dieren tellen mee	38
Dierenpark Artis	15
Rangers	9
Beestig	4
Geen van deze	40

Alle genoemde TV programma's worden door de laagopgeleiden beter bekeken dan door de hoogopgeleiden. De leeftijdscategorieën 50-60 jaar en >60 jaar kijken meer naar 'Alle dieren tellen mee' ten opzichte van de jongere generaties (*s.*). 'Rangers' en 'Beestig' worden binnen deze leeftijdscategorieën helemaal niet bekeken.

ALLEEN
DIO. AFBR.B
KLIKO
AFSCHEID

5. Discussie

Na de beschrijving van de kwalitatieve en kwantitatieve resultaten in respectievelijk hoofdstuk 3 en 4 worden deze resultaten in dit hoofdstuk in een breder perspectief geplaatst. In paragraaf 5.1 wordt eerst beschreven in hoeverre het gelukt is om de doelgroep te bereiken. Paragraaf 5.2 reflecteert op de gehanteerde onderzoeksmethoden. Paragraaf 5.3 beschrijft welke interessante verschillen er gevonden zijn tussen de resultaten van het kwalitatieve onderzoek en de resultaten van het kwantitatieve onderzoek alsook mogelijke verklaringen voor de geconstateerde verschillen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een concluderende reflectie op het onderzoek in paragraaf 5.4.

5.1 Bereiken van de doelgroep

Dit onderzoek onderscheidt zich ten opzichte van andere onderzoeken in Nederland, voorzover bekend bij de onderzoekers, doordat de hobbydierhouders zelf aan het woord zijn geweest zowel in een kwalitatieve setting als in een kwantitatieve setting. Of het in deze onderzoeksopzet gelukt is om de vooraf gedefinieerde doelgroep[1] aan het woord te laten, wordt uiteengezet in deze paragraaf.

Tijdens het werven van deelnemers voor de creatieve sessies is het lastig gebleken de doelgroep van het onderzoek te bereiken. Zie bijlage 2 voor nadere toelichting op de wervingsinspanningen.

De deelnemers aan de creatieve sessies kunnen als volgt omschreven worden:

- relatief weinig deelnemers (21%) hebben de dieren niet geregistreerd, en voor 11% geldt dat registratie niet van toepassing is of deels de dieren geregistreerd hebben. Overwegend blijken de deelnemers zich bewust van de regelgeving die op hen van toepassing is. Een kleine minderheid was nauwelijks tot niet op de hoogte van de regelgeving in relatie tot deze hobby. Daarbij moet opgemerkt worden dat een enkeling in tweede instantie aangaf meer weet te hebben van regels dan men in eerste instantie wilde toegeven;
- het grootste deel van de deelnemers (74%) is niet lid van een fok-, stamboek- of belangenvereniging;
- de meerderheid van de hobbydierhouders is woonachtig in een landelijk gebied. Dit betekent dat er relatief weinig deelnemers in een stedelijke omgeving wonen;

Uit deze omschrijving blijkt dat het in het kwalitatieve deel van dit onderzoek beperkt is gelukt om de niet geregistreerde hobbydierhouder te ondervragen. De deelnemers aan de creatieve sessies zijn slechts gedeeltelijk te beschrijven als de 'onbewuste hobbyboer' en de 'onbewuste hobbystedeling', zoals beschreven in 2.1.1.

[1] Doelgroep: gedefinieerd als hobbydierhouders van enkele landbouwhuisdieren (kippen, geiten, schapen, varkens en koeien) die bij voorkeur de dieren niet geregistreerd hebben en niet lid zijn van een (fok)vereniging, beschreven als zeer moeilijk bereikbaar.

Voor het kwantitatieve onderzoek lijkt de ondervraagde groep hobbydierhouders meer op de van te voren beoogde doelgroep:

- een redelijk groot deel van de houders heeft de dieren niet geregistreerd (houders van varkens 64%, geiten 47%, schapen 25% en koeien 0%);
- de meerderheid van de respondenten is niet lid van een vereniging (86%);
- de meeste respondenten wonen in landelijk gebied.

5.2 Reflectie op de gehanteerde onderzoeksmethodes

Het verkennen van de belevingswereld van de hobbydierhouders in zowel de rationele als emotionele variabelen is invulling gegeven door creatieve sessies. Het karakter van een creatieve sessie ofwel groepsdiscussie waar gebruik is gemaakt van projectieve technieken, kan enig effect hebben op de resultaten zoals die gevonden zijn. Ten eerste vind er een selectie van een specifieke groep hobbydierhouders plaats. De deelnemers aan een groepsdiscussie kunnen gekarakteriseerd worden als een iets actievere groep van hobbydierhouders, zij zijn immers bereid om tijd vrij te maken om mee te werken aan een workshop over hun hobby. Ten tweede kunnen er tijdens de groepsdiscussie allerlei groepsprocessen plaatsvinden. Hier is in de opzet van de sessies weliswaar rekening mee gehouden en ook de discussieleiders zijn hierop alert geweest, maar toch is niet helemaal te voorkomen. Er kan hierbij gedacht worden aan effecten van individuele kenmerken zoals bijvoorbeeld dominantie en sociale aspecten. Bovendien kan door herkenning en erkenning bij de deelnemers een onderwerp uitvergroot de aandacht krijgen. In het kader van dit onderzoek was het persoonlijk contact met de hobbydierhouder waardevol omdat er in deze setting ruimte was voor het uiten van gevoelens en emoties.

Om te toetsen hoe de inzichten uit het kwalitatieve onderzoek gelden voor een grotere groep van hobbydierhouders is een vragenlijst ingezet. Op deze wijze is het mogelijk een representatieve groep van hobbydierhouders te benaderen over de meest relevante onderwerpen. Uit respect voor de respondent is het noodzakelijk dat de verwachte tijdsduur voor het invullen van de vragenlijst maximaal 20 minuten is. Dit betekent dat er een selectie van te toetsen inzichten uit het kwalitatief onderzoek heeft plaatsgevonden. Tevens moeten we ons realiseren dat het lastig is om middels een vragenlijst inzicht te krijgen in de mate waarin gevoelens en emoties een rol spelen. Bovendien is niet altijd duidelijk waarom bepaalde antwoorden gegeven zijn omdat er geen direct contact is met de hobbydierhouder.

5.2.1 Reflectie op kwalitatief onderzoek (creatieve sessies)

De deelnemers aan de creatieve sessies zijn personen die bereid waren om mee te werken aan een workshop over hun hobby. Ondanks dat deze hobbydierhouders mogelijk iets actiever zijn wat betreft hun hobby, toch bestaat het vermoeden dat deze deelnemers een redelijk volledig beeld hebben gegeven over de variabiliteit van de aspecten gerelateerd aan de onderwerpen die aan de orde zijn geweest. Zo blijken bijvoorbeeld de in de creatieve sessies naar voren gekomen motieven van hobbydierhouders overeenkomstig de literatuur.

Het laten kiezen van en associëren op basis van ansichtkaarten door de deelnemers heeft over het algemeen goed gefunctioneerd. Op deze wijze werden de deelnemers ondersteund bij het expliciteren van hun ideeën en emoties bij een onderwerp. Door niet direct te vragen naar bijvoorbeeld de motieven voor het houden van landbouwhuisdieren hebben we, zo is onze inschatting, de intuïtie en emoties van de deelnemers beter weten aan te spreken waardoor er meer inzicht is verkregen in de achtergronden van opvattingen van een aantal hobbydierhouders. Bovendien vonden de deelnemers het prettig om op deze 'andere' manier bezig te zijn met het onderwerp.

De onderzoekers hebben op een aantal momenten afgeweken van het draaiboek (zie bijlage 3). Dit was op momenten waarop bleek dat er onvoldoende animo bleek te zijn om bijvoorbeeld een tekening over een bepaald thema te maken. Sommige deelnemers voelden zich niet zeker over hun competenties in deze, anderen meenden dat het thema van de workshop een 'te serieus' onderwerp was om er op deze luchtige, kinderlijke manier mee om te gaan. Vanzelfsprekend hebben de onderzoekers respect getoond voor deze signalen uit de groep en hebben zij derhalve in die gevallen de aanpak van de workshop aangepast op deze reacties van de deelnemers. Tijdens workshops waar wel voldoende bereidheid was om te tekenen, leverde het raden van elkaars thema's en filosoferen over wat de tekenaar wilde uitdrukken met de tekening, vaak een leuke en vruchtbare discussie op. Soms kwamen deelnemers dan beter uit de verf dan eerder tijdens de workshop.

Het associëren (rondom de perceptie van de overheid) op antoniemen, woorden met een tegengestelde betekenis, leverde soms te weinig op. De onderzoekers hebben hiervan geleerd dat op deze wijze associëren van mensen vereist dat ze op een hoog abstractie niveau kunnen denken en het moeten durven om zeer vrij te associëren. Dit vond een deel van de deelnemers moeilijk.

Een ander opvallend punt is dat het erop lijkt dat beelden die de deelnemers hebben bij de politiek, de overheid, overheidsorganisaties, beleid, naleving en sanctionering, continu door elkaar heen lopen. Om dit te voorkomen is een discussie in dit kader duidelijk gericht en ingericht.

Tijdens de sessies bleek ook dat de deelnemers onderlinge invloed op elkaar hebben. Dit kwam duidelijk naar voren tijdens de discussie over de beleving van de overheid. Er werden negatieve ervaringen uitgewisseld die vervolgens reacties en emoties opriepen. Deze onderlinge invloed is niet alleen negatief maar ook positief van aard. De hobbydierhouders spraken met veel enthousiasme en betrokkenheid (passie zelfs) over hun hobby.

5.2.2 Reflectie op kwantitatief onderzoek (vragenlijst uitgezet via internet)

In dit project is het uitzetten van een vragenlijst via internet een nuttige activiteit geweest. Het bleek een interessante mogelijkheid om dichter bij de daadwerkelijke doelgroep te komen.

In het onderdeel over de basale sociale behoeften zijn stellingen geformuleerd met termen die gevoelens uitdrukken die herkenbaar kunnen zijn voor hobbydierhouders. Elementen van gevoelens in de stellingen maakt dat hoger opgeleiden zich mogelijk minder goed herkennen in het beeld dat de stelling schetst. Dit beeld leeft ook bij Motivaction: hoger opgeleiden scoren minder op de uitersten van de schaal van dergelijke stellingen dan lager opgeleiden.

Bij de interpretatie van de resultaten van het kwantitatief onderzoek is niet te achterhalen welk dier men in gedachten heeft gehad bij het invullen van de vragenlijst. In de vragenlijst zijn respondenten herhaaldelijk gevraagd om bij de beantwoording van de vragen de landbouwhuisdieren in gedachten te nemen. Echter, veel hobbydierhouders zijn tevens in het bezit van gezelschapsdieren. De vraag is daarom of zij daadwerkelijk de landbouwhuisdieren in gedachten hebben gehad bij het beantwoorden van de vragen.

5.3 Verschillen tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek

5.3.1 Vervulling van basale sociale behoeften en de motieven van hobbydierhouders

Uit het kwantitatief onderzoek blijkt dat de meerderheid van de hobbydierhouders zich in meer of mindere mate herkent (dit varieert per gehouden diersoort) in de stelling dat met het houden van dieren meerdere van hun basale sociale behoeften worden vervuld. Van alle hobbydierhouders die tot de doelgroep behoren geven varkenshouders aan dat ze zich het meest te herkennen in deze stelling , terwijl kippenhouders zich hier het minst in herkennen. Dit sluit aan bij het beeld dat tijdens de creatieve sessies naar voren kwam dat kippen ten opzichte van andere landbouwhuisdieren in dit geval varkens, koeien, geiten en schapen een 'lagere' positie innemen.

Uit het kwantitatief onderzoek komt verder naar voren dat ontspanning en praktische redenen belangrijke motieven zijn voor het houden van hobbydieren. Ook uit de creatieve sessies bleek dat deze onderdelen van zelfvoorziening zoals bijvoorbeeld de eieren, het vlees en de wol voor veel hobbydierhouders prettige bijkomstigheden van het houden van hobbydieren zijn. Uit het kwantitatief onderzoek blijkt dat het houden van hobbydieren evenwel ook veel emotionele waarde heeft voor de meeste hobbydierhouders naast deze praktische waarde Dit kwam tijdens het kwalitatieve onderzoek ook naar voren in het kader van de discussie over het wel of niet eten van vlees van de eigen landbouwhuisdieren. Tijdens de sessies viel op dat een groot deel van de hobbydierhouders het vlees eet van de eigen dieren. Uit het kwantitatief onderzoek blijkt echter dat slechts 25% van de hobbydierhouders het vlees van eigen dieren eet. Dit verschil in kwalitatieve en kwantitatieve resultaten kan veroorzaakt zijn doordat we tijdens de sessies vaker te maken hadden met deelnemers die relatief vaak te maken hadden met een teveel aan dieren, niet meer productieve dieren die weggedaan werden of afscheid namen van dieren in verband met fokken. Dit beeld wijkt af van de resultaten van het kwantitatief onderzoek; hier blijkt dat het overgrote deel van de hobbydierhouders (86%) het dier houdt totdat het overlijdt aan ouderdom of ziekte. In dit laatste geval is de kans groot dat de band met het dier hechter is, waardoor men mogelijk niet overgaat tot het eten van het vlees.

Opvallend is dat de mate waarin het motief 'het doet mij denken aan hoe het leven vroeger was' tijdens de creatieve sessies naar voren kwam niet overeenkomt met het lage belang dat de meerderheid van de hobbydierhouders aan dit motief toekent, getuige de resultaten van het kwantitatief onderzoek. Dit heeft mogelijk te maken met de specifieke groep van hobbydierhouders die meedeed aan de creatieve sessies en ook de invloed van de deelnemers op elkaar tijdens de discussies.

Tijdens de creatieve sessies is op verschillende manieren aan de orde gekomen dat mensen opgegroeid in de stad hierdoor gevormd zijn. Dit zogenaamde 'stads bloed', maakt

dat deze mensen anders tegen dieren aankijken dan mensen die op het platteland en/of op de boerderij zijn opgegroeid. Deze beleving is volgens de hobbydierhouders in een latere fase van het leven zeer moeilijk te veranderen. 'Stads bloed' blijkt bijvoorbeeld de partner of het kind van hobbydierhouders in de weg te (blijven) staan om de stap te zetten naar het (zelf) slachten en/of opeten van de eigen dieren. Dit kwam ook naar voren in het kwantitatief onderzoek. Er is bijvoorbeeld een duidelijk verschil tussen mensen opgegroeid op de boerderij en mensen niet opgegroeid op de boerderij.

5.3.2 Bewondering voor de natuur en onvrede over de huidige samenleving

Er zijn tijdens de creatieve sessies een tweetal houdingen naar voren gekomen die het concretere niveau van de motieven overstijgen. Met andere woorden; hobbydierhouders kunnen op het niveau van de motieven verschillende accenten leggen terwijl ze wel op dezelfde golflengte zitten als het gaat om hun attitude ten aanzien van het houden van landbouwhuisdieren. Er zijn twee houdingen te onderscheiden bij de deelnemers aan de sessies. Dit sluit echter niet uit dat er meer houdingen te herkennen zijn bij hobbydierhouders.

Ten eerste komt tijdens de creatieve sessies herhaaldelijk naar voren dat de hobbydierhouders een diepgevoelde bewondering en respect voor de natuur hebben. Dit speelt een belangrijke rol bij hun hobby. Deze hobbydierhouders willen (door hun dieren) dicht(er) bij de natuur leven. Of zoals een hobbydierhouder het zei: 'Terug naar de basis, in de grond wroeten, melken van geiten.' En weer een andere hobbydierhouder: 'In de natuur heb je geen getut van regels en mensen'.

Ten tweede werden tijdens de creatieve sessies elementen genoemd die doen vermoeden dat de wens te willen leven met dieren in een aantal gevallen voortkomt uit hetgeen mensen in toenemende mate missen in hun interactie met andere mensen in het bijzonder en in de samenleving als geheel. Veel hobbydierhouders geven bijvoorbeeld aan dat ze het mooi vinden om te zien hoe de dieren met elkaar omgaan, dat ze alert zijn op gevaar en elkaar waarschuwen als er gevaar is. Enkele uitspraken zijn: 'Ze komen voor elkaar op.', 'Dieren kennen geen politiek.', 'Met de dieren vorm ik mijn eigen knusse, afgesloten wereldje.' Waarschijnlijk zijn dit eigenschappen die bij mensen gemist worden. Dieren hebben de vrijheid bij de hobbydierhouder, wat de hobbydierhouders over het algemeen prettig vinden om te aanschouwen. Hoe deze houdingen vertegenwoordigd worden bij een grotere groep van hobbydierhouders is vanwege de beperkte ruimte voor vragen in de vragenlijst, niet nader onderzocht in het kwantitatief onderzoek.

5.3.3 Afscheid van het dier

In de creatieve sessie werden verschillende redenen genoemd waarom de hobbydierhouder afscheid kan (moet) nemen van het dier. Uit het kwantitatief onderzoek blijkt dat het overlijden als gevolg van ziekte of ouderdom veruit het meeste voorkomt bij hobbydierhouders. Het afscheid nemen wordt verschillend ervaren, afhankelijk van de diersoort en leeftijd van het dier. Respectvol omgaan met ofwel een dierwaardig einde zijn belangrijke issues voor de hobbydierhouder. Dat dit belangrijk is voor de hobbydierhouders kan in verband gebracht worden met het feit dat dankzij de hobby meerdere basale sociale behoeften vervuld worden, zoals bijvoorbeeld 'bevestiging' en 'het kunnen verzorgen'. Dat de dieren een goed

leven gehad hebben is uiteindelijk een troost voor de hobbydierhouders wanneer ze afscheid nemen van het dier.

5.4 Perceptie van de overheid en be- en naleving wet- en regelgeving

Bij de interpretatie van de percentages hobbydierhouders die bekend zijn met de verschillende regels is het van belang te realiseren dat hier sprake kan zijn van strategische antwoordtendenties. Dat wil zeggen dat een deel van de respondenten aan heeft gegeven niet op de hoogte te zijn van de regels waarmee ze *eigenlijk* aan willen geven dat ze vinden er onvoldoende van op de hoogte te zijn, of dat ze onvoldoende bekend zijn met de algehele wet- en regelgeving, of dat ze het niet eens zijn met wet- en regelgeving. Dit zou in het bijzonder kunnen gelden voor het verschil dat is gevonden bij de bekendheid van regels tussen hoger opgeleiden en lager opgeleiden. Door middel van deze strategische antwoordtendenties willen de hoger opgeleiden aangeven dat de bekendheid van de (algehele) wetten en regels in hun ogen te wensen overlaat.

De overwegend lage percentages bij het nut, de duidelijkheid en de toepasbaarheid van de regels kan mogelijk deels verklaard worden doordat, zoals tijdens de creatieve sessies bleek, in de ogen van de hobbydierhouders er een duidelijk verschil is in de omgang met dieren in de commerciële sector vergeleken met de omgang met dieren in de hobbysfeer. De hobbydierhouders beschouwen de wetten en regels evenwel als opgesteld voor de professionele dierhouderij. Deze gedachtegang van de hobbydierhouder in termen van 'wij als hobbydierhouders' versus 'zij commerciële houders', kan mogelijk ook effect hebben op de beleving van duidelijkheid en toepasbaarheid van de regels. De hobbydierhouders zijn geneigd te denken dat deze regels in wezen niet voor hen van toepassing zijn en beoordelen in dat kader de duidelijkheid en toepasbaarheid als laag.

Uit tal van onderzoeken van Motivaction[1] komt duidelijk naar voren dat de houding van de Nederlandse burger ten opzichte van de overheid de laatste drie jaar aan aanzienlijke veranderingen onderhevig is geweest. Verschillende onderzoeken illustreren de negatievere houding van de 'mondiger wordende' burger ten opzichte van de overheid. Deze negatieve houding zien we ook terug in de onderzoeksresultaten.

5.5 Variabelen waarmee hobbydierhouders ingedeeld kunnen worden

Hobbydierhouders kunnen op basis van verschillende variabelen van elkaar onderscheiden worden. Vervolgens is het interessant om te kijken of er specifieke doelgroepen gedefinieerd kunnen worden waar met de informatievoorziening en/of communicatie met hobbydierhouders op aangesloten kan worden. In dit onderzoek is gekeken welke variabelen voldoende onderscheidend zijn ten aanzien van de verschillende aspecten die deel uitmaken van de belevingswereld van de hobbydierhouder.

[1] Voorbeelden hiervan zijn 'De opstand der burgers duurt voort' (NRC Handelsblad, 11 september 2002), 'Tevreden en gelukkig mort het volk' (NRC Handelsblad, 4 september 2003) en 'Terugtredende overheid valt slecht' (De Volkskrant, 19 september 2004).

Ten eerste blijkt uit het kwantitatief onderzoek dat er enkele onderscheidende variabelen zijn voor de perceptie en het gedrag van de hobbydierhouder. In hoofdstuk 4 wordt bij verschillende onderwerpen beschreven dat de diersoort van de houder een belangrijke variabele is op basis waarvan hobbydierhouders ingedeeld zouden kunnen worden. Tevens zijn 'opgegroeid op het platteland of in de stad' en 'opleidingsniveau' in nogal wat gevallen onderscheidende variabelen gebleken.

Ten tweede is in dit onderzoek onderzocht of hobbydierhouders op basis van de mate van het herkennen van de vervulling van basale sociale behoeften ingedeeld kunnen worden in groepen. Er is een indeling mogelijk waarbij er drie onderscheidende clusters van hobbydierhouders gevonden zijn[1]. Uit nadere analyse blijkt echter dat de clusters onvoldoende onderscheidend zijn van elkaar ten aanzien van afscheid nemen van het dier, beleving en naleving van wet en regelgeving en perceptie van de overheid.

Ten derde is gebleken dat hobbydierhouders in alle sociale milieus[2] zijn terug te vinden. Er is geen milieu waarin significant meer hobbydierhouders voorkomen. Er is wel een indicatie dat de hobbydierhouders met name te vinden zijn onder de traditionele burgers, postmaterialisten en de postmoderne hedonisten. Eveneens blijkt dat de verdeling van de burgerschapstijlen[3] overeenkomstig de Nederlandse samenleving is.

5.6 Concluderende reflectie

Met behulp van de creatieve sessies in het kwalitatieve onderzoek is een breed scala van elementen uit de belevingswereld van de hobbydierhouder boven tafel gekomen. Met behulp van het kwantitatieve onderzoek is inzicht verkregen in wat belangrijke elementen zijn voor een *grotere groep* van hobbydierhouders. Met behulp van de resultaten uit het kwalitatieve onderzoek kunnen de inzichten uit het kwantitatief onderzoek geïllustreerd worden. De combinatie van creatieve sessies, waarin ruimte was voor het inzichtelijk maken van de rationele en emotionele aspecten, en de kwantificering met behulp van een vragenlijst is een waardevolle aanpak gebleken die inzicht geeft in het brede palet en de belangrijkste elementen van de belevingswereld van de hobbydierhouder.

[1] De clusters zijn in deze studie te onderscheiden op de basale sociale behoefte 'sociaal netwerk', 'bevestiging' en 'het kunnen verzorgen' en de overige in relatie tot ondermeer gehechtheid en betrouwbare relatie met het dier.

[2] Er worden ten algemene 7 sociale milieus onderscheiden, die ingedeeld zijn op basis van persoonlijke opvattingen, waarden en normen die aan de levensstijl van mensen ten grondslag liggen. De milieus zijn als volgt benoemd en van aangegeven grootte: traditionele burgerij (22%), moderne burgerij (27%), convenience-georiënteerden (16%), opwaarts mobielen (8%), kosmopolieten (11%), ontplooiers (7%), postmaterialisten (9%).

[3] De burgerschapstijlen zijn benoemd op basis van de wijze waarop men in de samenleving staat en de opstelling ten aanzien van de overheid: buitenstaanders/inactief, plichtsgetrouw/afhankelijk, pragmatisch/conformistisch, maatschappijkritisch/verantwoordelijk

LMU
GRENZEN
BEPALEN.
SAMEN..... WERKING

6. Conclusie en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek waar de hobbydierhouder aan het woord is geweest. Paragraaf 6.2 geeft antwoord op de onderzoeksvraag 'Hoe beleven hobbydierhouders (het houden van) hun landbouwhuisdieren?'. Met de eerste vijf aandachtspunten beschrijven we wat de meeste hobbydierhouders met elkaar gemeen blijken te hebben. Het laatste aandachtspunt gaat in op de variabelen waarmee we hobbydierhouders van elkaar blijken te kunnen onderscheiden. Paragraaf 6.3 verklaart de bestaande kloof tussen de hobbydierhouder en de overheid nader aan de hand van conclusies met betrekking tot 'na- en beleving van wet- en regelgeving' (paragraaf 6.3.2) en 'andere aspecten van de kloof tussen hobbydierhouder en overheid' (6.3.3). Hiermee geeft paragraaf 6.3 antwoord op de onderzoeksvragen twee, drie en deels vier. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen voor een verbetering van de communicatie met de hobbydierhouder over wet- en regelgeving en geeft daarmee deels antwoord op onderzoeksvraag vier.

Onderstaande resultaten hebben betrekking op een steekproef van 682 hobbydierhouders. Van deze hobbydierhouders heeft 91% kippen, 17% heeft geiten, 12% heeft schapen, 2% heeft koeien en 2% heeft varkens. Gemiddeld hebben de hobbydierhouders 3,4 diersoorten waaronder landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren. Dat het hier grotendeels gaat over de moeilijk bereikbare groep hobbydierhouders blijkt ten eerste uit het redelijk grote deel van de houders die de landbouwhuisdieren niet geregistreerd heeft (houders van varkens 64%, geiten 47%, schapen 25% en koeien 0%). Ten tweede blijkt dat de meerderheid van de respondenten niet lid is van een (fok)vereniging (86%)[1].

6.2 Belangrijke aspecten van de wijze waarop hobbydierhouders het houden van landbouwhuisdieren beleven

1. Hobbydierhouders houden landbouwhuisdieren vooral vanwege de ontspanning en om praktische redenen

Uit het onderzoek komt naar voren dat de meeste hobbydierhouders hun dieren vooral houden vanwege:

- de *ontspanning* (62%): de dieren betekenen onthaasting, afleiding van de dagelijkse beslommeringen en in sommige gevallen actief bezig zijn (stallen uitmesten, schapen drijven);
- de *praktische redenen* (52%): de dieren worden gehouden om bijvoorbeeld het gras kort te houden, vanwege de eieren en eventueel vanwege de melk en het vlees.

[1] Bij de selectie van hobbydierhouders voor het kwantitatieve onderzoek is er geselecteerd op diersoort en het aantal dieren dat de hobbydierhouder heeft en niet op registratie of organisatie.

Minder vaak (ongeveer 30%) werden motieven als 'omdat ik ze zo mooi vind', 'omdat ik vind dat kinderen veel van de dieren kunnen leren', 'vanwege de warmte die ik in het contact ervaar' en 'omdat ik hierdoor de positieve sfeer van het platteland ervaar' naar voren geschoven als belangrijkste reden om landbouwhuisdieren te houden.

2. De meeste hobbydierhouders ervaren dat dankzij het houden van landbouwhuisdieren meerdere sociale behoeften worden vervuld

Om zich adequaat gesteund en niet eenzaam te voelen dienen basale sociale behoeften van mensen in meer of mindere mate te worden vervuld (Weiss, 1974). Uit het onderzoek komt naar voren dat de helft tot meer dan de helft van de respondenten ervaart dat met het houden van landbouwhuisdieren hun behoeften aan 'bevestiging', 'het kunnen verzorgen', 'het hebben van betrouwbare relaties' en 'bescherming advies en informatie', worden vervuld. Een kleiner deel van de respondenten ervaart dat dankzij de hobby hun behoefte aan 'gehechtheid' en 'ingebed zijn in een sociaal netwerk' worden vervuld. Evenwel is bijna een derde van de hobbydierhouders het eens met de stelling dat hun dieren eigenlijk bijna kinderen voor hen zijn!

Van alle hobbydierhouders ervaren varkenshouders in de sterkste mate dat, dankzij het houden van dieren, meerdere sociale behoeften worden vervuld. De kippenhouders ervaren dit in de minst sterke mate. Daarnaast blijkt dat laagopgeleiden meer dan hoogopgeleiden dit ervaren en dat hobbydierhouders die op het platteland zijn opgegroeid dit meer ervaren dan hobbydierhouders die niet op het platteland zijn opgegroeid. Eveneens geldt dat hobbydierhouders die lid zijn van een (fok)vereniging het vervullen van basale sociale behoeften door het houden van dieren meer ervaren dan niet georganiseerde hobbydierhouders.

3. Bij de meeste hobbydierhouders mogen de dieren (gewoon) oud worden en gaan ze dood als gevolg van ouderdom

Maar liefst 88% van de hobbydierhouders herkent zich in de stelling dat bij hen de dieren gewoon oud mogen worden en overlijden als gevolg van ouderdom. Ongeveer een derde van de hobbydierhouders neemt afscheid van dieren wanneer ze niet meer productief zijn. Een kwart van de hobbydierhouders neemt afscheid van dieren omdat ze, vanwege het laten jongen, af en toe te veel dieren hebben om voor te kunnen zorgen. 14% van de hobbydierhouders doet af en toe dieren weg in het kader van selectie/fokkerij.

4. De meeste hobbydierhouders eten de eigen dieren niet op

De meerderheid van de hobbydierhouders (75%) eet de eigen dieren niet op. De meerderheid is hier ook niet mee opgegroeid. Uitzondering vormen de koeienhouders; 88% van hen eet wel het vlees van de eigen dieren. Hobbydierhouders afkomstig van het platteland, hebben minder moeite met de dood en met het slachten van een hobbydier dan hobbydierhouders die in de stad zijn opgegroeid.

5. Wat er met dode dieren gebeurt, varieert afhankelijk van de doodsoorzaak en de diersoort

Wanneer het dier niet meer productief is, er een teveel aan dieren is of dieren geselecteerd worden in verband met fokkerijdoeleinden, wordt door kippen- en geitenhouders in de

meeste gevallen andere opvang gezocht voor de dieren, door schapen en koeien houders worden de dieren meegegeven aan de veehandelaar. Hobbydierhouders die zijn opgegroeid op het platteland laten overigens hun dieren in deze situaties eerder door een veehandelaar ophalen dan hobbydierhouders die niet zijn opgegroeid op het platteland. In geval van een natuurlijke dood worden koeien, schapen en geiten vaker door Rendac opgehaald in vergelijking met kippen en varkens. Wanneer hobbydierhouders afscheid moeten nemen van het dode dier, kiezen leden van een (fok)vereniging vaker voor het destructiebedrijf dan niet-leden.

6. Hobbydierhouders vormen een diverse groep en laten zich daarom slechts tot op zekere hoogte segmenteren

Ten einde met de informatievoorziening en overige communicatie optimale aansluiting te vinden bij de doelgroep hebben we onderzocht of er onderscheidende groepen zijn onder de hobbydierhouders. Dit blijkt tot op zekere hoogte het geval te zijn. We constateren dat er onder de hobbydierhouders geen specifieke leef- of burgerschapstijl significant meer voorkomt dan een andere leef- of burgerschapstijl. Ook blijkt dat hobbydierhouders niet van elkaar te onderscheiden zijn op basis van clusters van sociale behoeften. Wel kunnen we - op basis van de resultaten uit hoofdstuk vier - concluderen dat hobbydierhouders in veel gevallen van elkaar onderscheiden kunnen worden naar het soort dier dat wordt gehouden, in mindere mate naar het opleidingsniveau en op basis van op het platteland of in de stad opgegroeid zijn en in nog mindere mate naar al dan niet georganiseerd zijn.

6.3 Kloof tussen hobbydierhouder en overheid

6.3.1 Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de kloof tussen de hobbydierhouder en de overheid nader aan de hand van conclusies met betrekking tot 'be- en naleving van wet- en regelgeving' (paragraaf 6.3.2) en 'andere aspecten van de kloof tussen hobbydierhouder en overheid' (paragraaf 6.3.3).

6.3.2 Na- en beleving van wet- en regelgeving

In onderstaande presenteren wij een aantal opvallende resultaten naar aanleiding van ons onderzoek in relatie tot zowel de na- als beleving van wet- en regelgeving als hoe hobbydierhouders de communicatie over wet- en regelgeving ervaren. Zowel na- als beleving blijken te variëren per regel en afhankelijk van gehouden diersoort. Het zou te ver gaan om op deze plaats op alle variaties in te gaan, deze staan beschreven in hoofdstuk 4 van dit rapport. Op deze plaats schetsen wij een aantal opvallende zaken als het gaat om de verschillen tussen gehouden diersoort, opleidingsniveau en al dan niet georganiseerd zijn.

1. De bekendheid van hobbydierhouders met wet- en regelgeving varieert per regel en afhankelijk van de gehouden diersoort

Uit het onderzoek blijkt dat bekendheid van hobbydierhouders met de verschillende regels sterk varieert per regel en afhangt van het soort dier dat gehouden wordt. De overgrote

meerderheid van de koeienhouders blijkt bijvoorbeeld op de hoogte van de wet- en regelgeving die op hen van toepassing is. Varkens-, geiten-, en schapenhouders zijn veel minder goed op de hoogte van vooral de wet- en regelgeving over I&R en preventieve gezondheidszorg. De verschillen tussen hobbydierhouders zijn iets minder groot als het om de bekendheid met de toekomstige werkwijzen betreffende vaccinatie en ruiming gaat.

Hoogopgeleiden geven verder op verschillende onderwerpen aan minder goed dan laagopgeleiden op de hoogte te zijn van de geldende wet- en regelgeving en de eventuele toekomstige plannen (vaccinatie) op dat gebied. Leden van (fok)verenigingen zijn beter op de hoogte van de wet- en regelgeving en door de overheid te nemen maatregelen dan hobbydierhouders die niet lid zijn van een (fok)vereniging.

2. De naleving van wet- en regelgeving door hobbydierhouders varieert per regel en afhankelijk van de gehouden diersoort

Uit het onderzoek blijkt dat naleving van wet- en regelgeving door hobbydierhouders sterk varieert per regel en afhangt van het soort dier dat gehouden wordt. Zo blijkt de overgrote meerderheid van de koeienhouders de oormerk- en registratieregels en de 21 dagenregeling na te leven. Van alle hobbydierhouders lijken de geitenhouders de minst goede nalevers van deze regels te zijn. Van alle hobbydierhouders lijken varkenshouders (en laagopgeleiden) het meest zorgvuldig te zijn in het schoonhouden van de stal en het voorkomen dat zieke dieren in contact komen met andere dieren of mensen. Betreffende de naleving van de wet- en regelgeving zijn er geen verschillen tussen leden en niet-leden van (fok)verenigingen.

3. De beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van wet- en regelgeving varieert per regel en afhankelijk van de gehouden diersoort

Uit het onderzoek blijkt dat ook de beleving van duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van wet- en regelgeving varieert per regel en afhangt van het soort dier dat gehouden wordt. De meerderheid van de hobbydierhouders (65%) vindt dat registratie van hobbydieren geen nut heeft (vooral geitenhouders vinden dat). Daarentegen vindt 80% wel dat de traceerbaarheid ofwel herkomst, van een dier bekend moet zijn (vooral koeienhouders vinden dat). De overgrote meerderheid vindt oormerken daar echter geen goed middel voor gezien de lelijk- (vooral varkenshouders vinden dat) en onhandigheid ervan en omdat het zielig is voor het dier (vooral geitenhouders vinden dat). Hobbydierhouders die de landbouwhuisdieren geregistreerd hebben, vinden de regels over oormerken en registratie duidelijker, nuttiger en makkelijk toe te passen dan de hobbydierhouders die de dieren niet geregistreerd hebben.

Opvallend is dat in bijna alle gevallen de meerderheid van de koeienhouders vindt dat de wet- en regelgeving die op hen van toepassing is zowel (zeer) duidelijk, (zeer) nuttig als (zeer) makkelijk toe te passen is. Deze groep ziet over het algemeen de noodzaak (beter) in van bepaalde maatregelen en laat zich hierdoor het plezier in het houden van hobbydieren niet ontnemen.

In de meeste gevallen verschilt de beleving van de koeienhouders redelijk tot sterk van de beleving van de andere hobbydierhouders. Van alle hobbydierhouders vinden verder vooral schapenhouders de regelgeving over vaccinatie onnuttig en vindt slechts 29% van de varkenshouders de regelgeving over ruimingen bij uitbraak van besmettelijke dier-

ziektes nuttig. Ten slotte blijken vooral de geitenhouders de verschillende regels moeilijk toepasbaar te vinden.

Tijdens de creatieve sessies was het opvallend hoe (snel en) vaak men, vanwege het feit dat veel regels moeilijk toepasbaar lijken of daadwerkelijk zijn, de regels wantrouwt ('deze regel komt zeker voort uit de wens om de commerciële dierhouderij te bevorderen'), als onnuttig bestempelt en ze weigert te accepteren. Uit het kwantitatief onderzoek komt ten slotte naar voren dat wanneer hobbydierhouders de wet- en regelgeving duidelijk, nuttig en makkelijk toe te passen vinden, deze regels ook toepassen. Ontbreekt de duidelijkheid, het nut of vindt men de regels moeilijk toe te passen, dan leidt dat tot minder toepassen van de regels.

4. *Veel hobbydierhouders hebben moeite met het accepteren van wet- en regelgeving in die gevallen waarin maar een klein aantal dieren worden gehouden*

Veel hobbydierhouders (laagopgeleiden meer dan hoogopgeleiden) vinden het lastig om zich voor te stellen dat ook in gevallen waarin de hobbydierhouder slechts weinig dieren heeft (tot ongeveer 4) hij of zij ook (besmettings-)gevaar kan vormen voor anderen. Uit het kwantitatief onderzoek blijkt dat 77% van de hobbydierhouders inschat dat mensen met maar een paar dieren geen gevaar vormen voor de intensieve veehouderij. Bovendien ervaren ze de verhouding tussen de hoeveelheid regels en het kleine aantal dieren dat zij houden als zeer scheef en onbegrijpelijk. Dit geldt relatief minder voor koeienhouders.

5. *Veel hobbydierhouders schatten de kans op controle van naleving van wet- en regelgeving als klein in*

De kans op controle wordt door veel hobbydierhouders als klein ingeschat. Ongeveer 75% van de hobbydierhouders schat in dat de kans dat je gecontroleerd wordt op naleving van I&R-, preventieve gezondheidsregels en/of wetten in relatie tot dierziektebestrijding, als klein in. Dit geldt overigens vooral voor varkens- en kippenhouders. Tevens constateerden we naar aanleiding van de kwalitatieve sessies dat veel hobbydierhouders die niet precies weten hoe het zit als het om wet- en regelgeving gaat, er in voor kiezen om het op zijn beloop te laten en te zien wat er gebeurt. Met andere woorden; ze wachten af totdat ze worden gecontroleerd of anderszins worden aangesproken (om zo te weten te komen hoe het nou eigenlijk zit met de regels).

6. *In veel gevallen schatten de hobbydierhouders de kans op constatering van de overtreding van wet- en regelgeving als klein in*

Uit het onderzoek komt naar voren dat in veel gevallen hobbydierhouders (laagopgeleiden meer dan hoogopgeleiden) twijfelen aan de *controleerbaarheid* van wet- en regelgeving die voor hen geldt. 'Da's toch allemaal niet te controleren?!?!?' was een vaak gehoorde uitspraak tijdens de kwalitatieve sessies. Het grote aantal regels maakt dat de hobbydierhouders de perceptie hebben dat het niet te controleren is. Het beeld wordt bevestigd door de resultaten van het kwantitatieve onderzoek; ongeveer 50 tot 60% van de hobbydierhouders schat in dat de I&R- , preventieve gezondheidsregels en de wetten over dierziektebestrijding niet te controleren zijn. De koeienhouders hebben overigens, van alle hobbydierhouders, het meest vertrouwen in de controleerbaarheid van wet- en regelgeving omtrent I&R, preventieve gezondheidszorg en dierziektebestrijding.

7. Veel hobbydierhouders kunnen moeilijk uit de voeten met de aangeboden informatie over wet- en regelgeving

Uit het kwantitatief onderzoek blijkt dat de helft van de hobbydierhouders de informatie over wet- en regelgeving als onduidelijk ervaart. Deze verhouding is overeenkomstig voor informatie direct van LNV via de LNV-internetsite of telefonisch/schriftelijke aangevraagde informatie. Grootste bron van onduidelijkheid is dat men de informatie onlogisch vindt (dat vindt ongeveer 30% van de hobbydierhouders), daarna volgt moeilijk taalgebruik (dat vindt ongeveer 15% van de hobbydierhouders). Laagopgeleiden vinden de informatie lastiger te begrijpen door het moeilijke taalgebruik dan hoger opgeleiden. Koeienhouders hebben duidelijk minder moeite met het interpreteren van de informatie over wet- en regelgeving dan andere hobbydierhouders. Verder is meer dan de helft van de hobbydierhouders ontevreden over de manier waarop de informatie is verkregen. Het kostte deze hobbydierhouders veel moeite en/of tijd om de informatie te achterhalen. Uit het onderzoek blijkt dat de dierenarts de belangrijkste bron van informatie is voor alle hobbydierhouders. Daarna scoren 'collega's' en 'TV' als belangrijke bron van informatie. Laagopgeleiden maken meer gebruik van de dierenarts als informatiebron (67%) dan hoogopgeleiden (46%). Hoogopgeleiden verzamelen meer informatie via internet, TV-programma's en vaktijdschriften. Wenselijke bronnen van informatie zijn ten eerste het internet en ten tweede de dierenarts.

6.3.3 Beleving dier en hobby

1. De meeste hobbydierhouders herkennen dat hun hobby bijdraagt aan de vervulling van meerdere sociale behoeften terwijl de bejegening van hun hobby door de overheid als erg zakelijk wordt ervaren.

Uit het onderzoek komt naar voren dat hobbydierhouders zich vaak onvoldoende herkennen in de toonzetting van de overheid in haar communicatie over wet- en regelgeving. De meeste hobbydierhouders ervaren dat het houden van dieren niet alleen een praktische (gras kort, eieren) maar ook een emotionele waarde voor hen heeft. In het kader van de tweede conclusie van paragraaf 6.2 gaan we hier ook op in. Hobbydierhouders beschouwen dit als iets wat hen wezenlijk onderscheidt van de commerciële houderij. Toch (en in hun perceptie onterecht) ervaren zij, zo kwam herhaaldelijk naar voren tijdens de creatieve sessies, dat zij met dezelfde toonzetting worden benaderd als veehouders in de commerciële houderij.

Gevraagd naar de tevredenheid over een aantal aspecten van het ministerie van LNV, wordt de mate van begrip zoals gedemonstreerd door het ministerie, dan ook relatief gezien als het minst positief gewaardeerd door hobbydierhouders.

2. De meeste hobbydierhouders beschouwen de hobby als een privé-zaak en hebben om die reden moeite met overheidsbemoeienis

Het houden van landbouwhuisdieren door veel hobbydierhouders wordt beschouwd als een privé-zaak, als iets wat zich in de privé-sfeer (in eigen huis en tuin) afspeelt waar de overheid niet per definitie thuishoort. Uit het kwantitatief onderzoek komt deze opvatting duidelijk naar voren; 60% van de hobbydierhouders is het eens met de stelling dat de overheid zich niet hoort te bemoeien met hun dieren! Bovendien vindt 65% van de

hobbydierhouders dat zij en niet de overheid dienen te bepalen wat er met de dieren gebeurt, daar zou de overheid niets mee te maken hebben.

3. De meeste hobbydierhouders gaan ervan uit dat ze verantwoord bezig zijn maar worden, in hun perceptie, onvoldoende als zodanig bejegend door de overheid

Het zelfbeeld van veel hobbydierhouders wordt gedomineerd door de overtuiging dat men in het uitoefenen van de hobby *verantwoord bezig* is, en wel in meerdere opzichten:

- de meeste hobbydierhouders zijn er bijvoorbeeld van overtuigd dat ze hun dieren een goed leven bezorgen, zo blijkt uit het kwalitatief onderzoek;
- hobbydierhouders (82% blijkt uit het kwantitatief onderzoek) zijn er van overtuigd dat ze zelf kunnen inschatten wanneer het nodig is een dierenarts te laten komen voor een ziek dier;
- een aantal hobbydierhouders ervaart dat men een verbindende schakel is tussen het leven vroeger en het leven nu, tussen de stad en het platteland en tussen mens en dier. Uit het kwantitatief onderzoek komt bijvoorbeeld naar voren dat 20% van mening is dat ze een soort van kinderboerderij is voor de omgeving.

Daar tegenover staat de volgende perceptie van de bejegening van de hobbydierhouder door de overheid. De overheid gaat, volgens veel hobbydierhouders, juist uit van een onverantwoordelijk handelende hobbydierhouder. Volgens sommigen zou de overheid misschien zelfs van de hobbydierhouders afwillen en laat ze in ieder geval niet zien waardering te hebben voor de maatschappelijke functie van de hobbydierhouder. 72% van de hobbydierhouders is het dan ook eens met de stelling dat de hobbydierhouder te weinig ruimte krijgt om de (gevoelde) eigen verantwoordelijkheid te laten zien aan de overheid. Leden van (fok)verenigingen vinden overigens significant vaker dat ze geen ruimte krijgen om hun eigen verantwoordelijkheid te laten zien.

4. De meeste hobbydierhouders vergelijken zichzelf meer met gezelschapsdierhouders dan met nutsdierhouders/commerciële dierhouderij

Tijdens de creatieve sessies bleek dat er hobbydierhouders zijn die zich er daadwerkelijk niet bewust van zijn dat ze zich vanwege 'dat ene geitje in de tuin', dat ze bijna blijken te beschouwen als hun hond of kat en in 30% van de gevallen bijna als hun kind, aan tal van regels moeten houden die anders zijn (en verder gaan) dan de regels die gelden voor gezelschapsdierhouders. De meeste hobbydierhouders weten dit in principe wel, maar delen met deze hobbydierhouders het gevoel dat ze hun dieren meer als gezelschapsdieren beschouwen dan als nutsdieren.

6.4 Aanbevelingen voor betere communicatie over wet- en regelgeving

6.4.1 Inleiding

In deze paragraaf beschrijven wij ten eerste onze aanbevelingen voor betere communicatie naar aanleiding van opgedane inzichten in na- en beleving van wet- en regelgeving (paragraaf 6.4.2). Daarna beschrijven we onze aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in de wijze waarop er een verschil van beleving van het dier en de hobby (para-

graaf 6.4.3). Ten derde beschrijven we de aanbevelingen in relatie tot (beter) te benutten communicatiekanalen (paragraaf 6.4.4). Onze laatste aanbevelingen baseren wij op de opgedane inzichten in de noodzaak van meer tweerichtingsverkeer tussen hobbydierhouder en overheid (paragraaf 6.4.5).

6.4.2 Aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in na- en beleving van wet- en regelgeving

- houd in de communicatie richting hobbydierhouders rekening met de geconstateerde, aanzienlijke verschillen tussen de houders van de verschillende diersoorten;
- richt met communicatie de aandacht op de specifieke knelpunten die uit dit onderzoek naar voren komen (te weten combinaties van specifieke regels en gehouden diersoort), met het oog op:
  - vergroting van de bekendheid en naleving van wet- en regelgeving;
  - verbetering van de (beleving van) duidelijkheid, nut en toepasbaarheid van wet- en regelgeving.
- gezien de grote hoeveelheid aanwezige schapen, geiten en kippen in Nederland én de relatieve onbekendheid van vooral hun houders met wet- en regelgeving, bevelen wij aan om communicatie gericht op vergroting van de bekendheid van wet- en regelgeving vooral op de schapen-, geiten-, en kippenhouders te richten;
- benadruk in de communicatie richting hobbydierhouders (meer) het belang van de traceerbaarheid ofwel herkomst van het dier. De kans is groot dat hiermee aansluiting gevonden zal worden bij de belevingswereld van de doelgroep;
- besteed in de communicatie richting hobbydierhouders in zijn algemeenheid meer aandacht aan (uitleg over):
  - nut van wet- en regelgeving;
  - risico's van het houden van landbouwhuisdieren, vooral/ook bij een klein aantal dieren dat gehouden wordt;
  - de kans op controle, de wijze van controle en de sancties bij niet naleven;
  - de toepassing van regels (vooral richting geitenhouders).

6.4.3 Aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in andere aspecten van de kloof tussen hobbydierhouder en overheid

- uit ons onderzoek komt naar voren dat in de meeste gevallen het houden van landbouwhuisdieren de functie heeft van het vervullen van één of meerdere sociale basale behoeften. De functie van het dier voor de hobbydierhouder lijkt daarmee veel op de functie van het dier voor de gezelschapsdierhouder, zoals we die tijdens de literatuurstudie hebben leren kennen. Mogelijk interessant vervolgonderzoek zou kunnen gaan over de vraag in hoeverre en hoe de functie van het dier voor de commerciële dierhouder precies van de hobbydierhouder verschilt. In deze rapportage staat beschreven hoe daarover wordt gedacht door de meeste hobbydierhouders; de meeste schatten in dat de functie van het dier voor de commerciële dierhouder een wezenlijk andere is dan de functie die de dieren voor hen hebben. De kloof tussen hobbydierhouder en

overheid wordt in onze optiek veroorzaakt doordat de overheid dierhouders in zijn algemeenheid van elkaar onderscheidt in relatie tot de gehouden *diersoort* en niet in relatie tot de *functie* van het dier voor de houder. Vanuit het idee van wet- en regelgeving is dit logisch. Immers, wet- en regelgeving wordt gebaseerd op wat de gevolgen van het houden van dieren zijn voor 'de maatschappij', en niet op basis van wat het houden van een dier betekent voor de houder. Echter, wil de overheid de kloof tussen de hobbydierhouder en haarzelf reduceren, dan zal zij naar manieren moeten zoeken om met het beschreven spanningsveld om te gaan. Op de eerste plaats lijkt het ons van belang dat de overheid in de *bejegening* van de hobbydierhouder meer rekening houdt met de specifieke functie van het dier voor de hobbydierhouder;

- anticipeer in de communicatie met hobbydierhouders meer op de (beleving van de) privé-sfeer (waarbinnen de dieren als een eigen verantwoordelijkheid worden ervaren) die wordt betreden wanneer men de hobbydierhouder op zijn hobby aanspreekt;
- adresseer hobbydierhouders meer als over het algemeen verantwoordelijk handelende burgers met een maatschappelijke functie;
- besteed in de communicatie speciale aandacht aan de hobbydierhouders die zich niet bewuste zijn van voor hen geldende wet- en regelgeving (dit zijn ten minste 1 op de 5 houders van geiten, schapen en varkens);
- anticipeer in de communicatie richting (vooral laagopgeleide) hobbydierhouders (meer) op de logica van de geboden informatie en eenvoudig taalgebruik.

6.4.4 Aanbevelingen in relatie tot (beter) te benutten communicatiekanalen

Potentiële communicatiekanalen om hobbydierhouders beter te bereiken zijn (in volgorde van belangrijkheid):

1. dierenarts. Om optimaal gebruik te maken van de dierenarts als communicatiekanaal, zou het ministerie van LNV de mogelijkheden hiervoor kunnen bespreken met de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD);
2. internet. Het internet biedt - gezien het bereik - kansen om informatie bestemd voor hobbydierhouders helder en toegankelijk weer te geven;
3. de televisieprogramma's 'Dieren op spreekuur' en 'Alle dieren tellen mee';
4. de tijdschriften 'Boerderij', 'Landleven' en 'Hart voor dieren'.

Welkoop/boerenbondwinkels zijn potentieel andere te benutten informatiebronnen voor in het bijzonder kippen-, geiten-, en schapenhouders. Veevoerhandelaren zijn potentieel andere te benutten informatiebronnen voor in het bijzonder koeien- en varkenshouders.

6.4.5 Aanbevelingen naar aanleiding van opgedane inzichten in de noodzaak van meer tweerichtingsverkeer tussen hobbydierhouder en overheid

Overeenkomstig een eerdere inventarisatie (Treep et al., 2004) en uit de opvattingen van een aantal hobbydierhouders zoals die tijdens het kwalitatieve onderzoek naar voren kwamen blijkt dat hobbydierhouders moeite hebben met de in hun ogen overwegend éénzijdige communicatierichting. De directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid zou de communi-

catie tevens (meer) op een tweezijdige manier tot zijn recht kunnen laten komen. Voorbeelden hiervan zijn interactieve beleidsvorming c.q. (burger/publieks)participatie. Het gevolg is een bepaalde mate van participatie van de doelgroep die er bijvoorbeeld voor kan zorgen dat de hobbydierhouder zich meer betrokken voelt bij het beleid of zich gelijkwaardiger behandeld voelt. De mate van de beoogde intensiteit van hobbydierhouders kan daarbij variëren van raadpleging (de hobbydierhouder als adviseur!) tot co-productie (de probleemagenda komt in gezamenlijk overleg tot stand) tot mee-beslissen (resultaten uit het participatieproces hebben een bindende werking). Onder welke voorwaarden (bijvoorbeeld vorm en de intensiteit van de interactie) het ministerie van LNV baat kan hebben bij meer interactie met hobbydierhouders zou een mogelijk interessante vraag voor vervolgonderzoek kunnen zijn. Interessante subvragen zouden dan bijvoorbeeld kunnen zijn: Op welke verschillende manieren kun je hobbydierhouders raadplegen? Welke thema's lenen zich wel en niet voor co-productie en/of meebeslissen (waar liggen de grenzen)? Aan welke concrete acties kun je in die gevallen denken?

- Voor beleidsambtenaren die zich bezig (gaan) houden met het hobbydierenbeleid is het van belang dat zij gevoel hebben voor wat er links en rechts speelt bij hobbydierhouders, wat hun belevingswereld is (motieven, belangen, behoeften), welke taal zij spreken, enzovoort, voor het creëren van meer draagvlak. Interactie met de doelgroep biedt hiervoor kansen. Op een interactieve manier kunnen beleidsambtenaren van LNV en hobbydierhouders elkaar leren kennen. Van een succesvolle interactie, een geslaagde dialoog, een gezamenlijk gesprek is sprake wanneer partners zichzelf en de ander leren begrijpen. Daartoe dienen de impliciete veronderstellingen, de dilemma's, de belangen, de motieven op tafel te komen. Wij hopen van harte dat wij met dit onderzoek daar een bijdrage aan hebben geleverd. Het was een interessante verkenningstocht!

Literatuur

Enders-Slegers J.M.P., *Een leven lang goed gezelschap: empirisch onderzoek naar de betekenis van gezelschapsdieren voor de kwaliteit van leven van ouderen* Proefschrift Universiteit Utrecht, 2000.

Ministerie van LNV, *Resultaten Account Beleidsstrategie Hobbydierhouderij*, Den Haag, 2003.

PQR BV, *Vogelpest en informatievoorziening*, uitgevoerd in opdracht van RvD/Publiek en Communicatie ten behoeve van het Ministerie van LNV, Amsterdam, 2003.

RDA, *Wet- en regelgeving omtrent hobbydieren.* Advies RDA 2003/02, 2003.

RDA en RLG, *Dierziektebeleid met draagvlak. Advies over de bestrijding van zeer besmettelijke ziekten (deel 1 - Advies).* Gezamenlijke uitgaven van de Raad voor Dieren Aangelegenheden (RDA) en de Raad voor het Landelijk Gebied (RLG), Den Haag, 2003.

RDA en RLG, *Dierziektebeleid met draagvlak. Advies over de bestrijding van zeer besmettelijke ziekten (deel 2 - Onderbouwing van het advies).* Gezamenlijke uitgaven van de Raad voor Dieren Aangelegenheden (RDA) en de Raad voor het Landelijk Gebied (RLG), Den Haag, 2004.

Schuttelaar en Partners, *Opinie's van NGO's. Het huidige I&R-systeem*, Den Haag, 2003.

Treep Loek, Ton Brandwijk, Jan Olink, Frank Tillie, Marije Veer en Alie Verhoek, *Verkenning Hobbydierhouderij*, Expertise Centrum LNV, Ede, 2004.

Weiss, R.S., The provisions of social relationships. In: Z. Rubin (Ed.), *Doing unto others*, pp. 17-26. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall, 1974.

Bijlage 1 Affiche workshop

Mensen houden van dieren, u ook?

Heeft u thuis één of meerdere schapen, geiten, kippen, runderen of varkens? Houdt u deze dieren puur voor de lol? Bent u niet aangesloten bij een (fok-)vereniging? Dan nodigen wij u uit voor een leuke en verrassende workshop over uw hobby!

Wageningen Universiteit en Researchcentrum organiseert in oktober workshops voor mensen die als hobby één of meerdere schapen, geiten, runderen, kippen of varkens houden. We willen dan stil staan bij vragen als: waarom houdt u dieren, waaruit bestaat uw lol, waarom heeft u gekozen voor bijvoorbeeld een schaap, wat vindt u minder leuk aan uw hobby?

In opdracht van het ministerie van LNV beogen we met de resultaten meer inzicht *in* en begrip *voor* de positie van de hobbydierhouder te krijgen.

De workshops zullen plaatsvinden in de avonduren, van 19:00-22:00. Data en locaties willen we laten afhangen van de reacties. Opties voor locaties zijn bijvoorbeeld kinderboerderijen in Ede, Den Haag en Lelystad.

Uw reiskosten worden natuurlijk vergoed en leuke presentjes liggen voor u(-w dieren) klaar. U ontvangt bovendien het rapport met de resultaten van alle workshops.

Lijkt het u leuk om deel te nemen aan een workshop, laat dit dan weten door gebruik te maken van de antwoordstrook!

✂----------

ANTWOORDSTROOK

Ja, ik ben geïnteresseerd in deelname aan een workshop 'Mensen houden van dieren'. Bel mij over data en lokaties waar mijn voorkeur naar uitgaat.

Naam :
Adres :
Plaats :
Telefoon :
E-mail :

Ik heb …..schapen, …..geiten,…..varkens,…..kippen, …..runderen.
Ik ben geïnteresseerd in deze workshop omdat……
……

Gaarne deze antwoordstrook retourneren aan LEI, afdeling Dier. Antwoordnummer 1952, 2501 VK Den Haag. Een postzegel is niet nodig. Ook kunt u zich als geïnteresseerde aanmelden per e-mail siet.sijtsema@wur.nl of door te bellen naar: 0317-479660.

Bijlage 2 Ervaringen met het werven van deelnemers voor de creatieve sessies met hobbydierhouders

Verschillende activiteiten om de doelgroep te benaderen.

activiteit	respons	ervaring
Advertentie op www.marktplaats.nl	20 reacties waarvan 10 deelnemers (+/-500 bezoekers van de site hebben de advertentie bekeken) Sessie: Wageningen	Bereik in heel Nederland Bezetting van sessies in regio te laag Houders die reageren voldoen niet altijd aan de gestelde voorwaarden
Affiches bij veevoederhandelaren, welkoopwinkels, kinderboerderijen	3 reacties	Lage respons Onpersoonlijke benadering
Belangenverenigingen	6 reacties	Deels zijn verenigingen bereid om mee te werken. Weinig contact met ongeorganiseerde houders
Dierenarts als contactpersoon	Sessies: Borne Tiel en Klarenbeek	
Via collega's, familie en vrienden (via mail en/of persoonlijke benadering)	10 deelnemers Sssies: Den Haag, Schipluiden, Lelystad	

Algemene ervaringen

- Tijdens de persoonlijke benadering praten de houders met enthousiasme over de dieren die men houdt. Bij een toelichting op het onderzoek reageren de potentiële deelnemers met vragen. Zodra de overheid ter sprake komt is men wantrouwend en minder bereid om deel te nemen. Met name als er werd gevraagd of de potentiële deelnemers de dieren geregistreerd hadden dan riep dit soms heftige reacties op. Mede hierdoor is besloten in het vervolg van de werving dit niet als een voorwaarde mee te nemen.
- het projectteam bespeurt angst bij enkele hobbydierhouders omdat ze vrezen dat ze via dit onderzoek gemeld zullen worden. Het is belangrijk om de anonimiteit te garanderen. Hierbij is een persoonlijke benadering waardevol;
- over het algemeen geldt dat hobbydierhouders met veel dieren iets eerder bereid zijn om deel te nemen aan een groepsdiscussie. De hobbydierhouders met enkele dieren lijken iets minder bereidwillig;
- in eerste instantie zijn de geïnteresseerden waarvan bekend was dat ze lid zijn van een vereniging niet benaderd voor een groepsdiscussie. Maar omdat het zo moeilijk was om mensen te vinden voor de groepsdiscussies en het niet altijd bekend was zitten er in de uiteindelijke deelnemersgroep toch hobbydierhouders die lid zijn van een vereniging;
- de hobbydierhouders zijn nu op verschillende manieren benaderd. Hierbij dienen we er ons van bewust te zijn dat er een groep buiten het onderzoek blijft die per definitie niet mee wil doen aan een dergelijke groepsdiscussie.

Conclusie

De doelgroep is een moeilijk bereikbare groep, ook voor de onderzoekers. Tijdens de werving wordt het wantrouwen jegens de overheid en de gevoeligheid van het onderwerp wederom duidelijk. Een persoonlijke benadering is essentieel voor een succesvolle werving gebleken.

Bijlage 3 Draaiboek workshop 'Mensen houden van dieren, u ook?'

Tijd	Beschrijving	Materiaal
19:00 - 19:20	Flip-over opstellen bij de ingang. Vraag op de flip-over luidt: *Welk dier zou je graag willen zijn in je volgende leven?* Vraag mensen bij binnenkomst te reageren op deze vraag door ze te vragen hun reactie te noteren op de flip. Welkomstwoord door begeleidster. De begeleidster en notulist stellen zich voor en vertellen kort wat over zichzelf door stil te staan bij hun dierenliefde en hun betrokkenheid bij het onderzoek. Kort de ingrediënten van de avond toelichten. De rol van de tekenaar toelichten Vraag voorleggen aan groep: is het o.k. als we elkaar tutoyeren vanavond? Vervolgens kun je beginnen met stil te staan bij de reacties op de flip-over Wie heeft bijvoorbeeld aangegeven dat hij wel een koe zou willen zijn? Waarom zou je graag een koe willen zijn? Wie ben je? Hoe heet je, waar woon je, wat doe je, welke en hoeveel dieren houd je en sinds hoe lang, heb je kinderen? De volgende; wie heeft …..	Voorbeschreven flip-overvel
19:20 - 19:40	We gaan nu echt aan de slag!! Kies uit deze ansichtkaarten de kaart die het beste illustreert waarom je dieren houdt. Daarna zou ik je willen vragen een kaart uit te kiezen die het beste illustreert waarom je in het bijzonder 1 of meerdere schapen/geiten/kippen/varkens/runderen houdt. Als dit laatste op hetzelfde neerkomt als het eerste, mag je natuurlijk ook 1 kaart kiezen die beide tegelijkertijd illustreert. Hobbydierhouders die meerdere diersoorten houden mogen eventueel voor elke diersoort een andere kaart pakken (als dit ingegeven is door hun gevoeld hierbij natuurlijk). Vervolgens de mensen 1 voor 1 aan het woord laten: laat je kaart(en) zien en licht toe waarom je deze hebt gekozen. Goed doorvragen is hier de kunst! Je mag de kaarten daarna weer terugleggen op de stapel. Begeleider of notulist noteert de reacties op de flip-over. Misschien heb je daar meer dan 1 vel voor nodig, hang ze dan naast elkaar op.	Ansichtkaarten over een tafel verdelen
19:40 - 20:00	Loop allemaal even naar de flip-overvel(len) met daarop de reacties tot dusverre samengevat. Verder willen we graag weten hoe mensen die voor jou belangrijk zijn (je kinderen, je vrienden, je familie, je buren, kies maar). tegen jouw dieren aankijken. Neem deze voor jou belangrijke anderen in gedachten en probeer te bedenken wat jouw dieren voor hen betekenen. Vind je dit terug op de flip met de reacties, omcirkel deze reacties dan of vul de flip aan door op geeltjes te noteren wat je kwijt wilt over wat jouw dieren betekenen voor anderen. De begeleidster vat kort de reacties samen en vraagt steekproefsgewijs om korte toelichting bij cirkels en aanvullende reacties op geeltjes.	

Tijd	Beschrijving	Materiaal
20:00 - 20:20	We hebben het tot nu toe gehad over voor jou zo belangrijke relatie met je dieren. Om allerlei redenen kan er achter aan die relatie een einde komen. Kunnen jullie mij daar wat meer over vertellen? Kun je vervolgens uit de ansichtkaarten, de kaart die het beste illustreert hoe je hier tegen aan kijkt. Wat is het eerste wat dan bij je opkomt? Vervolgens de mensen 1 voor 1 aan het woord laten: laat je kaart zien en licht toe waarom je deze hebt gekozen. Je mag de kaart daarna weer terugleggen op de stapel. Doorvragen: wat doe je met je dier na het overlijden, ervaringen met oorzaken van overlijden (door ziekte, afmaken, 'wegdoen')	
20:20 - 20:40	Pauze	
20:40 - 21:10	Als burger hebben we allemaal te maken met de overheid. Iedereen heeft dan ook waarschijnlijk wel ervaring met de overheid in verschillende situaties. We zouden graag van je horen hoe jij de overheid ervaart in relatie tot je hobby die vanavond centraal staat. Houd de materialen allemaal 1 voor 1 even vast. Kies uit deze materialen het materiaal dat voor jou het beste illustreert hoe jij de overheid ervaart in relatie tot je hobby. Waarvoor staat het door jou gekozen materiaal voor jou? Noteer jouw associaties bij het materiaal dat je hebt gekozen/bij de overheid dus, op geeltjes, telkens slechts 1 woord op 1 geeltje noteren! Je mag natuurlijk meerdere geeltjes gebruiken als je meer kwijt wilt. Geeltjes innemen en 1 voor 1 voorlezen en op flip-over plakken, eventuele dubbelende bij/over elkaar plakken. Ieder krijgt vervolgens een sticker en mag deze plaatsen bij de associatie die hem of haar het meeste aanspreekt en waarmee je verder zou willen gaan. Doel is om op maximaal vier associaties uit te komen. Wat is de top 4 van associaties van de hobbydierhouder bij de overheid? Neem de top vier over op de vier eerste roze geeltjes van het format! Laten we eens aannemen dat op nummer 1 'ondoorzichtig' staat. Vervolgens stel je de vraag: wat is het tegenovergestelde van ondoorzichtig? Je kondigt aan dat je maximaal drie reacties kunt honoreren, wie het eerst komt 't eerst maalt! De reacties op de vraag noteer je op de drie gele geeltjes achter het roze geeltje 'ondoorzichtig'. Zo ga je de top vier langs. Daarna ga je op dezelfde manier deze reacties weer langs. Voorbeeld: de antoniemen van 'ondoorzichtig' waren 'helder', 'zichtbaar' en 'inzichtelijk': *Helder*: wat is het tegenovergestelde van helder? Reacties noteer je op de roze geeltjes achter 'helder'. Mogelijke reacties: troebel, onbegrijpelijk, onnavolgbaar *Zichtbaar*: wat is het tegenovergestelde van zichtbaar? Reacties noteer je op de roze geeltjes achter 'zichtbaar'. *Inzichtelijk:* wat is het tegenovergestelde van inzichtelijk? Reacties noteer je op de roze geeltjes achter 'inzichtelijk'. Laatste ronde gele geeltjes op dezelfde wijze.	Materialen klaarleggen Tekeningen Ronald ophangen

Tijd	Beschrijving	Materiaal
	Op de roze geeltjes staan uiteindelijk associaties bij hoe men de overheid ervaart en op de gele geeltjes hoe men de overheid zou willen ervaren. Illustreren de gele dan wel roze geeltjes ook hoe je het ministerie van LNV in het bijzonder ervaart? Welke roze dan wel gele geeltjes wel en welke niet? Noteren bij gele dan wel roze geeltjes: 'LNV ook' of 'LNV niet'.	
21:10 - 21:45	We gaan allemaal iets moois maken! Op geeltjes (op flip-over geplakt) staan de volgende termen: 1. Risico's (van je hobby) 2. Verantwoordelijkheid hobbydierhouder 3. Normen en waarden LNV 4. Normen en waarden hobbydierhouder 5. Kennis van regels 6. Begrijpelijkheid van regels 7. Redelijkheid van regels 8. Identificatie en registratie 9. Preventieve diergezondheidszorg 10. Non-vaccinatie 11. Ruimingen 12. Zelfbewustzijn van hobbydierhouder 13. Administratieve lasten 14. Niet naleving van regels 15. Handhaving van regels Het is de bedoeling dat in je tekening jouw associaties bij minstens drie van deze termen terugkomen (bij een groepsgrootte van 6: 3 termen, bij grotere groepen 2 of 3 termen). Regisseren of meer vrij laten? Beetje afhankelijk van de houding van de groep: bepaal voor jezelf over welke termen jouw tekening zal gaan. Of: de hap laten verdelen door mensen geeltjes te laten pakken? Maak de tekening. Je mag een abstracte tekening maken, je mag een ansichtkaart gebruiken, het mag ook concrete figuren bevatten, je bent helemaal vrij. Verzin tenslotte een titel voor je tekening. Je hebt 10 minuten. Vervolgens worden de deelnemers gevraagd elkaars tekeningen te analyseren: wat betekenen het gebruik van kleur, de lijnen etc. volgens hen, wat heeft de tekenaar daarmee willen zeggen, wat zouden de termen van de tekening kunnen zijn en wat zou de titel van de tekening kunnen zijn? De tekenaar zelf geeft tenslotte telkens uitsluitsel over de door hem gekozen termen, wat hij/hoe heeft willen illustreren en de titel van zijn tekening. Ronald komt op basis van de tekeningen van de deelnemers en wat de makers erover hebben gezegd, tot professionele schetsen. Deze zullen in de eindrapportage worden verwerkt, naast de authentieke tekeningen van de deelnemers.	
21:45 - 22:00	We stappen in een tijdmachine en het is 56 jaar later, we leven in het jaar 2060. We leven in een betere wereld voor de hobbydierhouder, hij of zij wordt redelijk bejegend door de overheid en het gaat goed met zijn dieren. Afhankelijk van de resterende tijd…… werkwijze invullen en/of aanpassen.	Voorbeschreven flip-overvel

Tijd	Beschrijving	Materiaal
	Bijvoorbeeld: wanneer is de wereld in 2050 een betere wereld voor hobbydieren/hun houders? In welk van de tekeningen komt dit het meeste/beste naar voren? Ga bij deze tekening staan en licht toe wat voor jou de essentie van een betere wereld voor hobbydierhouders is en waarom. Pak daarna een lekker glaasje en hapje, het werk zit er bijna op!!!!	
22:00 - 22:05	Zou je tenslotte nog even wat aandacht willen besteden aan het invullen van 2 formuliertjes? Afsluiting en aanbieden presentjes	

Bijlage 4 Vragenlijst

A: Karakteristieken landbouwhuisdierhouders

A1. Welke van onderstaande dieren heeft u?

1: Kippen
2: Geiten
3: Schapen
4: Koeien
5: Varkens
6: Paarden, pony's, ezels
7: Eenden, duiven
8: Konijnen, knaagdieren
9: Honden
10: Katten
11. Overige dieren: vogels (parkieten, kanaries) schildpadden, wandelende takken, reptielen, vissen etc.

Stel A2 voor code 1 t/m 5

A2. Hoeveel <antwoord A1> heeft u?

……. aantal

A3. Waar bent u opgegroeid? Is dat in een dorp, of in een stad?

1: Dorp, stedelijk gebied
2: Dorp, platteland
3: Stad

A4. Bent u opgegroeid op een boerderij?

1: ja
2: nee

A5. Had u in uw jeugd huisdieren? En zo ja, welke?

1: Kippen
2: Geiten
3: Schapen
4: Koeien
5: Varkens
6: Paarden, pony's, ezels
7: Eenden, duiven
8: Konijnen, knaagdieren
9: Honden
10: Katten
11: Had geen huisdieren in mijn jeugd

B: Motieven

In deze vragenlijst gaat het om landbouwhuisdieren; dus kippen, geiten, schapen, koeien en varkens. Zou u bij het beantwoorden van de vragen steeds uw landbouwhuisdier in gedachten willen houden?

B1. Er zijn diverse redenen waarom mensen bepaalde dieren houden. Hieronder staan een aantal van deze redenen. Zou u de voor u <u>3 belangrijkste redenen</u> willen aangeven? Indien u meerdere soorten dieren bezit, neemt u dan het voor u belangrijkste dier in gedachten.

DM: REDENEN RANDOM VOORLEGGEN; RESPONDENT MAG MAX 3 AANVINKEN!

Ik houd deze landbouwhuisdier(en) vooral ….

1: omdat het mij doet denken aan hoe het leven vroeger was
2: omdat ik hierdoor de positieve sfeer van het platteland beleef
3: omdat met dieren om te gaan mij ontspanning en/of onthaasting geeft
4: omdat ik hierdoor contacten met de mensen in mijn omgeving krijg
5: vanwege een praktische reden, bijvoorbeeld 'gras kort houden' of 'eieren'
6: vanwege de warmte die ik in het contact met ze ervaar
7: omdat ik vind dat kinderen veel van dieren kunnen c.q. moeten leren bijvoorbeeld verantwoordelijkheid nemen, waar het vlees vandaan komt en dat het leven eindig is
8: omdat ik ze zo mooi vind
9: omdat ik graag dieren opvang die andere mensen niet meer willen hebben
10 omdat ik het fokken van bijzondere rassen leuk vind

B2. Zijn er voor u praktische redenen, zoals bijvoorbeeld eieren of gras kort houden om uw landbouwhuisdieren te houden? U mag hier meerdere antwoorden geven.

1: Nee, geen praktische redenen
2: Ja, gras kort houden
3: Ja, voor de eieren
4: Ja, voor het melk
5: Ja, voor het vlees
6: Ja, voor afvalverwerking
7: Ja, voor de wol
8: Ja, vanwege een andere reden, namelijk

C: Basale sociale behoefte

De volgende vragen gaan over de wijze waarop u aankijkt tegen uw landbouwhuisdieren. Let op; het gaat in onderstaande om de relatie die u heeft met uw schapen, geiten, varkens, runderen of kippen!

C1. In welke mate bent u het met de hiernavolgende stellingen eens dan wel oneens?

1: Mee oneens
2: Meer mee oneens, dan eens
3: Meer mee eens, dan oneens
4: Mee eens

DM: ALLE STELLINGEN RANDOM VOORLEGGEN, ONGEACHT IN WELK BLOK ZE VALLEN

Gehechtheid

1: Ik waardeer vooral de warmte van mijn contact met mijn landbouwhuisdieren
2: Ik vind het heerlijk om mijn landbouwhuisdieren te knuffelen
3: Eigenlijk zijn mijn landbouwhuisdieren bijna kinderen voor mij

Sociaal netwerk

4: Ik vind het vooral prettig dat ik door mijn landbouwhuisdieren in contact kom met andere mensen
5: Ik vind het heerlijk om met anderen over deze hobby te praten
6: Ik ben een soort van kinderboerderij voor de buurt

Bevestiging

7: Mijn landbouwhuisdieren geven me vooral het gevoel dat ik van veel betekenis ben (voor ze).
8: Ik voel me nuttig omdat mijn landbouwhuisdieren niet zonder mijn zorg kunnen
9: Ik ben goed in het verzorgen van mijn landbouwhuisdieren, dat voelt fijn.

Het kunnen verzorgen

10: Ik vind het vooral fijn dat de verzorging van mijn landbouwhuisdieren ervoor zorgt dat ik een vast ritme heb.
11: Ik vind het erg prettig om voor jonge dieren te zorgen
12: Ik ervaar de verantwoordelijkheid voor mijn landbouwhuisdieren als prettig.

Betrouwbare relatie

13: Ik vind het fijn dat mijn landbouwhuisdieren me altijd trouw blijven
14: Ik geniet ervan dat mijn landbouwhuisdieren er altijd voor mij zijn
15: Landbouwhuisdieren geven onvoorwaardelijke liefde, dat waardeer ik zeer.

Bescherming, advies en informatie

16: Mijn landbouwhuisdieren voelen goed aan welke mensen ze wel of niet kunnen vertrouwen
17: Ik vind dat mijn landbouwhuisdieren intelligent zijn
18: Ik vind dat mensen heel veel kunnen leren van landbouwhuisdieren

D: Afscheid nemen van het dier

Om allerlei redenen kan er aan de relatie met uw landbouwhuisdier(en) een einde komen. We willen u graag een paar vragen stellen over de manier waarop dit gebeurt en hoe u dit beleeft.

D1. Er zijn verschillende redenen waarom u soms afscheid moet nemen van uw dier(en). Kunt u aangeven of u de afgelopen 5 jaren te maken heeft gehad met de volgende situaties?

1: Het dier overlijdt als gevolg van ziekte of ouderdom
2: U heeft op een gegeven moment teveel dieren om voor te zorgen
3: Het dier is niet meer productief (legt geen eieren, of geeft geen melk meer)
4: U doet dieren weg omdat u een bepaalde samenstelling van de groep dieren nastreeft (fokken)
5: Ruimingen vanwege besmettelijke dierziekte in de omgeving.

Stel D2 en D3 indien in D1 code 1

D2. In geval van ziekte of ouderdom, onder welke omstandigheden is het dier dan overleden?

1: Veearts gaf spuitje
2: Ik heb het dier zelf gedood
3: Het dier is een natuurlijke dood gestorven

D3. Wat heeft u vervolgens met het dier gedaan?

1: Rendac 'Destructiebedrijf'
2: Anders, namelijk….

Stel D4 indien in D1 code 2

D4. U heeft aangegeven dat u wel eens teveel dieren hebt. Kunt u aangeven wat er vervolgens met het dier/de dieren gebeurt?

1: Dieren gaan mee met veehandelaar
2: Ik breng het dier/de dieren zelf naar de slachterij
3: Zoek andere opvang
4: Anders, namelijk….

Stel D5 indien in D1 code 3

D5. U heeft aangegeven dat u wel eens afscheid heeft moeten nemen van niet meer productieve dieren. Kunt u aangeven wat er vervolgens met het dier/de dieren gebeurt?

1: Dieren gaan mee met veehandelaar
2: Ik breng het dier/de dieren zelf naar de slachterij
3: Zoek andere opvang
4: Anders, namelijk….

Stel D6 indien in D1 code 4

D6. U heeft aangegeven dat u dieren selecteert voor het fokken. Kunt u aangeven wat er vervolgens met de niet geselecteerde dieren gebeurt?

1: Dieren gaan mee met veehandelaar
2: Ik breng het dier/de dieren zelf naar de slachterij
3: Zoek andere opvang
4: Anders, namelijk….

D7. De volgende stellingen gaan over verschillende onderwerpen waar u als houder van dieren af en toe mee heeft te maken. Zoals bijvoorbeeld ziekte van dieren en hoe u het afscheid nemen van uw dieren beleeft, het al dan niet zelf slachten en/of het eten van uw dieren.

Kunt u aangeven in hoeverre u het eens dan wel oneens bent met de volgende stellingen?

1: Mee oneens
2: Meer mee oneens, dan eens
3: Meer mee eens, dan oneens
4: Mee eens

DM: ALLE STELLINGEN RANDOM VOORLEGGEN

a) Wanneer mijn landbouwhuisdier ziek is, doe ik alles om 't te redden.
b) Ik haal altijd een veearts bij mijn zieke landbouwhuisdieren
c) Wanneer het landbouwhuisdier ziek is zie ik zelf wel of het nodig is een dierenarts erbij te halen of niet
d) Het is een natuurlijk proces dat dieren doodgaan.
e) De dood van jonge dieren grijpt me meer aan dan de dood van oudere dieren.
f) Een niet meer productief dier gaat naar het slachthuis, zo is het gewoon
g) Zelf slachten van kippen is geen probleem voor mij
h) Bij mij worden de dieren gewoon oud en gaan ze dood als gevolg van ouderdom
i) Ik moet er niet aan denken om mijn eigen dieren op te eten
j) Ik ben ermee opgegroeid om de eigen dieren zelf op te eten
k) Je wilt af en toe jonge dieren omdat dat het mooiste is wat er is
l) Ik heb meer moeite met het laten doden van aangekochte dieren dan van gefokte dieren
m) Het overlijden van een paard of een hond zorgt bij mij voor meer verdriet dan het overlijden van een schaap
n) Bij mijn eigen dieren weet ik dat er niet gerommeld is met het vlees
o) Het kan niet anders, je weet van te voren dat je niet alle dieren kunt houden
p) Mensen met een achtergrond uit de stad vinden het vervelend om het vlees *van eigen dieren te eten*

D8. Laat u uw eigen landbouwhuisdieren slachten of doet u dit zelf?

1: Nee ik slacht niet zelf, maar laat ze wel slachten
2: Nee ik slacht niet zelf en laat ze ook niet slachten
3: Ja ik slacht zelf en laat ze ook slachten
4: Ja ik slacht zelf maar ik laat ze niet slachten

D9. Eet u het vlees van uw eigen dieren?

1: Ja
2: Nee

Intro voor blok E, F en G

DM: LEG BLOK E, F EN G RANDOM VOOR

De vragen die we u nu willen stellen gaan over de manier waarop u bepaalde wet- en regelgeving ervaart. Meer specifiek gaat het om de volgende wet- en regelgeving:

- **'Identificatie en Registratie' –(denk daarbij specifiek aan oormerken en registratie)**
- **'Preventieve gezondheidszorg' ofwel 'Hygiëne' – (denk daarbij specifiek aan schone wagen, wasplaats, 21 dagen regeling)**
- **'Dierziekte bestrijding' – (denk daarbij specifiek aan vaccinatie en ruiming)**

E. Wet- en regelgeving; I&R

Stel E1 niet aan degenen die alleen kippen of alleen paarden houden (alleen code 1 of code 6 in A1). Indien alleen code 1 of 6 in A1, door naar volgende blok

Als u schapen, geiten, runderen of varkens houdt, moet u zich houden aan regelgeving over identificatie en registratie (I&R). U dient zelf als houder te worden geregistreerd en uw dieren dienen geïdentificeerd en door u geadministreerd te worden.

Runderen dienen geïdentificeerd te zijn met twee plastic oormerken. Bij schapen en geiten volstaat één oormerk, maar lammeren geboren vanaf juli 2005 dienen twee identificatiemiddelen te dragen, waarbij er één elektronisch kan zijn. Varkens dienen ook met een oormerk geïdentificeerd te zijn.

E1. Weet u dat uw dier(en) geoormerkt en aangemeld moeten worden (Identificatie & Registratie)?

1: Nee, ik heb nog nooit gehoord van deze regels
2: Ja, maar dat geldt niet voor mijn dieren
3: Ja, ik ken deze regels

Stel restant E-vragen indien in E1 code 2 of Indien in E1 code 1, door naar volgende blok

E2. Zijn uw dieren correct geoormerkt en geregistreerd ?

1: Ja, volledig
2: Ja, gedeeltelijk
3: Nee

Indien in E2 code 3

E3. Waarom houdt u zich niet aan de regels over Identificatie en Registratie?

<OPEN VRAAG>

E4. In welke mate vindt u de regels over oormerken duidelijk?

1: Zeer onduidelijk
2: Onduidelijk
3: Duidelijk noch onduidelijk
4: Duidelijk
5: Zeer duidelijk

E5. In welke mate vindt u de regels over oormerken nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig
6:onvoldoende bekend met de achtergrond

E6. In welke mate vindt u de regels over oormerken makkelijk toe te passen?

1: Zeer moeilijk
2: moeilijk
3: makkelijk noch moeilijk
4: makkelijk
5: Zeer makkelijk

E7. In welke mate vindt u de regels over registratie duidelijk?

1: Zeer onduidelijk
2: Onduidelijk
3: Duidelijk noch onduidelijk
4: Duidelijk
5: Zeer duidelijk

E8. In welke mate vindt u deze regels nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig
6: onvoldoende bekend met de achtergrond

E9. In welke mate vindt u de regels over registratie makkelijk toe te passen?

1: Zeer moeilijk
2: moeilijk
3: makkelijk noch moeilijk
4: makkelijk
5: Zeer makkelijk

F. Wet- en regelgeving; Preventieve gezondheidszorg

De 21 dagen regeling houdt in dat wanneer u een rund, schaap of geit aanvoert er de 21 dagen daarop volgend geen runderen, schapen of geiten afgevoerd mogen worden behalve voor de slacht.

F1. Bent u bekend met deze regels?

1: Nee, ik heb nog nooit gehoord van deze regels
2: Ja, maar dat geldt niet voor mijn dieren
3: Ja, ik ken deze regels

Stel restant F2-F6 indien in F1 code 2 of Indien in E1 code 1, door naar F7

F2. Houdt u zich aan de 21 dagen regeling?

1: Ja, volledig
2: Ja, gedeeltelijk
3: Nee

Indien in F2 code 2 en 3

F3. Waarom houdt u zich (deels) niet aan de 21 dagen regeling?

<OPEN VRAAG>

Allen

F4. In welke mate vindt u de regels over 21 dagen regeling duidelijk?

1: Zeer onduidelijk
2: Onduidelijk
3: Duidelijk noch onduidelijk
4: Duidelijk
5: Zeer duidelijk

F5. In welke mate vindt u de regels over 21 dagen regeling nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig

F6. In welke mate vindt u de regels over 21 dagen regeling makkelijk toe te passen?

1: Zeer moeilijk
2: moeilijk
3: makkelijk noch moeilijk
4: makkelijk
5: Zeer makkelijk

Vervoer van runderen naar een andere houder dient centraal bij LNV gemeld te worden. Voor vervoer van schapen, geiten en varkens dient er een vervoersdocument opgesteld te worden met de identificatiegegevens van het dier en verder gegevens van de verzender, ontvanger en eventueel de transporteur.

F7. Kent u deze regels?

1: Nee, ik heb nog nooit gehoord van deze regels
2: Ja, maar dat geldt niet voor mijn dieren
3: Ja, ik ken deze regels

Stel F7a-F9 indien in F7 code 2 of Indien in F7 code 1, door naar F10

F7a. In welke mate vindt u de regels over vervoeren van dieren en de benodigde documenten duidelijk?

1: Zeer onduidelijk
2: Onduidelijk
3: Duidelijk noch onduidelijk
4: Duidelijk
5: Zeer duidelijk

F8. In welke mate vindt u de regels over vervoeren van dieren en de benodigde documenten nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig
6 onvoldoende op de hoogte van de achtergrond

F9. In welke mate vindt u de regels over vervoeren van dieren en de benodigde documenten makkelijk toe te passen?

1: Zeer moeilijk
2: moeilijk
3: makkelijk noch moeilijk
4: makkelijk
5: Zeer makkelijk

Als u vijf of meer runderen, schapen, geiten of varkens heeft dan moet u een wasplaats hebben. Bovendien moet u, ongeacht het aantal dieren dat u heeft, na het lossen van dieren de wagen reinigen en ontsmetten.

F10. Kent u deze regels?

1: Nee, ik heb nog nooit gehoord van deze regels
2: Ja, maar dat geldt niet voor mijn dieren
3: Ja, ik ken deze regels

Stel F10a-F14 indien in F10 code 2 of Indien in F10 code 1, door naar volgende blok

F10a. In welke mate vindt u de regels over reinigingsvoorschriften duidelijk?

1: Zeer onduidelijk
2: Onduidelijk
3: Duidelijk noch onduidelijk
4: Duidelijk
5: Zeer duidelijk

F11. In welke mate vindt u deze regels nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig

F12. In welke mate vindt u de regels over reinigingsvoorschriften makkelijk toe te passen?

1: Zeer moeilijk
2: moeilijk
3: makkelijk noch moeilijk
4: makkelijk
5: Zeer makkelijk

F13. Heeft u een aparte wasplaats voor uw diervervoermiddel (trailer, aanhangwagen) als u vijf of meer dieren heeft ?

1: Ja
2: Nee
3: nvt ik heb minder dan 5 dieren

F14. Als u uw dieren vervoert, maakt u dan elke keer de wagen schoon na lossen?

1: Ja
2: Nee

G. Wet- en regelgeving; dierziekte bestrijding

G1. Kent u de maatregelen die de overheid neemt bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte zoals ruimen, ophokken, stand still en vaccinatie

1: Nee, ik heb nog nooit gehoord van deze maatregelen
2: Ja, ik heb er wel eens van gehoord
3: Ja, ik ken deze maatregelen

J7. Heeft u wel eens te maken gehad met een uitbraak van varkenspest, vogelpest of mond- en klauwzeer bij u in de buurt en/of bij uw eigen dieren ?

1: Nee niet bij mij in de buurt en niet bij mijn eigen dieren
2: Ja bij mij in de buurt, niet bij mijn eigen dieren
3: Ja bij mijn eigen dieren

Stel G2 indien in J7 code 2 of 3, anders door naar G4

G2. Als u een uitbraak van een besmettelijke dierziekte in uw omgeving heeft meegemaakt, heeft u meegewerkt aan de te nemen maatregelen?

1: Nee
2: Ja, gedeeltelijk
3: Ja, volledig

Indien in G2 code 31,2

G3. Waarom heeft u zich niet gehouden aan de maatregelen bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte.

<OPEN VRAAG>

Stel G4-G8 indien in G1 code 2 of 3 . Indien in G1 code 1, door naar volgende blok

G4. Bent u op de hoogte van de manier waarop de overheid vaccinatie tegen besmettelijke dierziekte in de toekomst wil toepassen?

1: nee
2: gedeeltelijk
3: ja

G5. In welke mate vindt u de regels over vaccinatie nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig
6 niet bekend met de achtergrond

G7. Bent u op de hoogte van de manier waarop de overheid gaat ruimen bij toekomstige besmettelijke dierziekten als mond en klauwzeer?

1: nee
2: gedeeltelijk een beetje
3: ja

G8. In welke mate vindt u de regels over ruimingen bij uitbraken van besmettelijke dierziekten nuttig?

1: Zeer onnuttig
2: Onnuttig
3: nuttig noch onnuttig
4: nuttig
5: Zeer nuttig
6: niet bekend met achtergrond

H. Overheid

H1. Dan volgen nu een aantal stellingen. Zou u per stelling willen aangeven in welke mate u het hiermee eens of oneens bent?

1: Mee oneens
2: Meer mee oneens, dan eens
3: Meer mee eens, dan oneens
4: Mee eens

DM: STELLINGEN RANDOM VOORLEGGEN

1. De overheid hoort zich niet te bemoeien met mijn dieren
2. Mensen met enkele dieren zijn geen gevaar voor de intensieve veehouderij
3. De hobbydierhouder krijgt geen ruimte om de (gevoelde) eigen verantwoordelijkheid te laten zien aan de overheid
4. Ik begrijp dat de overheid regels heeft voor houders met enkele landbouwhuisdieren
5. Ik bepaal zelf wat er met mijn dieren gebeurt, daar heeft de overheid niets mee te maken.

Identificatie en registratie

6. Registratie van hobbydieren heeft geen nut
7. De herkomst van een dier moet bekend zijn
8. Oormerken zijn zielig voor het dier
9. Oormerken zijn lelijk
10. Oormerken zijn onhandig (scheuren uit)
11. Met Identificatie en Registratie regelgeving ontneemt de overheid het plezier van de hobbydierhouders
12. Het ontbreekt bij de Identificatie en Registratie regelgeving aan respect voor het dier
13. Identificatie en Registratie wetten zijn niet te controleren
14. De kans is klein dat hobbydierhouders gecontroleerd worden op naleving van wetten en regels over Identificatie en Registratie
15. Ik houd mijn dieren alleen op mijn eigen erf , en heb dus geen oormerken nodig.
16. Ik begrijp dat landbouwhuisdieren

Preventieve gezondheidszorg

17. Ik zorg ervoor dat iedereen z'n handen wast die in contact is geweest met mijn dieren. (je weet maar nooit wat je er van oploopt)
18. Ik vind het belangrijk dat mijn stal schoon is. Zo krijgen ziektekiemen weinig kans
19. Mijn zieke dieren kunnen niet in contact komen met andere dieren of bezoekers
20. De kans is klein dat hobbydierhouders gecontroleerd worden op naleving van wetten en regels over preventieve gezondheidszorg
21. Wetten en regels over preventieve gezondheidszorg zijn niet te controleren

Dierziektebestrijding

22. Ik doe wat de overheid bepaalt en zal mijn dieren laten ruimen als dit nodig is.
23. De kans is klein dat hobbydierhouders gecontroleerd worden op naleving van wetten en regels over dierziekte bestrijding
24. Ik vind dat dieren recht hebben op vaccinatie
25. Wetten en regels over dierziektebestrijding zijn niet te controleren

I. Informatievoorziening over wet en regelgeving.

I1. In voorgaande heeft u aangegeven in meer of mindere mate bekend te zijn met (een deel van de) wetten en regels van de overheid die voor u als hobbydierhouder van toepassing zijn.

Hoe weet u welke wetten en regels die van toepassing zijn op uw dier/dieren voor u gelden ? Met andere woorden: waar heeft u deze informatie vandaan gehaald? U mag hier meerdere antwoorden geven.

1. Veearts/dierenarts
2. Vee handelaar
3. internetsite LNV
4. telefonisch /schriftelijk bij LNV aangevraagd
5. internet algemeen (specificeren)
6. informatie via (lidmaatschap) vereniging
7. van kennissen (collega-dierhouders)
8. vaktijdschriften (boerderij, veeteelt, pluimveehouderij, oogst etc)
9. PVE,
10. Gezondheidsdienst voor Dieren
11. Voedsel en Waren Autoriteit
12. RVV
13. Rendac
14. op georganiseerde evenementen (bv de schapendagen)
15. op landbouwbeurzen, fairs
16. bij de dierenwinkel
17. bij de boerenbond
18. tv programma's
19. anders, namelijk ……

I2. Bent u tevreden over de informatie over wet- en regelgeving die van toepassing is op uw dier/dieren en die voor u bestemd is? (indien nee meer antwoorden mogelijk?)

1: Ja, deze informatie over wet- en regelgeving is duidelijk voor mij
2: Nee, vanwege het moeilijke taalgebruik begrijp ik de informatie vaak niet
3: Nee, de informatie is vaak niet logisch voor mij
4: Anders, namelijk…..

I3. Bent u tevreden over de manier waarop u de informatie over wet- en regelgeving die van toepassing is op uw dier/dieren en die voor u bestemd is, heeft verkregen? (Meer antwoorden mogelijk).

1: Nee, het kostte me veel tijd om de informatie te achterhalen
2: Nee, ik heb er veel moeite voor moeten doen om de informatie te achterhalen
3: Ja

I4. Heeft u wel eens informatie ontvangen over wet- en regelgeving die van toepassing is op uw dier/dieren en die voor u bestemd is, van het ministerie van LNV?

1: Ja
2: Nee

Indien in I4 code 1

I5. In welke mate bent u tevreden over de volgende aspecten van het LNV? Het gaat hier dan om de manier waarop u de informatie over wet- en regelgeving die van toepassing is op uw dier/dieren en die voor u bestemd is, heeft verkregen via de contactpersoon van het ministerie van LNV.

1: Zeer ontevreden
2: Ontevreden
3: Tevreden noch ontevreden
4: Tevreden
5: Zeer tevreden

a) Klantvriendelijkheid
b) Zorgvuldigheid
c) Mate van begrip
d) Duidelijkheid

I6. Op welke wijze zou u graag informatie ontvangen over wet- en regelgeving die van toepassing is op uw dier/dieren en die voor u bestemd is?

1. (vak)tijdschriften (boerderij, oogst, pluimveehouderij, hart voor dieren, landleven)
2. verenigingen (platform verantwoord huisdierenbezit, rasverenigingen)
3. internet
4. informatiepakket bij aanschaf van een (eerste) dier
5. informatiepakket bij registratie dier bij LNV
6. dierenarts
7. informatiebijeenkomsten (via club, oproepen in tijdschriften, kranten)
8. anders, namelijk …….

J. Afsluitende vragen

J1. Bezoekt u tentoonstellingen of dierenshows?

1: Ja
2: Nee

J2. Bent u lid van een (fok) vereniging die verband houd met uw dieren?

1: Ja, ik ben actief lid
2: Ja, maar ik ben geen actief lid
3: Nee

J3. Zijn uw dieren geregistreerd?

1: Ja,
2: Nee
3: Nee, mijn dieren hoeven niet geregistreerd
4: Weet niet

J4. Heeft u een Uniek Bedrijf Nummer (UBN)?

1: Ja
2: Nee
3: Weet niet

Stel J5 alleen indien code 2, 3, 4 of 5 in A1

J5. Hebben uw dieren oormerken?

1: Nee
2: Nee, ik heb ze wel in huis,
3: Ja, de dieren hebben ze in de oren,

Indien in J5 code 2 of 3

J6. Zo nee, waarom niet?

1: Ik vind het niet mooi
2: Ik vind het zielig
3: Ik durf ze zelf niet aan te brengen
4: Anders, namelijk …

Allen

J9. Waar koopt u meestal het voer voor de dieren?

1: Dierenwinkel
2: Veevoederhandelaar
3: Welkoop/boerenbond winkels
4: Anders, namelijk …

J10. Welke van onderstaande tijdschriften over dieren leest u wel eens?

1: Hart voor dieren
2: Dier
3: Woef
4: Over dieren
5: Dierenpraktijken
6: Schaap
7: Levende have
8: Klein Dier - Avicultura
10: De Hoefslag
11: Hondenmanieren
12: Kattenmanieren
13: Buitenleven
14: Landleven
15: Pluimveehouderij
16: Oogst
17: Boerderij
18: Geen van deze

J11. Naar welke van onderstaande tv programma's over dieren kijkt u wel eens?

1: Alle dieren tellen mee
2: Dierenpark Artis
3: Dieren op spreekuur
4: Rangers
5: Beestig
6: Geen van deze

Dit waren alle vragen. Dank u hartelijk voor uw medewerking en we hopen dat u volgende keer weer meedoet.